

Duhovno znanstveni aspekti terapije

SD 313

Rudolf Steiner

Devet predavanja, održanih u Dornachu od 11. do 18. travnja 1921.
liječnicima i studentima medicine

SADRŽAJ

I	Prvo predavanje, Dornach, 11. travnja 1921. Viši članovi čovjeka i učinci tvari na fizičko tijelo tijekom bolesti i liječenja. Tvari kao rezultat procesa. Usredotočenje na interakciju između unutar ljudskih i izvan ljudskih procesa. Četiri člana bića u organizaciji glave, ritmičkom organizmu i čovjeku udova. Učinak silicija. Procesi silicija i ovapnjenja i njihovo prevladavanje u razvoju ljudskog organizma.	4
II	Drugo predavanje, Dornach, 12. travnja 1921. Učinak 'Ja u glavi (toplinska diferencijacija) i u metaboličkom sustavu udova (statika). Četiri vrste etera i njihov odnos prema ljudskom organizmu i međusobni. Priroda bolesti. Procesi koji vas čine zdravim i bolesnim. Fizički proces u glavi i njegov značaj za organizam. Umiranje tijekom cijelog života i samosvijest. 'Ja' i fizički proces. Priroda smrti. Astralno tijelo i njegov odnos prema bolesti, eterskog tijela prema zdravlju, fizičkog tijela prema prehrani, 'Ja' i smrt. Viši članovi bića i bolesti. Fosfor i sumpor, arsen, antimon. Odnos kemijskih tijela i organskih procesa u čovjeku.	15
III	Treće predavanje, Dornach, 13. travnja 1921. Astralno tijelo i organizam grudi. Fizičko tijelo i etersko tijelo. Ritmički proces balansiranja između učinaka sila koje vas čine zdravim i onih koje uzrokuju bolest. Disanje. Ugljik i kisik. Zaspiti i probuditi se. Značenje duševnog života za ritmičke procese. Procesi u organizmu grudi kao rezultat procesa u gornjem, donjem dijelu čovjeka i u vanjskom svijetu. Esencija svjetlosnih i visinskih kura. O prehrani. Elektricitet i magnetizam i njihova primjenjivost u terapiji.	28
IV	Četvrto predavanje, Dornach, 14. travnja 1921. Zaspiti i probuditi se. Sirova hrana. Faze u čovjekovom individualnom razvoju. 'Ja' i unos hrane. Razvoj aktivnosti 'Ja' u njezinoj polarnosti u djetinjstvu. Liječenje probavnih poteškoća uzrokovanih razvojnim poremećajima u tom smislu; razlike između djevojčica i dječaka. 'Ja' u metabolizmu, ponašanje u procesu kušanja. Liječenje nepravilnosti u razvoju 'Ja'. 'Ja' u uvjetima topline. Njegov bipolarni izgled. Učinkovitost 'Ja' u unosu hrane, metabolizmu i razvoju djeteta. 'Ja' i toplina.	38
V	Peto predavanje, Dornach, 15. travnja 1921.	48

Proces arsenizacije. Priroda difterije, zarazna pojava, terapija. Proces 'Ja' i procesi fosfora. Učinak 'Ja' u dinamičkim procesima. Patologija učinaka 'Ja' i njihova pojava u propadanju epitela i drugim stvarima. Priroda trovanja fosforom. Prejak učinak 'Ja'.

VI Šesto predavanje, Dornach, 16. travnja 1921. 58

O metodi liječničkog pregleda. Priroda proteina. Odnos prehrane i disanja. Etersko tijelo u svojoj objavi u tekućini, astralnost u disanju, 'Ja' u toplini. Dijetetski proteini i organski proteini. Maternica i srce. Povezanost srčane aktivnosti s metabolizmom masti i ugljikohidrata. Pluća. Proces žive. Aspekti pripreme medicinskih proizvoda.

VII Sedmo predavanje, Dornach, 17. travnja 1921. 68

Sveobuhvatno antropozofsko poznavanje svijeta kao temelj terapijske prosudbe. Odnos biljke prema ljudskom organizmu: snaga korijena u terapijskom odnosu, lincura, korijen karanfila, perunika. Biljka; mažuran. Cvijet: bazga. Sjeme: kim. Metamorfoza osjetilnog procesa u metabolizmu i kasniji terapijski pogledi. Osnovne informacije o terapiji metalima. Polaritet srebra i olova.

VIII Osmo predavanje, Dornach, 18. travnja 1921. 79

Za terapiju metalima. Koncept olova. Transformacija homeopatskog pravila. Proces soli. Proces metala. Učinak zračenja metala. Olovo, magnezij, kositar, željezo, bakar, zlato, živa, srebro. Odgovor na pitanje: liječenje astme. Za parenteralnu terapiju proteinima. Prehlada. Veza između mišića i kostiju. Za ispitivanje osjeta okusa. Tavi i procesi u organizmu. Gušavost.

IX Deveto predavanje, Dornach, 18. travnja 1921. 91

Euritmija u svojoj povezanosti s čovjekom nastala iz kozmosa kao terapijskog elementa: terapijska euritmija.

PRVO PREDAVANJE

Dornach, 11. travnja 1921.

Za nadati se da će ovaj dopunski tečaj, prošlogodišnjem moći donijeti nešto što se u pravom smislu može smatrati nadopunom, i da će se, posebno kada se približimo kraju tečaja, iskristalizirati niz terapijskih perspektiva. Na ovom tečaju nastojati ću iz druge perspektive sagledati stvari koje su također bile predmet naših prethodnih razmatranja, koje se tiču bolesne osobe i osobe koju treba izliječiti. Ali promatrajući stvar s druge strane, doći ćemo ne samo do različitih gledišta, nego i do proširenja stvari koje smo razmatrali. Ovaj put bih želio pokazati kako ono što svi vi kao antropozofi znate, raščlanjenost čovjeka na fizičko tijelo, etersko tijelo i tako dalje, kako djeluje kada se razbolite i dok ozdravljate. Dok sam se prošli put morao ograničiti na opisivanje vanjske manifestacije unutarnjeg čovjeka, ovaj put ću pokušati pokazati kako su ti različiti članovi ljudskog bića pod utjecajem onoga što su stvari izvan čovjeka, naime koje su to konkretno stvari koje se onda mogu koristiti kao lijekovi, a koje mogu kao lijekovi djelovati na čovjekov organizam na druge načine osim materijalno. Ovdje, međutim, prvo moram dati preduvjete.

Posljednji put kada smo ovdje govorili o istoj temi, također smo u mnogočemu mogli govoriti o onom materijalnom, i općenito, onom fizičkom kao lijeku. U trenutku kada budemo morali prijeći da više članove ljudske prirode, na nadosjetilne članove ljudske prirode, više nećemo moći govoriti na isti način o tvarima. To ćemo učiniti, rekao bih, da bismo imali kratice, da bismo mogli govoriti skraćeno, ali morat ćemo biti svjesni temeljne činjenice koja se provlači kroz cijelu ovu raspravu. Morat ćemo postati svjesni da, ako doista želimo razumjeti odnos ljudi prema okolišu i njihovo ponašanje kod zdravih i bolesnih stanja, ne možemo krenuti od stvari na način na koji smo navikli u sadašnjoj znanosti. Ono od čega treba krenuti zapravo nisu supstance, nego procesi; to nije nešto gotovo, već se događa. A kada govorimo o stvari, zapravo moramo zamisliti da u stvari, onome što nam izgleda kao tvar u vanjskom smislu, nemamo ništa drugo doli proces, proces koji je stao.

Kada pred sobom imamo, recimo, silicijev dioksid, prvo govorimo o silicijevom dioksidu kao stvari. No, promašili smo bit ako u svoju predodžbu uključimo takozvano tijelo koje ima određene granice. Bit shvaćamo samo ako pred oko naše duše imamo sveobuhvatan proces, koji je prisutan kao proces u cijelom kozmosu, i koji se može, da tako kažemo, kristalizirati kao proces, koji može stati, može doći u neku vrstu ravnoteže, i koji se potom, kada se zaustavi, izražava u onome što vidimo kao silicij. Neophodno je

paziti na interakciju procesa unutar čovjeka i procesa koji se odvijaju vani u kozmosu, s kojima su zdravi i bolesni ljudi u stalnoj interakciji.

Kako bismo sutra mogli početi s našom stvarnom temom, želio bih danas predstaviti ono što nas može dovesti do ideje o ovoj interakciji. Da bismo to učinili, moramo stvarno pokušati shvatiti bit čovjeka iz antropozofske znanosti duha. Izrazit ću se, rekao bih, prije svega shematski, tako što se želim usredotočiti na ono što sam često predstavljao kao trostruku strukturu čovjeka, stvarno se želim usredotočiti na koncentraciju čovjeka u prostoru danas ovdje. Znamo, ako razlikujemo živčano-osjetilnu osobu da je ona uglavnom koncentrirana u glavi, ali da se ono što je koncentrirano u glavi proteže na cijelu osobu, prisutno je u cijeloj osobi, da je čovjek takoreći primarno živčano-osjetilno biće samo u glavi, a i da je s druge strane cijeli čovjek glava, ali u druga dva člana ima manje 'glave' nego u glavi. I tako možemo promišljati da je ono što nazivamo živčano-osjetilnim čovjekom lokalizirano u glavi. Ali onda, kako bismo ovu strukturu čovjeka učinili plodonosnom za našu sadašnju svrhu, moramo zapravo razmišljati o ritmičkom čovjeku, koji bi uključio sve što je respiratorni i krvožilni organizam, kao da opet ima dva dijela: jedan dio, koji je više u pozadini dišnog sustava, drugi, koji je u pozadini krvožilnog sustava. I sve što predstavlja vezu između čovjeka udova i čovjeka metabolizma, uklapa se u ovaj cirkulacijski sustav.

Kada proučavate ljudsku glavu, vi, da tako kažemo, proučavate dio ljudskog organizma koji je najviše živčano-osjetilni. Organizacija ljudske glave značajno se razlikuje od organizacije drugih dijelova čovjeka, također s obzirom na viši oblik dijelova ovog čovjeka. Promatramo li ljudsku glavu iz perspektive znanosti duha, onda je ta glava neka vrsta otiska, moglo bi se čak reći i neka vrsta razdvajanja 'Ja', astralnog tijela i eterskog tijela. A onda u odnosu na glavu moramo razmatrati i fizičko tijelo. Ali ovo fizičko tijelo prisutno je u glavi na drugačiji način nego fizički, otisak je 'Ja', astralnog tijela, eterskog tijela. I ovdje bih želio naglasiti veću važnost ove stvari skrećući pozornost na činjenicu da ljudska glava, kako je inicijalno postavljena u ljudskom embriju, nije jednostavno formirana od sila roditeljskog organizma, već da u ljudskoj glavi djeluju kozmičke sile, u čovjeku jednostavno djeluju te kozmičke sile. U onome što nazivamo eterskim silama, veći dio roditeljskog organizma još uvijek radi, ali i kozmičke sile prenatalne, ili recimo prije začeca, ili recimo duhovno-duševnog života koji je prethodio začecu. Čak i u astralnom i u 'Ja', ono što je živjelo u duhovnom svijetu prije začeca nastavlja imati učinak. To ima takav učinak da oblikuje ljudsku glavu. 'Ja' stvara svoj otisak na ljudskoj glavi, astralno tijelo stvara svoj fizički otisak, etersko tijelo stvara svoj fizički otisak. Samo fizičko tijelo, koje primamo samo ovdje na fizičkoj Zemlji, je, da tako kažemo, primarno aktivna stvar; ono nije otisak, već prvenstveno djelotvorna stvar, tako da mogu reći, ako nacrtam shematski, da je

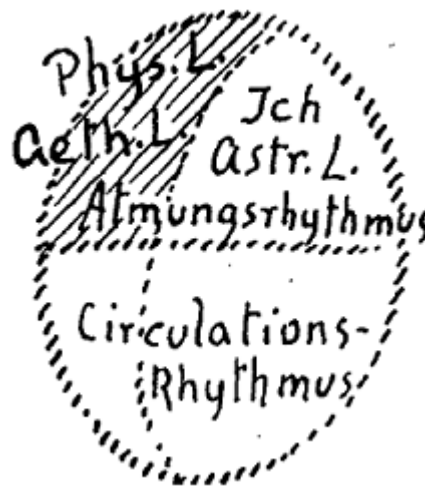
formiranje ljudske glave takvo da je otisak 'Ja'. Tamo je ono organizirano - morat ćemo češće govoriti o ovoj organizaciji - organizirano na određeni način. Primarno razlikovanjem toplinskih uvjeta glave. Nadalje, astralno tijelo se unutar sebe diferencira, što je primarno sadržano u organiziranju onoga što prožima glavu kao plinoviti, procesi nalik zračnim (vidi crtež dolje). Dalje se izražava etersko tijelo, a onda i ono što je fizičko tijelo za glavu kao fizički proces, stvarno fizički proces (vidi crtež, osjenčeno). Naznačit ću to tako da na crtežu pokažem dio glave koji bi bio koštani zatiljak, ako su tu oči. Ali fizičke sile koje su ovdje koncentrirane protežu se preko cijele glave. Tamo, u ovom fizičkom dijelu formacije ljudske glave, odvija se pravi primarni fizički proces. Nije otisak nečeg drugog, već provodi svoj vlastiti proces. Ali u ovom fizičkom procesu glave, zapravo imamo dualnost, interakciju između dva procesa. Ono što se događa je interakcija dvaju procesa koji se zapravo mogu razumjeti samo ako se na njih gleda duhovno, u sprezi s nekim drugim procesima koji se odvijaju vani u kozmosu.

Ako pogledate proces vani u kozmosu, u praiskonskim planinama, koji se izražava u formiranju škriljevca, posebno u svemu što vodi od silicijevog dioksida do formiranja škriljevca, onda u silama koje su tamo unutra, u tom procesu, procesu formiranja škriljevca koji proizlazi iz silicijevog dioksida, imate potpuno suprotan proces od onoga, koji se ovdje s jedne strane odvija u fizičkom oblikovanju glave. To je važna veza između ljudi i njihove okoline. Još jednom, ovaj proces je unutar ljudske glave, koji se odvija vani u mineralizaciji. Danas je, rekao bih, geologiji gotovo jasno, iako još ne sasvim, da je sve što je proces nastanka škriljevca, proces sve te mineralizacije u koji je uključen silicijev dioksid, silicij, povezan s onim, što bi se moglo nazvati de-vegetabilizacijom. Moramo, u određenoj mjeri, u formiranju škriljevca tražiti biljni svijet koji je postao mineral, i pokušavajući shvatiti ovu de-vegetabilizaciju, koja je sinonim za formiranje škriljevca na Zemlji, time zahvaćamo proces koji se odvija na drugačiji način u svojoj polarnoj suprotnosti ovdje u ljudskoj glavi. Ali u ovo ulazi drugi proces. I ovaj drugi proces, koji je u interakciji s ovim, moramo tražiti vani u svijetu. Moramo ga tražiti tamo gdje se, primjerice, formiraju vapnenačke planine. I danas imamo gotovo kao geološku istinu za vanjsku znanost, da su vapnenačke planine u biti temeljene na procesu formiranja Zemlje koji možemo nazvati procesom de-animalizacije. To je proces suprotan od procesa nastanka

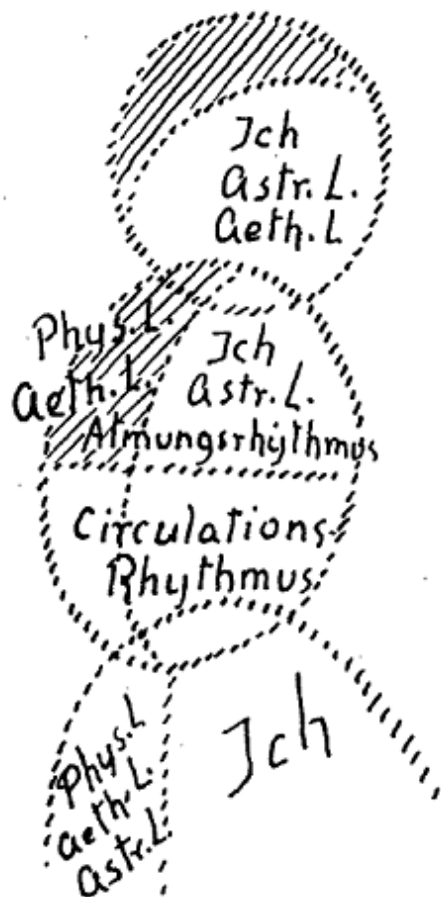
životinje. I opet je, u nama, na djelu potpuno suprotan proces. Ako dakle, siliciju i kalciju pripisujemo udio u formiranju čovjekove fizičke glave, procesima koji su se zaustavili, mora nam biti jasno da u ovoj fizičkoj organizaciji glave nešto igra ulogu, nešto što izvana igra značajnu ulogu, barem u cjelokupnoj prirodi naše Zemlje. U isto vrijeme, sada smo spremni vidjeti da ako s jedne strane pogledamo silicijev dioksid, silicij, da ima suštinski odnos s onim što se događa u fizičkoj glavi; kada govorim o siliciju, to je proces koji je stao. Ono što je proces kalcifikacije, ono što je stalo u kalciju, ima veze sa svime što je suprotni pol, što je u polarnoj interakciji s drugom silom u fizičkoj glavi. Ti procesi, koje i danas možemo vidjeti posvuda oko sebe, u ljudskoj glavi su u vezi s drugim procesima koje ne nalazimo na Zemlji, a koji su prisutni samo u otisku, jer je glava otisak eterskog tijela, astralnog tijela i 'Ja'.

S obzirom na ove članove ljudske prirode, imamo procese koji su se zaustavili, koji nisu neposredni zemaljski procesi. Samo ono što sam rekao o stvarnoj fizičkoj glavi je stvarni zemaljski proces u ljudima. Ostali procesi zapravo nisu zemaljski procesi, iako ih, kao što ćemo vidjeti, nalazimo u vezi sa zemaljskim procesima.

Da bismo imali pregled, mogao bih reći da sada prelazimo na drugog člana ljudskog organizma - nazovimo ga grubo, lokalizirajući ga, torakalni član [*grudi*]. To je član ljudskog organizma koji u biti uključuje ritmičkog čovjeka, a želimo ga podijeliti shematski na sve što uključuje ritam disanja i sve što uključuje ritam cirkulacije. Ako sada ovog drugog člana čovjeka želimo razmotriti kao cjelinu, moramo reći sljedeće. Sve što sam ovdje opisao (vidi crtež) kao organizaciju ritma disanja u najširem smislu je to da je u prvom redu otisak 'Ja' i astralnog tijela. Dakle, kao što je glava otisak 'Ja', astralnog tijela i eterskog tijela, ono što je ovdje ritam disanja je otisak 'Ja' i astralnog tijela, i ima nešto što je prvenstveno učinkovito po sebi (vidi crtež, šrafirano), ali u čemu fizičko tijelo i etersko tijelo rade zajedno. Samo je fizičko tijelo prvenstveno po sebi djelotvorno u ljudskoj glavi. Etersko tijelo je također

otisak. U sustavu ritma disanja, međutim, prvenstveno postoji interakcija između fizičkog i eterskog tijela, a otisak je samo 'Ja' i astralno tijelo. To je u biti još uvijek prisutno u organizaciji ritma cirkulacije, ali slabije, jer se cijeli metabolički organizam gura u krvožilni sustav. Ali tu počinje nešto što vrijedi i za metaboličkog čovjeka udova. Zatim se moramo pozabaviti činjenicom da su udovi sa svime što dolazi u obzir kao metabolizam - s iznimkom stvarne cirkulacije, to jest kretanja koje je tamo - u biti otisak 'Ja' i interakcija između fizičkog tijela i eterskog tijela i astralnog tijela (vidi crtež), tako da možemo reći: ako pogledamo čovjeka grudi, tada u njemu kao otisak imamo samo organizaciju koja se odnosi na 'Ja' i astralno tijelo, i u njemu imamo primarnu organizaciju koja nije samo fizička, već je fizičko prožeto eterskim. To je više slučaj s ritmom disanja, a u cirkulacijskom organizmu je slučaj da u igru ulazi nešto drugo iz metaboličkog sustava.

Vidite interakcije koje se različito manifestiraju u različitim dijelovima čovjeka. Ovi različiti fizički članovi, koje nazivamo sustavom glave, sustavom grudi i sustavom udova, članovi koje inače nazivamo fizičko tijelo, etersko tijelo, astralno tijelo i 'Ja' u znanosti duha, djeluju međusobno na različite načine. Glava čovjeka, kakva je kao proces, zapravo je u biti fizičko tijelo, jer ono što nije fizičko tijelo je otisak 'Ja', astralnog tijela i eterskog tijela. Srednji čovjek je u suštini suradnja između fizičkog tijela i eterskog tijela. Ono što nije fizičko tijelo i etersko tijelo, otisak je 'Ja' i astralnog tijela. Metabolički čovjek udova u potpunosti - samo mi imamo međusobno

prožimanje posljednja dva - zapravo je interakcija fizičkog tijela, eterskog tijela i astralnog tijela - ovo samo prelazi u druge udove, kao što sam objasnio - i otisak 'Ja' (vidi crtež).

Sada se radi o tome da prvo razmotrimo na ulogu koju u srednjem čovjeku igra, ono što djeluje u organizaciji fizičke glave, a što smo morali smatrati procesom koji se zaustavio u silicijevom dioksidu. Čudno je što je kod srednjeg čovjeka, proces stvaranja silicija jači i rašireniji. U glavi se čini delikatniji. Ovdje se čini jačim, raširenijim i u određenoj mjeri više diferenciranim u srednjem čovjeku. A naj snažnije djeluje u čovjeku metabolizma i udova. Ako dakle uzmemo u obzir proces za koji smo smatrali da je povezan sa silicijevim dioksidom, moramo reći: ovaj proces ima najjači učinak tamo gdje je namijenjen pomoći 'Ja' - vidjet ćemo interakciju s drugim procesima - u odnosu na učinak neovisnog 'Ja', koje ima samo svoj otisak u fizičkom metaboličkom čovjeku. Ovaj proces stvaranja silicijevog dioksida ima najjači učinak tamo gdje je namijenjen pomoći 'Ja', u učinku ovog 'Ja' na metaboličkog čovjeka udova. Ovaj proces, koji možemo okarakterizirati silicijem, nešto slabije djeluje tamo gdje treba pomoći samo astralnom tijelu, a najslabije djeluje tamo gdje treba pomoći samo eterskom tijelu, u glavi.

Ovo bi se također moglo reći u suprotnom smislu: s obzirom na ono što vidimo kao proces koji se zaustavlja u silicijevom dioksidu, moramo reći da taj proces ima najveći materijalni učinak u čovjekovoj organizaciji glave. U odnosu na dinamiku djeluje kao najslabija sila. Ali tamo gdje ima najslabiji učinak kao sila, ima najjači učinak kada se približi ondje gdje se zaustavlja u materijalu. Ako dakle silicij dioksid shvatimo kao tvar koju imamo pred sobom, moramo reći: njegova je učinkovitost najjača u glavi. Ako ga uzmemo kao vanjski znak procesa, onda moramo reći: njegov najslabiji učinak je u glavi. Gdje je najjači materijalni učinak, tamo je najslabiji dinamički učinak. Kod srednjeg čovjeka, učinci tvari i sile su približno u ravnoteži, posebno u odnosu na silicij. A u odnosu na metaboličkog čovjeka udova, učinak sile je u biti takav da ima prednost. Postoji najslabiji učinak tvari, a najjači učinak sile, tako da proces nastajanja silicija zapravo organizira cijelog čovjeka. Ako smo se sada zapitali kakav je odnos između onoga što je fizička organizacija glave i vanjskog okruženja s kojim čovjek komunicira, tada se možemo zapitati i kakva je interakcija srednjeg čovjeka, utoliko što ima organizaciju ritma disanja, s okolinom izvana.

Ako želite proučavati i razumjeti ljudsku glavu na duhovno znanstveni način, tada morate pogledati dva procesa u formiranju Zemlje, proces stvaranja vapna i proces stvaranja silicija ili, ako želite, silicijeve kiseline. S time ćemo se moći pobliže pozabaviti. Ono što je manje izvanjsko, manje periferno, ono što je više unutarne u čovjeku, organizacija za ritmički sustav disanja, jer je primarna interakcija fizičkog i eterskog, u koju se isprepliću

otisci 'Ja' i astralnog, prije svega ne upućuje nas ni na što u okolišu što je tu izravno kao proces, što je izravno u prirodi s kojom se susrećemo kao proces. Barem to obično nije slučaj. Ako želimo pronaći karakterističan proces za ono što se događa kroz ovu osebujnu interakciju 'Ja', astralnog tijela - koji su više manje slobodni jer su sebi stvorili otiske - i onoga što je primarno interakcija fizičkog i eterskog, ako želimo za tu cijelu interakciju tražiti nekakav proces u vanjskom svijetu, onda da bismo ga ispravno imali, zapravo ga moramo sami stvoriti. Kada spaljujemo biljne tvari i dobivamo biljni pepeo, ono što se očituje kao proces predstavljeno je u gorenju i proizvodnji pepela, i u pepelu koji je onda zaustavljen - govorit ćemo o pojedinačnom pepelu - što je prikazano u procesu gorenja i procesu stvaranja pepela, koji je s procesom disanja povezan na sličan način kao što je proces silicija povezan s procesom koji se fizički odvija u glavi. I ako želimo učiniti učinkovitim ono što od tog procesa stvaranja pepela ima svoj korelat u procesu ritma disanja, onda ga naravno ne možemo unijeti u dah - to nikada ne možemo učiniti u čovjekovom organizmu - već ga moramo unijeti u ono što je u određenoj mjeri drugi relevantni pol. Ako ovo nacrtam (vidi crtež ispod), imamo proces ritma disanja i proces ritma cirkulacije: u procesu ritma disanja, biljni pepeo je ono što karakterizira učinkovite procese. Ali te procese biljnog pepela moramo učiniti učinkovitim putem metabolizma na drugom polu, u organizmu cirkulacijskog ritma (vidi crtež ispod). Taj biljni pepeo, to jest sile, moramo uključiti u ritam cirkulacije kako bi one onda proizvele svoje polarno protudjelovanje u procesu ritma disanja.

Sagledavajući te odnose, vidimo da su izuzetno važni za razumijevanje ljudskog organizma. Baš kao što smo morali reći da ono što imamo u procesu stvaranja silicijevog dioksida ima veze s cijelim čovjekom, tako primjenom toga na proces gorenja biljaka, dobivamo ideju o srednjem čovjeku, koji je podijeljen na dva dijela, da tako kažemo, jer ima ritam disanja i ritam cirkulacije. Dobivamo predodžbu govoreći sami sebi: ako prvo uzmemo u obzir gornje, ritam disanja, onda je struktura ovih organa bitno određena procesom koji je potpuno suprotan procesu koji se javlja kada spaljujemo biljku i dobivamo pepeo. U određenoj mjeri to je borba u procesu

ritma disanja, stalna borba protiv stvaranja biljnog pepela, ali bitka koja se ne odvija a da nešto što je suprotno ne proдре u organizam i stvarno izazove taj proces. Kao ljudi, nalazimo se na Zemlji u kojoj postoje procesi silicijevog dioksida i procesi kalcija. Ne bismo bili ljudi da nas ti procesi ispunjavaju. Ljudi smo jer u sebi nosimo polarno suprotne procese, odnosno možemo se suprotstaviti procesu stvaranja silicijevog dioksida i nositi suprotni pol u sebi, također se i procesu kalcija suprotstavljamo noseći suprotan pol u sebi. Ove polove nosimo u sebi kroz našu formaciju glave, kroz cijelu osobu stupnjevano kako sam pokazao. Svojim ritom disanja u sebi nosimo borbu protiv procesa pepeljenja biljaka. Kad uzmete u obzir ove stvari, neće vam se činiti čudnim da, grubo rečeno, udarac proizvodi protuudarac. Posve je jasno da ako intenziviram proces stvaranja silicija u organizmu, mijenjam i kontraefekt; a isto tako je jasno da kada unesem produkt procesa izgaranja u organizam, stvara se kontraefekt i postavlja se veliko pitanje: kako ovaj efekt i kontraefekt staviti pod našu kontrolu? - To je ono što uvijek izražavam kada to apstraktno opisujem govoreći da je važno, prije svega, prepoznati koji su to procesi - ali sve do 'Ja' - u ljudskom organizmu, a koji su procesi vani, izvan ljudskog organizma. Ti se procesi razlikuju iznutra i izvana. Ali iznutra i izvana oni su polarne suprotnosti. I u trenutku kada nešto što bi po svojoj prirodi trebalo ležati izvan moje kože, kada to leži u mojoj koži, ili u trenutku kada nešto, makar i blagim fizičkim pritiskom, djeluje izvana prema unutra, ono što zapravo ne bi trebao biti učinak izvana prema unutra, javlja se unutarne protudjelovanje, i u tom trenutku moj je zadatak stvoriti takvu unutarnju protuakciju nečemu. Ako, naprimjer, primijetim da umjesto normalnog procesa koji se suprotstavlja silicijevom dioksidu, postoji prevelika, preintenzivna sklonost ovom procesu kod ljudi, onda to moram regulirati izvana opskrbom dotičnom tvari i izazivanjem protudjelovanja; ono dolazi samo po sebi.

To je ono što postupno dovodi do uvida u interakciju između ljudi i njihovog vanjskog svijeta. Ako stvarno shvatite kako 'Ja', kao učinku sile, najbolje služi ono što se nalazi u procesu stvaranja silicijevog dioksida, kada 'Ja' želi raditi kroz udove i metabolizam, ali također znate da ono što je učinak tvari u procesu stvaranja silicijevog dioksida ima najjači učinak u glavi, i tada možete reći da ono što je učinak sile mora priteći u pomoć 'Ja' u glavi u smanjenom intenzitetu, i tada imate priliku vidjeti kako ovo 'Ja' u ljudima djeluje stupnjevano. Pa, ako se uzme u obzir odnos između čovjekovog 'Ja' i metaboličkog sustava udova, u tom odnosu zapravo leži podrijetlo ljudskog egoizma. Ovom sustavu ljudskog egoizma pripada i spolni sustav. I upravo kroz spolni sustav, 'Ja' najviše utječe na prodiranje egoizma u čovjeka.

Ako ovo razumijete reći ćete: zatim postoji određeni kontrast između načina na koji 'Ja' koristi silicij na rad na čovjeku iz sustava udova, i načina na koji ovo 'Ja' djeluje iz glave kroz silicij. Na neki način djeluje bez egoizma. I ako

ovo istražujete iz duhovno znanstvene perspektive, možete vidjeti, da radi diferencirano.

Kad bih trebao shematski prikazati ovaj čudni učinak, morao bih reći sljedeće: ono što 'Ja' - to jest sada kao stvarni organizacijski element - radi u čovjeku kroz silicij (vidi crtež, rot) iz sustava udova, koji u biti obuhvaća čovjeka, u izvjesnoj mjeri povezujući sve ono što je poput soka prisutno u čovjeku u nediferencirano jedinstvo, tako da je to nediferencirana, jedinstvena cjelina.

Sve što je isti proces, ali sa manjim stvaranjem silicijevog dioksida u smislu sile, djeluje u suprotnom smislu (vidi crtež, gelb), ima diferencirajući, zračeći učinak. Odozdo je čovjek spojen, nediferenciran pomoću silicijevog dioksida; odozgo je diferenciran, razgraničen. Ali u odnosu na ljude, to znači da su sile organski prisutne u glavi diferencirane po svom učinku na pojedinačne organe. One su, da tako kažemo, stimulirani osebnim procesom silicijevog dioksida u organizmu glave da pravilno rade u svojim organima, da se pravilno rasporede u srce, jetru i tako dalje.

Suočeni smo s procesom koji, kad djeluje odozdo prema gore, sve u čovjeku dovodi u nered; kad radi odozgo prema dolje, sve plastično raščlanjuje, u određenoj mjeri dominira organizacijom i čini je urednom kroz pojedine organe. Ako, s druge strane, steknemo razumijevanje onoga što se događa u ljudima s jedne strane, spajanjem, a s druge strane, diferencijacijom u različitim organima - dakle diferencirajućom organizacijom nasuprot sinetizirajuće organizacije - i kako to može postati nepravilno u pojedincu, tada učimo postupati s osobom u tom smjeru kada s njom nešto nije u redu. To ćemo vidjeti na sljedećim predavanjima. Međutim, moramo biti krajnje oprezni s istraživanjima u tom smjeru. Što radi, recimo vanjska znanost kada proučava ljudski organizam? Ova vanjska znanost kaže, naprimjer: u

ljudskom organizmu ima silicija, u ljudskom organizmu ima fluora, u ljudskom organizmu ima magnezija, u ljudskom organizmu ima kalcija. Vanjska znanost za silicij kaže da ga ima u kosi, u krvi i u mokraći. Pa, uzmimo ovo dvoje: silicij je u kosi i u urinu.

Za materijalističku znanost ne postoji ništa osim ovoga: ako pogledate kosu, naći ćete u njoj silicij, a ako pogledate urin, naći ćete u njemu silicij. Ali nije to bitno, da negdje unutra postoji neka supstanca. To nije najvažnija stvar, jer silicij je u kosi da bi odatle djelovao. Nemamo kosu ni za što, već iz kose u organizam teku sile, najfinije sile iz kose idu u organizam. U urinu imamo silicij jer je tamo kao nešto što je inače višak. Ono što nije potrebno odbacuje se. Nema veze što je unutra, on tamo nije aktivan, izvlači se ono što ne treba biti aktivno, čega je previše. Tamo se nalazi upravo silicij koji ne smije biti u organizmu i stoga za njega nema nikakvog značaja. To se događa kada ispituje pojedinačne stvari, recimo magnezij. Da nema magnezija u zubima, onda ne bi moglo biti ni zuba, jer sile koje izgrađuju zube u najjemenitijem smislu žive u procesu magnezija. To ste čuli na predavanju profesora Römera. Ali magnezija, kaže materijalistička znanost, ima i u mlijeku. Ali magnezij u mlijeku nema nikakvog značaja. Mlijeko svoje postojanje kao mlijeko duguje tome da je dovoljno snažno da izluči magnezij koji je unutra; magneziju kao takvom nema mjesta u mlijeku. Mi to onda možemo analizirati, naravno, ali u procesu stvaranja mlijeka situacija je takva da proces stvaranja mlijeka može nastati jer može odbiti sile magnezija. O ovoj neobičnoj suprotnosti koja postoji u procesu formiranja zuba i procesu stvaranja mlijeka, naučimo nešto, samo znajući da je magnezij nešto bitno u procesu formiranja zuba, nešto što dinamički tamo pripada. U procesu proizvodnje mlijeka, to je ono što se odbacuje kao peti kotač na kolima. A slično vrijedi, primjerice, za fluor, esencijalni element zubne cakline, bez kojega ne možemo razumjeti cjelokupni proces evolucije zuba. Ima ga i u mokraći, ali kao proces izlučivanja bez ikakvog značenja. Fluor koji se nalazi u urinu, upravo je ono što će organizam dovoljno jak da eliminira jer ga ne može iskoristiti.

Samo fizičko ispitivanje da li je nešto negdje, zapravo ne daje ništa bitno; prije bi bilo da se mora znati je li nešto s pravom tu kao aktivna stvar na dotičnom mjestu, ili je tu jer je izbačeno. To je odlučujuće. I to je ono suštinsko, da stječemo takve koncepte kako bismo razumjeli čovjeka, a usput i druga organska bića u njihovom zdravom i bolesnom stanju. Međutim, kada se govori popularnije, uvijek smo prisiljeni ne moći koristiti sve to kao pomoć, jer je danas premalo općeg obrazovanja o finijim konceptima, i onda morate više govoriti apstraktno, i to se zapravo ne može razumjeti. Kada se bori protiv materijalizma čovjek vrlo često postaje neshvatljiv. Ali ako se spustite - možete se spustiti u potpuno različite oblasti - u karakteristike onih područja koje bi znanstvenik trebao poznavati i za koja ima činjenice koje može istražiti, onda se upravo kroz znanost duha

dolazi do onih mjesta gdje se može pokazati da je predodžba o nečemu što je netko analizirao kao tvar, ispitana fizikalno-kemijskom znanošću, gdje se može reći da u tome postoji ovo a u onome ono, kako takva ideja ne vodi ničemu nego zapravo greškama.

To je ono što am želio danas dati kao uvod. Sutra ćemo više razgovarati o tome i nastavljamo dalje.

DRUGO PREDAVANJE

Dornach, 12. travnja 1921.

Kao što sam jučer rekao, promatrat ćemo čovjeka u odnosu na njegovu povezanost s njegovim nadosjetilnim bićem, kako bismo patološke i terapijske pojave ovaj put promatrali s ove točke gledišta. Jučer smo fizičko tijelo morali okarakterizirati na takav način da smo rekli da je stvarna tjelesna aktivnost kod ljudi, u osnovi prisutna samo u glavi. Ako želimo ispravno promatrati ovo fizičko tijelo, onda naravno, moramo prijeći i na promatranje eterskog tijela na stvarno konkretan način. Jer ako se gleda kroz čovjeka, nalazi se da je posebna aktivnost fizičkog tijela prisutna samo u glavi. U ostalim članovima ljudskog organizma, postoji više nediferencirana interakcija fizičkog tijela s višim, nadosjetilnim članovima. U glavi, nadosjetilni članovi bića mogu funkcionirati kao takvi, u ili kroz, mišljenje, osjećanje, volju, jer u glavi imaju svoje otiske, to jest svoj eterski otisak, svoj astralni otisak, i također otisak 'Ja'. Oni su tamo. Oni su tu kao otisci, kao slike nadosjetilnih članova, da tako kažem. Jedino fizičko tijelo još nema otisak u glavi; samo ga gradi tijekom života. Stoga fizičko tijelo ima, rekao bih, čisto fizičku aktivnost u glavi. Kod ostalih članova ne postoji čista fizička aktivnost unutar ljudske prirode.

Jučer neki ljudi nisu razumjeli kada sam rekao da 'Ja' sebi ostavlja otisak. 'Ja' stvara otisak za sebe - to je rečenica koju će netko ispravno razumjeti ako je ne tumači previše fizički u uobičajenom smislu. Svakako, ono što 'Ja' stvara za sebe kao otisak, dok je još slobodno, kao u metaboličkom čovjeku udova, ne može se ispitati uspoređujući to s gipsanim odljevom, već je otisak koji stvara 'Ja' vrlo pokretljiv. U stvari, to bolje razumijete kada hodate nego kada stojite. Otisak koji 'Ja' stvara je otisak u sustavu sila, koji se kada netko hoda, pojavljuje u cijelom kontekstu sila, uključujući i držanje sebe uspravnim. Unutar leži fizički otisak 'Ja'. Dakle, ne smijete otisak 'Ja' tražiti u nečemu što se može usporediti s gipsanim odljevom, već je to otisak u sustavu sila. I to je ono što se u konačnici događa u ljudskoj glavi, samo u drugačijem sustavu sila. Jučer sam čak istaknuo da se 'Ja' odražava u uvjetima topline glave, na način na koji se glava grije na diferenciran način u svojim raznim organima. To je 'Ja' otisak. Ovaj otisak 'Ja' je otisak u sustavu sila, samo u sustavu toplinskih sila. Dakle, 'Ja' svoje otiske stvara na razne načine. Tamo gdje još uvijek ostaje slobodno od drugih uplitanja u ljudski organizam, stvara čisti, rekao bih mehanički, otisak sila. U odnosu na metaboličkog čovjeka udova, 'Ja' stvara balansirajući i dinamički otisak. Ali to morate imati na umu, jer čovjek je zapravo različit ovisno o tome kako stoji, kako hoda, ili čak kako pliva. Nažalost, o tome se ne vodi uvijek dovoljno računa. A o nekim stvarima za koje se vidi da se ne uzimaju dovoljno u obzir, sa stajališta znanosti duha mora se reći: barijere koje

sadašnja znanost postavlja, vrlo jasno pokazuju kamo ona više ne može, ali gdje još postoje činjenice. - Mene je, naprimjer, zanimalo nešto u vezi s tim što sada samo nagovješćujem, da tako kažem, postavljam pred vas kao pitanje, na koje ćemo odgovoriti u toku predavanja. Pratio sam uobičajenu literaturu u jednoj točki, i gotovo posvuda se nalazi da se količina udahnutog i izdahnutog dušika, ne razlikuje posebno jedna od druge. Ovu frazu možete pronaći gotovo posvuda. Ali to nije istina. Brojčani podaci odmah pokazuju da to nije točno, više se dušika izdahne nego udahne. I budući da materijalizam ne zna što bi s ovom razlikom, on je ignorira. Briše je jednim potezom ruke. I možete pronaći puno takvih stvari, u trenutnom znanstvenom svijetu. Kao što sam rekao, želim ovo postaviti kao pitanje; kasnije ću se na to vratiti.

Ali sada želim ući u ono što je u čovjeku etersko tijelo. Pa, vrlo je prirodno da se ovo etersko tijelo u njegovoj diferencijaciji ne razmatra od čisto fizičke znanosti. Ali ako se možete uvjeriti da ovo etersko tijelo postoji, tada ćete također morati sebi reći: da, kako bi bilo kad bi netko fizičko tijelo gledao na takav način da bi rekao: pa dobro, želudac, srce, jetra, sve je to jedno, sve je to jedno i zamagljeno. - Što bi to bilo? Ali tako se ponašamo i prema eterskom tijelu ako ga predstavljamo samo kao općeniti, malo diferencirani oblak magle. Stvarno ga treba proučavati, a danas ćemo vidjeti kako je njegovo proučavanje povezano s vrlo važnim konceptom, na koji smo također u prošlom ciklusu gledali s drugog gledišta, ali na koji danas želimo ukazati više s ovog duhovno znanstvenog gledišta. Ako promatramo eter općenito, čiji je član čovjekovo etersko tijelo, koje je posebna separacija, ako promatramo eter općenito, tada se, kao što znate iz duhovno znanstvene literature, ne čini nediferenciran, već se u početku predstavlja kao da se sastoji od četiri vrste etera: od toplinskog etera, svjetlosnog etera, kemijskog etera, i životnog etera. Svjetlosni eter je riječ koja je prirodno formirana sa stajališta onih koji vide. Ono što je povezano sa svjetlom je upravo najizvrsniji učinak ovog etera za one koji vide, ali postoje i drugi učinci koje ignoriramo jer većina nas ljudi vidi. Da je većina čovječanstva slijepa, naravno da bi ovom eteru morali dati drugačije ime, jer bi ostali entiteti bili istaknutiji; isto je i sa slijepim ljudima.

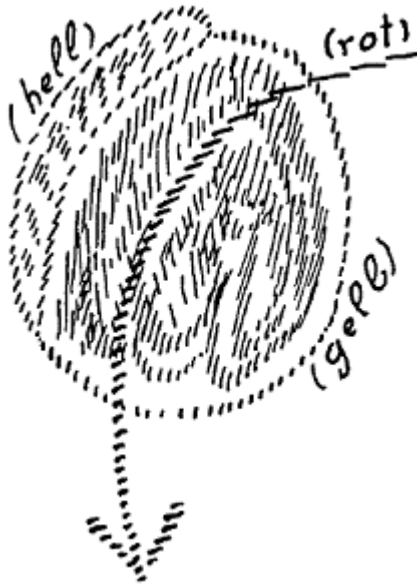
Treća vrsta etera je kemijski eter. Kemijski eter je onaj koji prvenstveno djeluje u takozvanom kemijskom dijelu spektra, a kada govorimo o kemijskom eteru ne smijemo misliti na sile koje djeluju u kemijskim sintezama, već na one sile koje su unutar njih polarne suprotnosti. Eterske sile su uvijek polarno suprotne silama koje djeluju u fizičkim supstancama. Dakle, kada dođe do kemijske sinteze, eterske sile imaju analizirajući učinak. Dakle, posvuda u sintetizirajućim silama postoje analizirajuće sile. A kada provodimo kemijsku analizu, za duhovnog promatrača stvar je uvijek ovakva: provodimo kemijsku analizu - želim to shematski nacrtati - to jest kemijski razložemo stvar, ostaje nam gušća tvar, jer se sintetiziraju eterske sile, a etersko tijelo ostaje iza nas, kao kad čovjek umre, duševno-duhovno ostaje iza. Svakome tko, ako mogu tako reći, kemijsku analizu vrši duhovnim okom, nakon što je razdvojio tvari, avet kemijske tvari koja ostaje iza, pojavljuje se u još gušćem, zgusnutijem obliku. Pa, ovo je rečeno samo kako bi se ukazalo, da među silama kemijskog etera morate razmišljati ne samo o kemijskim silama, sintetizirajućim i analizirajućim silama, već uvijek o njihovoj polarno suprotnoj strani. I onda životni eter, koji je zapravo oživljavajući element u svim organskim bićima, treba promatrati kao posebnu vrstu etera.

Životni eter
 Kemijski eter
 Svjetlosni eter
 Toplinski eter

Sada, ovaj je eter općenito prisutan entitet u kozmosu i kao takav se naravno ne može dosegnuti izravnim fizičkim gledanjem. U tom smislu znanost je danas postala malo poštenija nego što je bila prije, jer je uvidjela da se teorije o eteru ne mogu oblikovati iz pukog fizičkog promatranja. Nakon što ih je formirala bezbroj, u svom relativizmu je došla do toga da kaže: etera uopće nema, svijet treba objasniti bez etera. To znači da je postala iskrena, i priznala Einsteinu da se fizičkim promatranjima ne može doći do etera, ali niti bilo kojom drugom metodom promatranja. Budući da je eter izgubljen za promatranje, jednostavno je isključen.

Poanta je da kada je nešto nadosjetilno stvorilo otisak u fizičkom i osjetilnom, tada ono što se pojavilo kao otisak postaje propusno za dotično nadosjetilno. Dakle, vidite, eter, opći eter, stvara otisak u vodenom dijelu ljudske glave. Ono što moramo smatrati vodenim sadržajem mozga ne treba promatrati kao nediferenciranu vodu, već je unutarne organizirano jednako kao što su organizirani čvrsti dijelovi. Promatrati čovjeka onako kako ga crtamo, to je osebujan način gledanja na ljude. Ako ga nacrtate s jetrom i želucem, ovaj crtež je zapravo samo silueta onoga što je čvrsto utkano u tekuće dijelove i u zračne dijelove, i mi zapravo uvijek crtamo ono što je tamo

kao mala zrnca. To nije ni deset posto cijelog čovjeka. U stvarnosti, naravno, čovjek je jednako vodena, zračna i toplinska organizacija, kada to fizički gledamo. Naravno, voda - mislim na tekućinu - jednako je organizirana u njemu kao i ono kruto. To nikada ne crtamo kada radimo anatomske ili fiziološke crteže. Naravno, ono što je u biti vodeni sadržaj čovjeka, takav je da se neprestano rastapa i obnavlja. Zadržan je u formi samo na trenutak,

da tako kažem, ali je oblikovan. U ovom vodenom dijelu glave nalazimo otisak eterskog, tako da ako bih crtao shematski, fizičku aktivnost bi morao nacrtati kao posebno razvijenu na potiljku (vidi crtež, hell). Naravno zrači cijelim organizmom. Onda bih morao nacrtati ostatak za vodeni dio (vidi crtež, gelb). Ovo je organizirano, temeljito organizirano, tako da je ovaj vodeni element otisak onoga što je eterske prirode. Ono što je otisak uvijek na taj način postaje propusno. Budući da je oko, u pravom goetheovskom smislu, u biti tvorevina svjetla, ono je prozirno za svjetlost. Da je oko proizašlo iz svjetla, to nije samo slika, već je duboka mudrost. Embriološki se također može pratiti da je oko zapravo organizirano izvana, a budući da je organizirano svjetlom, prozirno je za svjetlo. Ali općenito, zbog svoje vodene organizacije, ljudska glava je propusna za eter jer je otisak iz etera, tako da se može reći: ovdje eter može proći kroz glavu (vidi crtež, rot, strelica), a da ga ništa ni na koji način ne zaustavi, ni na koji način ne ometa njegov prolaz, te može prodrijeti u ostatak čovjekova organizma.

To je ono što se može primijetiti kroz znanost duha. Ali još treba uvesti modifikaciju. Ovaj dio ljudske glave propušta samo toplinski eter i svjetlosni eter. Dakle, samo toplinski eter i svjetlosni eter mogu izvana djelovati na ljudsku glavu. Toplinski eter ne djeluje izravnim zračenjem topline, nego toplinski eter djeluje na ljudsku glavu jer se nalazimo unutar određenog klimatskog područja. Dakle, učinak toplinskog etera na ljudsku glavu nije u tome hoćete li se znojiti ili ne, već u odnosu na to živite li u ekvatorijalnoj

zoni, u umjerenosti ili u hladnoj zoni. Dakle, postoji mnogo dublja veza između toplinskog etera i ljudske glave od one vanjske, odnosno pukog zračenja izvana. Na sličan način treba razmišljati i o utjecaju svjetlosnog etera na ljudski organizam, ukoliko se držimo fiziologije - u psihologiji bi bilo drugačije, ali to nas se trenutno ne tiče - on je mnogo ustrajniiji nego što je to slučaj sa samim djelovanjem svjetlosti, tako da učinak ovog svjetlosnog etera prolazi kroz eterski otisak u ljudskoj glavi i organizira cijelo ljudsko biće. Pa, kao što sam rekao, ljudska organizacija glave je propusna za toplinski i svjetlosni eter. Nije sasvim točno, ali približno točno, ljudska glava je donekle propusna za kemijski eter i životni eter. Ali to ovdje možemo zanemariti, jer je još uvijek točno ovo što navodim: ono što je dano kao kemijski eter i životni eter je takvo da, kao što možete vidjeti iz onoga što je upravo navedeno, organizacija glave odbija. Odbijen je. Ali prolazi kroz ljudski organizam. Budući da čovjek jednostavno živi na Zemlji kao ljudsko biće, on je iznutra ispunjen onim što je životni eter i kemijski eter.

Dakle, ako mogu tako reći: utjecaj toplinskog i svjetlosnog etera zrači sa svih strana (vidi crtež, strelice odozgo). Učinak kemijskog i životnog etera zrači gore kroz metabolički sustav udova prema zračenju toplinskog i svjetlosnog etera (vidi crtež, strelice odozdo). Kao što je ljudska glava organizirana, rekao bih bojažljivo, da dopušta samo tragove životnog etera i kemijskog etera da uđu, metabolički sustav udova apsorbira životni eter i kemijski eter izravno iz elementa Zemlje. Ove dvije vrste etera susreću se u čovjeku, a čovjek je tako organiziran da njegova organizacija kulminira urednim odvajanjem ove dvije vrste etera, životnog etera, kemijskog etera s jedne strane, koji teče odozdo prema gore, toplinskog etera, svjetlosnog etera s druge strane, koji teče od vrha prema dolje.

Svojstveno je ljudskom organizmu da, do određene mjere, ono što zrači odozgo, svjetlosni eter i toplinski eter, nije organski apsorbirano u nižu organizaciju, osim ako ne teče na ovaj način. I isto tako se onom odozdo dopušta ući u nešto drugo. Dakle, svjetlosni eter i toplinski eter moraju

dotjecati izvana, životni eter i kemijski eter moraju dotjecati odozdo, i to dvoje je dovedeno da u čovjeku radi zajedno kroz organizaciju, koja se mora održati ako čovjek želi biti u svojoj normalnoj organizaciji. Do razumijevanja kakva je to organizacija dolazimo kada, s jedne strane, pogledamo očito pothranjene ljude. Ako gledamo ljude koji su očito neuhranjeni, onda je situacija takva da stječemo dojam, potpuno imaginativni dojam, do kojeg čovjek lako može doći ako samo tiho na njega obrati pozornost, da tako nešto kao imaginacija postoji. Jer ništa ne budi imaginaciju tako lako kao patološka stanja čovjeka kada se promatraju. Pa ako imate pred sobom pothranjenu osobu, onda možete vidjeti njenu metaboličku organizaciju, odnosno ono što se događa u metabolizmu, što veže eter, što ne pušta eter. Pogledate, recimo, želudac i jetru pothranjene osobe i ustanovite da oni zadržavaju životni eter i kemijski eter; vežu ga za sebe, ne puštaju ga, tako da postoji nedostatak uzlaznog životnog etera i kemijskog etera kod pothranjenih ljudi. Kao rezultat toga, svjetlosni eter i toplinski eter ga pritiskaju odozgo, a rezultat toga je da njegov organizam poprima sličan oblik kakav je prije imao svjetlosni i toplinski eter u glavi. Oni preobražavaju cijeli organizam na takav način da on postaje, da tako kažem, previše sličan organizaciji glave. Čovjek postaje gotovo potpuno glava jer je neuhranjen. On se, da tako kažemo, pretvara u čovjeka glave samo zato što je pothranjen, a to je ono što je posebno važno u proučavanju pothranjenosti. Može se promatrati osoba koja pati od suprotnog od pothranjenosti. Ove stvari izlaze na vidjelo samo kroz posebne okolnosti; možete se prirodno zapitati: što je suprotno od pothranjenosti? Da, za duhovnog istraživača suprotnost pothranjenosti u jednom je slučaju, naprimjer, ono što se zove omekšavanje mozga. Kao što je pothranjenost posljedica činjenice da se čovjek zapravo prožme s onim što bi trebao imati samo u glavi, što dopire samo u gornji organizam, tako i kad mozak omekša u glavi, on se prožima s onim što bi trebao imati samo u želucu, što ne pripada mozgu, ono što pripada samo u želudac, ono što samo tamo ima organizirajući učinak. Organizam stoga preaktivno prerađuje ono što apsorbira u probavnom procesu. Previše to obrađuje, ne zadržava dovoljno prije nego što prođe kroz vrata kroz koja ulazi u glavu. Posljedica toga je naravno, da za dotičnu organizaciju, jer se previše ulijeva u glavu, da tako kažem, onda se previše pojede. Ove se stvari također mogu jasno promatrati dok se odvijaju. Jer upravo je to ono što je značajno: da bi se išta postiglo na području o kojem sada govorimo, treba imati predodžbu o odvijanju takvih procesa. Što se događa kada se ti procesi, koji su zapravo potpuno normalni procesi na svojim početnim točkama, kao što su jedenje, probava, prerada u trbuhu, prelazak na glavu i tako dalje, sada nastave, ako prelaze cilj koji im je organizacija dodijelila? Tada, u slučaju pothranjene osobe, dolazi do abnormalne suradnje ove dvije vrste etera zbog nepravilnosti koje se pojavljuju tamo dolje, ili u slučaju prekomjerno uhranjene osobe zbog navedenih nepravilnosti gore; različite vrste etera ne rade zajedno na način na koji moraju raditi zajedno u

ljudskom organizmu. A budući da eter koji djeluje izvana neispravno stupa u interakciju s eterom koji se diže iznutra, dolazi do sljedećeg: svaki eter koji djeluje izvana i ne zaustavlja se na pravom mjestu, nego prodire u čovjeka jače nego što bi trebao prodrijeti u njega, otrov je za ljudski organizam, djeluje otrovno, tako da se može reći da je eter, ako se ne zaustavi na pravom mjestu, otrov za ljudsku organizaciju. Mora se na pravi način spojiti s eterom koji izlazi iznutra.

I opet, ako pogledate unutarnji eter, drugu vrstu etera koji djeluje iznutra, pretjerani rad ovog etera omekšava čovjeka kao cjelinu; dok se, nasuprot tome, učinak trovanja sastoji u činjenici da čovjek postaje ukrućen, da tako kažemo, dok ovaj drugi učinak uzrokuje njegovo otapanje. Previše života se izlijeva na njega, i previše se kemijske polarnosti izlijeva na njega. Ne može izdržati. Smekša se. To su također dva polarna učinka: učinak trovanja i učinak omekšavanja. Kad ovako gledate čovjeka, kažete sebi: što je zapravo ovaj čovjek? - U mjeri u kojoj je on fizičko biće, on je organsko biće koje na pravi način drži dvije vrste etera razdvojenim i dopušta im da rade zajedno na pravi način. Cijela ljudska organizacija zapravo je tako uređena da dopusti da dvije vrste etera rade zajedno na pravi način.

Sada smo se približili onome što sam rekao: čovjek je organiziran skroz naskroz. Očito je i da je iznutra diferenciran, odnosno organiziran, u odnosu na vodu, zrak i toplinu. Ali također je diferenciran u odnosu na eter. Ali ta je diferencijacija fluktuirajuća. To je kontinuirana pojava, u njemu kontinuirana interakcija svjetlosnog i toplinskog etera s jedne strane, koji gura odozgo prema dolje i periferno, i životnog i kemijskog etera, koji gura vani odozdo prema gore, da tako kažemo, centrifugalno. I tako nastaje ta eterska struktura, ljudsko biće, koje je zapravo transformacija vrtloga koji nastaje sudarom dviju vrsta etera. Oblik s kojim smo suočeni mora se razumjeti kroz interakciju dviju vrsta etera. Od određene je važnosti formiranje predodžbi o bolesnom i zdravom čovjeku, posebno iz manje uočljivih procesa, kao što su pothranjenost i prekomjerna ishrana. Mislim na organsko prejedanje - niste preuhranjeni samo time što napunite želudac; ako ste stekli posebno dobru probavu, trebate se puno manje hraniti nego ako imate poremećen probavni proces i stvari se ne prerađuju. Dakle, morate pokušati krenuti od onoga što vam se predstavlja kada promatrate ove početne procese, koji su za čovjeka još uvijek u granicama normale. Također treba reći: da se ne možemo razboljeti, ne bismo uopće mogli biti ljudi, jer bolest je samo nastavljanje procesa koji su nam potrebni, koje apsolutno moramo imati, izvan njihovih granica. Biti zdrav zapravo je stanje čovjeka u kojem su procesi koji uzrokuju bolest i procesi koji liječe u odgovarajućoj ravnoteži. Ljudi nisu u opasnosti samo kada se procesi koji uzrokuju bolesti manifestiraju, već i kada procesi ozdravljenja premaše svoju granicu. Ljudi su tada također u opasnosti. Dakle, ne treba biti previše intenzivan kod pokretanja procesa ozdravljenja, inače ćete preskočiti drugu

metu, otjerat ćete bolest, a kada dođe do nulte točke, preskočit će u drugi smjer.

Ovo je posebno upečatljivo kada vidite kako su stari stavovi ljudi još uvijek imali instinktivno terapijsko gledište. Mislim da će svatko tko se bavio ovom temom, priznati da su u drevnim kulturama postojali prekrasni terapijski pogledi temeljeni na instinktima, koji se jednostavni nisu mogli prozreti sviješću, ali koji su svakako bili tu, i koji zapravo još uvijek mogu impresionirati, čak i ako se suočite s dekadencijom, kao kod divljih naroda današnjice. Nekada, ne tako davno, pomalo amatersko čeprkanje po ovoj stvari izazvalo je priličnu pometnju među gospodom koja su bila izvanredno učena na drugim područjima u svojoj specijalnosti. Vidite, kad je izbio spor između jenskih i berlinskih znanstvenika oko *Pithecanthropus erectus*, Virchow je, kao što je poznato, prigovorio Haeckelu da *Pithecanthropus*, kojeg je otkrio Dubois, pokazuje jasne znakove zacjeljivanja, zacjeljivanja kostiju, koje moderni liječnici mogu protumačiti kao da je proces ozdravljenja pokrenut umjetno. Bio je to jedan od glavnih prigovora Virchowa, pa je stoga zaključio da je ovog *Pithecanthropus erectus* izliječio liječnik, tako da su u to vrijeme već morali postojati liječnici, poput Virchowa na sveučilištu, zar ne, koji su pokrenuli liječenje, i da *Pithecanthropus* nije morao biti posredna karika jer čovjek još nije bio tamo; to jednostavno mora biti čovjek. Mogao je također biti slučaj da je pravi liječnik mogao izliječiti majmuna, ali to se nije pretpostavljalo. Druga strana, koja je u biti jednako amaterski kopala po tome samo je izrazila opći osjećaj, rekla je: pa, prirodno ozdravljenje se događa i kod životinja bez ljudske intervencije, što izgleda baš kao ozdravljenje koje se dogodilo kod *Pithecanthropusa*.

Pa, samo želim naglasiti kakvi nejasni koncepti prevladavaju danas. O tome se dosta pisalo i tiskalo početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, tako da ovakva znanstvena rasprava pokazuje kako se takve stvari mogu događati i danas.

Dakle, u instinktivnim idejama primitivnijeg čovječanstva, nalazimo ono što bi se također moglo nazvati instinktivnom terapijom. I ova instinktivna terapija proizvela je vrlo važnu rečenicu: ne treba svakoj nepouzdanj osobi prenositi umijeće liječenja, jer im u isto vrijeme prenosiš umijeće da ljude učine bolesnim. To je načelo drevne medicine kojeg se također vrlo strogo moralo pridržavati, i jedno je od načela koje daje razloge zašto su stvari držane u određenoj tajnosti.

Dakle, poanta je da u procesima izazivanja bolesti imamo samo nastavljanje onoga što apsolutno moramo imati kod zdravih ljudi. Da se ne možemo razboljeti, ne bismo mogli misliti i osjećati. Sve što se u konačnici duševno očituje u mišljenju i osjećanju, organski je sustav sila koji, ako prijeđe svoje granice, uzrokuje bolest. A druga stvar je da se stvarni fizički proces odvija samo u dijelu ljudske glave. Ovaj fizički proces koji se odvija u ljudskoj glavi,

to je nužna nuspojava iskustva ljudskog 'Ja'. Ako je taj proces poremećen, odnosno ako životni proces preraste ovaj čisti fizički proces u ljudskom biću, tada 'Ja' na određeni način postaje paralizirano u svijesti. I sve okolnosti kada ljudi gube sebe iz vida, sve gdje postaju slaboumni i slično, temelji se i mora se prepoznati iz onoga što se u ljudima odvijalo kao čisto fizički procesi. Naravno, mogu postojati i drugi organski razlozi.

Dakle, ono što pokreće ljudska glava i odatle zrači cijelim organizmom, čisto je fizički proces koji se prelijeva u cijeli organizam u trenutku kada nastupi smrt. Taj je moment uvijek prisutan u ljudskoj glavi, barem izvire iz središnje točke. Samo je paraliziran životnim procesom iz ostatka organizma. Čovjek zapravo neprestano nosi u sebi sile koje uzrokuju da umre, i on ne bi bio 'Ja' da u sebi ne nosi sile umiranja. Čovjek kao fizički čovjek koji hoda Zemljom, može poželjeti biti besmrtno samo ako bi se odrekao 'Ja' svijesti. Želio bih istaknuti da je potrebno steći određene vještine intimnog promatranja kako bi se ovo moglo izvana provjeriti, ali da će biti prvo plodonosno ako se napiše puno disertacija o tome kakav učinak imaju tretmani pomlađivanja na duhovno-duševno stanje osobe, koji djeluju protiv toga; naravno, ne treba ništa reći protiv takvih tretmana pomlađivanja, jer čovjek još uvijek može smatrati da je zadovoljena njegova čežnja ako može produžiti svoju dob za par godina, čak i ako se to dogodi nauštrb toga da bi to zamijenio za malo slaboumnosti. Ali ove stvari koje su zapravo prisutne jednostavno se zanemaruju, kao što je naprimjer, veća količina dušika koja se izdahne u odnosu na onu koja se udahne, to svakako treba uzeti u obzir svatko tko se ispravno želi pozabaviti bolešću i procesima ozdravljenja. Jer u onoj mjeri u kojoj se ulazi u te suptilnosti ljudske organizacije, dolazi se bliže razumijevanju onih procesa koji se pojavljuju kao bolesti, koji nisu ništa drugo nego prelazak tih finijih procesa u grublje. Kao što sam rekao, to je samo grublja implementacija ovih finijih procesa. Ali treba reći da onome što u čovjeku djeluje kao fizički proces, što ga prožima kao fizički proces, mora se što je duže moguće suprotstaviti od strane 'Ja', koje je vezano da ovo protu djelovanje, za ovaj reaktivni učinak. Protiv toga radimo sve dok ovaj fizički proces ne postane prejak. Taj fizički proces je ono što umiranje uvijek ima u ljudskom organizmu, što na kraju leži u umiranju. Ako fizički proces do određene mjere hipertrofira tako da više ne može biti kontroliran od strane 'Ja', tada se 'Ja' mora odvojiti od fizičkog tijela, što se naravno također može dogoditi jer se u nekom trenutku u tijelu pojavi pretjerana fizička aktivnost i povlači druge za sobom u ranijoj dobi, tako da se može reći: ono što je ljudsko 'Ja', tijesno je povezano s onim što je smrt:

'Ja' - smrt

I najbolji način za točno proučavanje 'Ja' jest proučavanje smrti, ali ne na nebulozan način na koji netko općenito zamišlja smrt, gdje su mnoge stvari dopuštene. Nije li istina, kako ljudi danas zamišljaju smrt, tako mogu

zamisliti i uništenje stroja, jer kad pomisle na smrt samo zamišljaju da nešto staje. Ne zamišljaju pravi proces. Zato ljudi zamišljaju smrt kao uništavanje stroja. Ali to ne znači da su stvari kako ih zamišljaju, morate doći do konkretnih činjenica. Prestanak života nije smrt, već je za ljude smrt ovo što sam sad objasnio, a za životinje je nešto sasvim drugo. Oni ljudi koji smrt kod ljudi i kod životinja vide kao nešto jednako vrijedno, isti su oni ljudi koji, budući da im je britva nož, a nož je nož, sada britvom počinju rezati meso jer nož je nož. Za druge je smrt smrt. Smrt je potpuno druga stvar za ljude nego za životinje, kao što sam upravo pokazao. Kod životinja, gdje uopće nemamo posla s 'Ja', već samo s astralnim tijelom, smrt je nešto sasvim drugo, smrt se temelji na učinku astralnog tijela, koje je sasvim druge prirode.

Ono u čemu su snage koje uzrokuju smrt oslabljene, takoreći paralizirane u normalnom organizmu, to je bolest. Baš kao što je smrt povezana s 'Ja', bolest je povezana s čovjekovim astralnim tijelom:

Astralno tijelo - bolest

Ono što zapravo ima veze s procesima bolesti nalazi se u astralnom tijelu. A ono što čini astralno tijelo zauzvrat je utisnuto u etersko tijelo. Stoga se bolest tada pojavljuje u svom stvarnom otisku u eterskom tijelu. Ali etersko tijelo nije ono koje ima izravnu vezu s bolešću.

Prethodno sam opisao otisak ovih neregularnih struja i interakciju dviju vrsta etera. Ali ono što se događa nepravilno, samo je učinak samog astralnog tijela i izražava se u eterskom tijelu. Ako to bolje pogledate, ulazite u astralno tijelo. S ovim idemo dalje. Ali onda imamo ono što se polarno suprotstavlja bolesti, a to je zdravlje:

Etersko tijelo - zdravlje

Radije ne bismo sada definirali zdravlje, ali na temelju analogije možete vidjeti, što za duhovno istraživanje postaje sve jasnije, da je zdravlje pripisano eterskom tijelu baš kao što je bolest pripisana astralnom tijelu, a smrt 'Ja', tako da iscijeliti, ozdraviti znači: imati priliku u eterskom tijelu formirati protuučinke za učinke koji uzrokuju bolest koji proizlaze iz astralnog tijela. Morate djelovati iz eterskog tijela, kako biste paralizirali snage astralnog tijela, a to su procesi koji uzrokuju bolest.

Zatim postoji i četvrto. To je ono što je na određeni način polarno smrti. Pa, prvo moram reći da, s vrlo konkretne točke gledišta, smrt osobe nastupa kada njezina cjelokupna unutarnja organizacija postane toliko fizička za proces prehrane, više se ne može pokrenuti proces ishrane. To je smrt od starosti. Smrt od starosti zapravo je onesposobljenost organizma za apsorpciju tvari. Ova pojava se vrlo rijetko može uočiti, jer obično osoba umre ranije od drugih uzroka nego kada se stvarna terminalna iscrpljenost dogodi u svom posljednjem stupnju. Ali to je zapravo nemogućnost prehrane.

Tijelo više ne može provoditi proces ishrane; postalo je previše fizičko za to, tako da je polarna suprotnost smrti prehrana, a prehrana je kod ljudi pripisana fizičkom tijelu:

Fizičko tijelo - prehrana

Stvari ponovno djeluju natrag. Prehrana koja se odvija u fizičkom tijelu utječe na etersko tijelo i stoga također ima veze s učinkom iscjeljenja. I to je opet nešto što djeluje kao reakcija na ono što emanira iz astralnog tijela.

Ako ovo što sam upravo naveo promatrate u svom neposrednom životu, možete to provjeriti i s druge strane. Ako uzmete ono što je od ranije poznato iz znanosti duha, ovdje ćete morati povući crtu:

'Ja' - smrt

Astralno tijelo - bolest

Etersko tijelo - zdravlje

Fizičko tijelo - prehrana

Budući da se djelomično, barem za glavu i organizaciju disanja, 'Ja' i astralno tijelo potpuno odvajaju od fizičkog tijela i eterskog tijela tijekom sna - ne za metaboličku osobu i osobu cirkulacije, oni ostaju unutra. Nije točno rečeno kada se kaže: 'Ja' i astralno tijelo izlaze. Zapravo je ispravno rečeno - a često sam to spominjao prije mnogo godina - reći: tijekom spavanja, 'Ja' i astralno tijelo napuštaju fizičko i etersko tijelo za organizaciju glave, ali u organizaciji metabolizma i cirkulacije, prodiru u njih puno više. Riječ je zapravo o prestrojavanju. To je pojava paralelna s izmjenom dana i noći na Zemlji. Nije slučaj da na cijeloj Zemlji postoji dan i na cijeloj Zemlji postoji noć, nego se dan i noć mijenjaju zbog okolnosti. Potpuno je isto i sa stvarno preciznim odrazom dana i noći kada ljudi spavaju i bude se. Kada su budni, fizičko tijelo i etersko tijelo organizacije glave i dišnog organizma, tijesno su povezani s 'Ja' i astralnim tijelom, a kada spavaju, fizičko tijelo i etersko tijelo metaboličkog i cirkulacijskog organizma, mnogo su tješnje povezani s 'Ja' i astralnim tijelom nego kad su budni. To je preslagivanje, istinski ritmički proces koji se odvija uz spavanje i budnost.

Ali sada se može reći: kada netko spava, očito je, barem za višu organizaciju čovjeka, da astralno tijelo izlazi zajedno s 'Ja'. Međutim, promatranje može pokazati da u čovjeku glave ili možda i dišne organizacije, astralno tijelo i 'Ja' imaju prejak stisak na glavi i dišnoj organizaciji. Prejako ih stežu, prejako napadaju, jer to čini upravo astralno tijelo svojim moćima stvaranja bolesti. I onda možete biti u položaju da morate raditi na čovjeku na takav način da se ovo astralno tijelo ponovno istjera iz organizacije glave i respiratorne organizacije, da se istjera tako da se odvoje jedno od drugog na određeni

način, tako da uđu u normalan odnos. A da se to može dogoditi može se primijetiti kada se unose vrlo male količine fosfora i sumpora. U njihovoj stvarnosti, male količine fosfora i sumpora imaju učinak da izbacuju astralno tijelo koje se previše ukorijenilo u fizičkom i eterskom tijelu, sumpor više astralno tijelo, fosfor više 'Ja', ali to je naravno, zato što ono organizira astralno tijelo i zapravo radi u jedinstvu s njim. Ovdje se izravno može vidjeti kakva je osoba kada se pojavi patološko stanje koje se također može okarakterizirati simptomom da je osoba previše navođena na spavanje. Dakle, ako jednostavno imate kompleks bolesti koji između ostalih simptoma ima i ovo, da je osoba tjerana u stanja pospanosti, onda postoji potreba da se radi na način kako sam rekao, s fosforom i sumporom.

Javlja se i drugo stanje, koje tada ima svoje sjedište u metaboličkom i organizmu cirkulacije, i koje se sastoji u tome da astralno tijelo s 'Ja' premalo intervenira u fizičko tijelo, pa im se mora reći: molim vas, uđite gospodo, morate postati aktivniji, aktivniji iznutra. Onda se radi o tome da ćete koristiti, ne previše razrijeđene učinke arsena. Ovdje radite na privlačenju astralnog tijela u fizički organizam.

Sada ukazujem na nešto što je uzeto iz cjelokupnog konkretnog pogleda na čovjeka. Dakle, ako astralno tijelo postane previše interno, tako da ima previše jak učinak na fizičko tijelo, onda se dodaju sumpor i fosfor, a ako djeluje premalo, ako unutar sebe postane previše lijeno, tako da prevladava etersko tijelo, uglavnom zbog činjenice da nema dovoljno otpora prema onome što djeluje odozdo, to se može nadvladati arsenom.

Sada imate, da tako kažemo, dvije polarne suprotnosti u učinku, fosfora-sumpora i u učinku arsena. Sada možete doći i u situaciju da sami sebi morate reći: da, jednostavno reguliranje s jednog i drugog pola nije dovoljno, jer nepravilnost u jednom dijelu čovjeka odmah ima kontraefekt i nastavlja se u suprotnoj nepravilnosti u drugom dijelu; nepravilnost u gornjem čovjeku također se vrlo brzo izražava u nepravilnosti u donjem čovjeku. I ova zvonjava dviju nepravilnosti zajedno, nešto je što je - oprostite mi, to sada nije izraz za život, nego izraz za, rekao bih, kliničko promatranje - jedna od najatraktivnijih stvari, ovo nepravilno zvučanje jedne u drugoj, gdje se dvije aktivnosti jednostavno ne spajaju, i sila koja je preslaba gore uzrokuje silu koja je previše jaka dolje, ili sila koja je prejaka dolje uzrokuje da gore bude preslaba. Stvari nisu samo suprotne u smislu lokacije i smjera, nego i u smislu intenziteta, naravno. To je najsloženija stvar u ljudskim bićima, ta interakcija. Ako pogledate to, to također stvara prepoznavanje potrebe da sada morate uravnotežiti stvari, da morate, da tako kažem, iskoristiti moći koje ljudi imaju kako biste stvorili ravnotežu između to dvoje. A tu u pomoć dolazi učinak antimona. Učinci antimona, koji su vjerujem, više manje danas potpuno zanemareni od obične vanjske medicine, ali koji - ranija vremena su to znala - djeluju na način koji danas više nije posve razumljiv,

u biti se temelje na činjenici da vrlo snažno usmjeravaju svoje djelovanje na čovjeka i stvaraju svojevrsnu točku ravnoteže. Zapravo je iznimno zanimljivo promatrati suprotno ponašanje fosfora, arsena i antimona u odnosu na ono što se kroz njih događa kod ljudi. Čak i ono što dolazi do određenog smirenja u materijalnom vanjskom svijetu, izražava svoju pravu prirodu kada postane djelotvorno u čovjeku. Jer tamo zapravo vidite ono što je još živo, dok izvana vidite samo ono što je, rekao bih, sastavljeno iz procesa nastajanja. Ako vidite arsen izvana, zapravo vidite kraj procesa u vanjskom svijetu, čiji početak vidite unutar čovjeka, tako da ništa što promatrate u vanjskom svijetu nikada zapravo ne prepoznajete kao materijalno, ako u isto vrijeme ne znate što ono radi unutar ljudskog organizma. - Postoji kemija, ali postoji i 'antikemija'. A kemija znači samo ono što znači promatrati biće koje ima prednju i stražnju stranu, samo s jedne strane, odostraga. Biće koje ima leđa također morate promatrati s prednje strane, a zatim držanjem ova dva aspekta zajedno dobivate dojam cijelog bića. Kad ste jednom sagledali ono što živi u tvari odostraga gledajući tvar, onda morate pogledati i kako ona djeluje u ljudskom organizmu sprijeda. Morate raditi ne samo kemiju, već i antikemiju. I tek kroz interakciju kemije i antikemije dolazi se do spoznaje što zapravo leži u osnovi. Pa, želimo više o tome razgovarati sutra.

TREĆE PREDAVANJE

Dornach, 13. travnja 1921.

Pravo područje proučavanja bolesti trebale bi biti one bolesti u kojima se najjasnije otkriva neispravan utjecaj takozvanog astralnog tijela. Ove bolesti, mislim, u kojima su ovi utjecaji astralnog tijela najočitiji, one su koje treba promatrati unutar prostora koji je zatvoren grudnim košem. Ovo područje je ujedno i najvažnije za proučavanje bolesti, ali najteže za liječenje ili spoznaju terapije. To je dio ljudskog bića koji je nedavno doveo do velikog broja nedostataka u umijeću liječenja, koje je dr. Scheidegger na svom predavanju koje je održao tijekom prvog tečaja, posebno istaknuo. U to se vrijeme naglašavalo u kojoj mjeri je nedavni razvoj medicine doveo do napretka u patološkom, i do stanovitog nihilizma u terapijskom području. I upravo su tadašnje značajne izjave mogle ukazati na posebno jak fokus na onome što ćemo danas morati istaknuti.

Bolesti prsnog koša i područja cirkulacije u određenom smislu su vrlo različite od bolesti organa glave, čovjekovog živčano-osjetilnog sustava, kao i od stvarnih metaboličkih bolesti, iako su s njima opet usko povezane. A činjenica je da organizaciju glave treba posebno tretirati jer je, kao što smo vidjeli, propusna za etersko, astralno i 'Ja' biće. Grudni organi više nisu propusni za etersko, već samo za astralno i 'Ja' biće. Fizičko tijelo i etersko tijelo blisko surađuju s organima prsnog koša. I ova suradnja je jedinstvo. To više nije zbroj stvarno fizičkih procesa u ljudskom organizmu grudi, već interakcija eterskog i fizičkog. Ono što se tamo događa i posebno je relevantno za grudi, zapravo je biljka u nastajanju. Ali to postajanje biljkom je vrlo prikriveno, vrlo modificirano svime ostalim što je s time povezano u ljudskom organizmu. Ali ono što moramo uzeti u obzir kod organa grudi je biljni proces koji se tada susreće i stupa u interakciju sa svime što dolazi iz astralnog i iz čovjekova 'Ja'; tome se mora posvetiti posebna pozornost.

Jučer sam rekao da je astralno stvarni izvor onoga što uzrokuje bolest kod ljudi, tako da u području grudi postoji stalna prilika da uzrok bolesti ima učinak, zato što je ono što uzrokuje bolest u stalnoj interakciji s onim što čovjeka čini zdravim, u grudima. Normalno stanje u toj oblasti može nastati samo stalnim osciliranjem naprijed-natrag na način da jake snage zdravog čovjeka paraliziraju stalno postojeće sile koje uzrokuju bolest, a vrijedi i obrnuto, to preplavljujuće zdravlje, koje bi dovelo do prekomjernog rasta u eterskom, stalno se suprotstavlja ograničavanju astralnog, koje, ako izađe van svojih granica, ako prejako zahvati tijelo, dovodi do nečega što uzrokuje bolest. Ova činjenica u vezi s čovjekovim grudnim organima posebno je važna, jer je zapravo rezultat ritma. I na taj rezultat ritma utječe s jedne strane sve što se događa u glavi, a s druge strane sve što se događa u

metabolizmu. Stoga smo identificirali uzrok ravnoteže ovog ritma koji zapravo leži izvan grudi i možemo reći: u osnovi, u čovjekovim organima grudi postoje uglavnom samo učinci; uzroci koje bi trebalo otkloniti zapravo nisu prisutni u samim organima grudi. Dakle, u vrijeme kad se sposobnost ljudske spoznaje potpuno udaljila od intuitivnog shvaćanja stvari, najviša i najsjajnija je bila bečka medicinska škola, koja je opisivana kao nihilistička škola, koja je zapravo htjela reći da se treba zaustaviti samo na patologiji i da se ne može doći do terapije, ovakav smjer moderne medicine doveo je do postupnog ukidanja terapije i nemogućnosti da se s terapijom bilo što učini. Vidimo da je inače svoja posebno briljantna djela iznijela na vidjelo u dijagnozi grudi. Upravo u to vrijeme došlo je do značajnih pomaka u području dijagnostike organa grudi, gdje se može ići prvenstveno znanjem, ali gdje se najmanje ima tog znanja, jer se moraju uzeti u obzir ostali dijelovi čovjeka. Dakle, ako se ne doda još nešto, malo se postiže tim znanjem o tome što se događa u čovjekovom dišnom i cirkulacijskom organizmu. Naravno, ne tvrdim da je to apsolutno malo, već se dosta postiglo znanjem do kojeg se dolazi stetoskopom i tako dalje, ali samo ako imate znanje o cijeloj osobi, i možete pristupiti s potpuno druge strane, i doslovno uzeti ono što se dobiva takvom dijagnozom. Inače su rezultati takve dijagnoze u osnovi samo zanimljive znanstvene činjenice. Naravno, ako o takvim stvarima želite raspravljati iz suvremene perspektive, morate govoriti donekle radikalno, ali iza tih radikalizama leži upravo ono što je istina o tim stvarima.

Ovakve bolesti, koje posebno pogađaju čovjekove grudi, u današnje vrijeme su postale osobito karakteristične jer se pokušava skrenuti pozornost, da tako kažem, sa prave stvari i gurnuti je prema mističnom konceptu, konceptu koji ne mora ostati mističan, ali je svakako mističan koncept za noviji materijalizam. Puno se govori o 'običnim bolestima' kada su takve bolesti u pitanju. Da, te 'obične bolesti' su, naravno, koncept koji je vreća u koju se stavlja ono što se ne želi prepoznati i koji u određenom pogledu izmiče umijeću medicine kakvo danas postoji. Samo skrećem pozornost na zanimljivu činjenicu da je bečki liječnik i profesor Moritz Benedikt jednom imao pomalo čudnu ideju da se kandidira za zastupnika, a motivirao se rekavši, da su ga upravo sada njegovi medicinski stavovi prisilili da poduzme taj korak, jer mu je dolazilo toliko pacijenata kojima nije mogao propisati ono što bi im trebalo propisati, naime bolju odjeću, bolje stanovanje, bolje uvjete disanja i tako dalje. A to bi se moglo postići samo društvenim djelovanjem. Stoga se kao liječnik mora angažirati u društvenom radu. Dakle, vidite stvarno odgurivanje onoga što zapravo jest. Sada, iza svih ovih stvari stoji ono što posebno treba uzeti u obzir za ovog člana čovjekova bića. Jer ono što nastaje kao proces bolesti u čovjekovom organizmu grudi, i naposljetku proizlazi iz nepravilne interakcije astralnog i eterskog, također se mora promatrati u takvom kontekstu. Tada više ne možete dalje bez znanja koje vodi u nadosjetilno. A onda treba reći sljedeće.

Proces disanja koji se odvija između vanjskog i unutarnjeg svijeta je proces, koji se zapravo uopće ne može razumjeti ako se ne pribjegne razumijevanju astralnog. Posebna interakcija između kisika i ugljika koja se događa, definitivno je stalna međuigra astralnog i eterskog. Sada vas molim da uzmete u obzir da čovjek inače provede trećinu svoj života s velikim dijelom astralnog tijela izvan eterskog tijela, naime dok spava. I tu vidite značajan utjecaj astralnog na stanje čovjekova zdravlja; jer ne treba ni reći da astralni element također igra ulogu u ljudima i dok spavaju. Ali onda ne djeluje od glave, nego od ostatka organizma. Astralni element tijekom sna razvija igru, koja mora ostati iza, čak i ako je astralnom elementu dopušteno ići izvan osobe tijekom spavanja.

Dakle, vidite da se jednostavnim prepoznavanjem interakcije eterskog i astralnog u zdravom i bolesnom stanju čovjekovih grudi, ukazuje na drugi ritam koji se odvija u čovjeku. I to je ritam budnosti i spavanja. Stvarno spavanje, koje je, kao što ćemo vidjeti, usko povezano s metaboličkim procesom, manje je važno za organe grudi nego za nešto drugo. I ta druga stvar je ono što izuzetno otežano promatrati. Možda ćete se sjetiti, ako ste već bili ovdje, kakvi su zanimljivi kompleksi simptoma proizašli iz upotrebe tvari s kojima su se ovdje zadnji put vršili pokusi. Jer dr. Scheidegger je to pokazao na ploči. Ali također ćete se sjetiti da se ti kompleksi simptoma sastoje od mnogo, mnogo detalja, i da je potrebna određena vještina da se pojedinačni simptomi spoje u skladu s tim i grupiraju. Naprimjer, poteškoća se pojavljuje odmah kada treba učiniti sljedeće s kompleksom simptoma. Naprimjer, da bi se ispravno procijenila bolest, potrebno je grupirati simptome koji se javljaju u gornjem čovjeku. Ako sada umiješate simptom koji se prostorno pojavljuje u gornjem čovjeku, ali koji je u biti samo simptom izbačen iz metabolizma, odmah ćete pogriješiti u procjeni kompleksa simptoma, i tada ste u zabludi u procjeni cjelokupne situacije oko bolesti. Stoga ne biste trebali izgubiti iz vida koliko je zapravo teško grupirati pojedinosti kompleksa simptoma na pravi način.

Sada, s jedne strane, sigurno je istina da se postupno može steći osjećaj za sagledavanje kako grupirati detalje kompleksa simptoma na pravi način. No, s druge strane, priroda nam pomaže, a istovremeno čini pomoć koju nam pruža na ovom području teško iskoristivom. Priroda sama sažima sve te komplekse simptoma, rekao bih, radi isto što i mi radimo u formuli kada sažimamo detalje kompleksa simptoma, radi istu stvar, ali nam je izuzetno teško promatrati što radi. Naime, ona objedinjuje pojedinačne podatke kompleksa simptoma u uspavlivanju i buđenju, u načinu uspavlivanja i buđenja. Zapravo, ono što se događa kada čovjek zaspe i probudi se - ako se smijem paradoksalno izraziti - izvanredno je genijalan sažetak upravo onoga što god dođe u obzir u bilo kojem smjeru. Ali naravno, u vrlo malo slučajeva liječnik se može orijentirati na drugi način osim putem informacija, koje će zauzvrat biti netočne u većini slučajeva, a posebno u najtežim slučajevima;

najmanje je u stanju ispravno promatrati bolesnika dok zaspe i dok se budi, a najmanje je važno ono što mu bolesnik govori, čak i ako su po bolesnikovoj svijesti činjenice točne. Ako su uspavljivanje i buđenje poremećeni, onda naravno da bolesnik o uspavljivanju i buđenju priča stvari koje su, iako žive u njegovoj svijesti, zamagljene u smislu zdrave prosudbe o stvari. Morate promotriti što pacijent zapravo govori. A da je to tako, najbolje ćete shvatiti ako svojim promišljanjima malo po malo pokušate približiti tu činjenicu. Iznad svega, iskustvo će vam pokazati čudnu vezu između eterskog tijela i astralnog tijela, kada promatrate kako brige, zabrinutosti i tako dalje djeluju u ljudima. Ne treba promatrati samo brige i nevolje koje su se dogodile prošli dan ili prošli tjedan, a koje su u konačnici najmanje važne, već one koje sežu dalje u prošlost. Jer uvijek mora postojati određeno razdoblje između vremena kada brige i zabrinutosti utječu na čovjeka, do trenutka kada su postale, da tako kažem, organske, kada su prešle u funkcioniranje organizma. Brige i zabrinutosti, kad dosegnu određeni stupanj, uvijek su takve da se kasnije javljaju kao anomalije u organskoj aktivnosti, a osobito u ritmičkoj organskoj aktivnosti. Idu čak do poremećenja ritma organizma, a tek tada mogu nastaviti djelovati na metabolizam organizma i tako dalje. To moramo smatrati osnovnom činjenicom. Ali prije svega, koliko god se materijalističkim predodžbama činilo malo vjerojatnim, ishitreno razmišljanje, razmišljanje koje ne uzima u obzir razloge zbog kojih misli, brzopleto razmišljanje u kojem jedna misao preskače drugu - ovo mišljenje, gdje jedna misao gazi drugu po prstima, nešto je što nakon nekog vremena nastavlja djelovati u ljudskom organizmu, naime u ritmičkom organizmu. Ovo sada s jedne strane, ima posebnu važnost. Ne smijemo zanemariti duševne procese ako želimo razumjeti abnormalnosti u ritmu čovjekova organizma, posebno ono što se događa u organima prsnog koša. Međutim, u ovaj organizam možemo uključiti i ono što pripada, da tako kažemo, periferiji ovog ritmičkog organizma: ritam ishrane i ritam pražnjenja. Budući da su uključeni ritam prehrane i ritam pražnjenja, time je sažet cijeli ritmički sustav.

Ali sada, s druge strane, nešto je posebno važno. I drugi pol čovjeka, metabolički sustav, također djeluje povratno na ritmički sustav, i to opet na takav način, da možda najbolje možemo razumjeti način na koji on djeluje ako znamo sljedeće: za početak, glad i žeđ su stvari koje se s velikom jasnoćom otkrivaju u čovjekovom astralnom tijelu. Kako obični ljudi poznaju glad i žeđ, oni ih naravno, poznaju kao astralne pojave. Ono što netko doživljava sa sviješću, kao što je to glad i žeđ, u početku to doživljava astralno. To mora biti potpuno jasno. Jer običan čovjek ne zna ništa o onome što nije astralno doživljeno; ono što se doživljava samo eterski, leži tako duboko u podsvijesti da o tome ne zna ništa. Dakle, u običnom životu, glad i žeđ su, da tako kažemo, astralna iskustva. Ali ona prestaju biti astralna iskustva ako ostaju iza iskustva koje se događa tijekom spavanja,

tada prestaju biti obična astralna iskustva; samo što nisu ništa manje povezana s astralnim tijelom, koje radi i tijekom spavanja, odozdo prema gore. I ono što izvire s ove strane, to jest glad i žeđ koji djeluju u čovjeku, koji, ako su trajni, djeluju povratno na ritmički sustav čineći ga nepravilnim, čineći ga bolesnim. Naravno, to se ne odnosi na glad i žeđ koje smo pretrpjeli dotičnog dana i s kojima odlazimo na spavanje. Ne bi bilo u redu gledati na stvar tako da svako malo idete na spavanje gladni ili da čak i dugo spavate gladni, to nije loše. Loše je kada stanje gladi i žeđi prijeđe u naviku, a pogotovo kada je to uzrokovano činjenicom da metabolizam organizma nije u redu, pa se zbog toga ostatak organizma ne hrani na odgovarajući način. Dakle, posljedice gladi i žeđi u ovom smislu, su svakako ono što leži u pozadini poremećaja respiratornog i cirkulacijskog sustava organizma.

Ali sada, ako zanemarimo ove učinke na čovjekove organe grudi, onda je treća stvar ono što radi vanjski svijet, jer kroz disanje je čovjek povezan s vanjskim svijetom i unutar njega se odvijaju utjecaji vanjskog svijeta. Dakle, ovdje imate čudnu činjenicu da je ono što je zatvoreno u čovjekovim grudima, i također djelomično zatvoreno u trbušnoj šupljini, jer se ritam tamo nastavlja, izuzetno značajnu činjenicu da se unutar ovog prostora ne događa ništa osim učinaka: učinci gornjeg čovjeka, učinci donjeg čovjeka, učinci vanjskog svijeta, tako da nas preciznije poznavanje ovog dijela čovjeka zapravo dovodi to toga da sami sebi kažemo, da se unutra događaju posljedice, a da uzroke tamo ne možemo pronaći, uzroke moramo tražiti negdje drugdje kako bismo ih mogli prikladno otkloniti. Pa, zato je tako jasno da je ova oblast čovjeka oblast za proučavanje bolesti općenito, ali jednom kad smo potaknuti proučavati ovu oblast, istraživanje se mora nastaviti prema ostalim oblastima. Morate krenuti od ove domene, a zatim odatle prijeći na druga područja.

Sada, najupečatljivije i najznačajnije područje uzroka je ono koje leži izvan ljudi; kako se odvija interakcija između kisika i ugljika, suštinski astralni utjecaj u biti leži izvan ovog trakta čovjeka. A poanta je da sada tražimo odgovarajuće veze između ovog trakta i vanjskog svijeta. A za duhovno-znanstveno istraživanje proizlazi sljedeće: Zemlja također ima međudnos između onoga što se događa ispod njezine površine - pri čemu se učinci vode definitivno moraju smatrati zemaljskim - i onoga što se događa iznad njezine površine. Uglavnom, između Zemlje i njezine okoline odvija se proces u koji obična znanost još nije pronikla. A ovaj proces nudi iznimno zanimljive aspekte. Posebno se može proučavati usporedbom onih područja egzistencije Zemlje gdje je ovaj proces između izvanzemaljskog i zemaljskog vrlo intiman, gdje puno izvanzemaljskog prodire unutar zemaljskog.

To je slučaj u tropskom svijetu. Vrlo posebni uvjeti tropskog svijeta zapravo se temelje na intimnoj interakciji izvanzemaljskog, zraka i svjetla i izvanzemaljske topline s onim što je unutar same Zemlje. Osim toga, nije

slučajno da određeni pol, rekao bih, magnetsko-električnih učinaka Zemlje treba tražiti u tropskom pojasu.

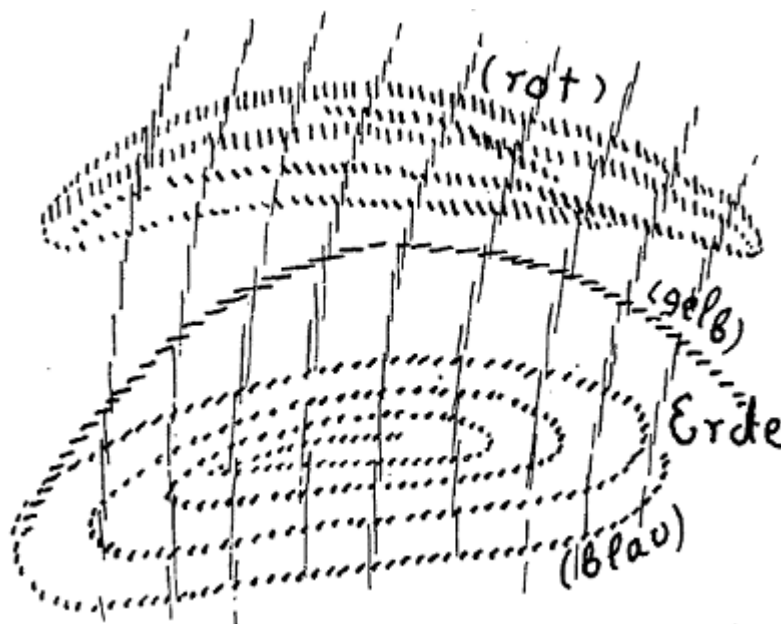
Ako se mogu izraziti usporedbom, rekao bih: u tropskom pojasu Zemlja apsorbira najviše izvanzemaljskog, razvijajući iz tog izvanzemaljskog ono čemu kasnije dopušta da nikne kao vegetacija. Gdje je Zemlja polarna, upija malo izvanzemaljskog, tamo se opire izvanzemaljskom, tamo u velikoj mjeri odbacuje izvanzemaljsko, da tako kažem. Pa, ako bih mogao ovako reći, u tropima Zemlja najmanje sjaji kada se gleda izvana, najmanje zrači natrag; tamo dolazi do najveće apsorpcije. Zemlja najviše sjaji na polovima, tamo se najviše izvanzemaljskog odbija, tu najviše sjaji, tu razvija najveći sjaj.

To je izuzetno značajna činjenica. Jer uzimajući tako nešto u obzir, saznajemo da, u tropima djeluje neobično snažna prisnost između eterskog zemaljskog i astralnog izvanzemaljskog, dok je astralno na određeni način na polovima odbačeno. Ali ovo gledište može biti izuzetno plodonosno, jer ako se nastavi dalje, dolazi se do sljedećeg. Uzmimo slučaj da oboljelu osobu stavimo u uvjete u kojima svjetlost djeluje pretjerano, gdje je zrak jako osvijetljen i okružen je svjetlom. Onda na određeni način možemo reći: smještamo ga u oblast gdje u osnovi odbacujemo zemaljski element koji na njega djeluje, gdje ga izlažemo utjecaju izvanzemaljskog. Jer jaka osunčanost zapravo sadrži ono što Zemlja više ne troši, već ono što Zemlja baca natrag. I bolesna osoba tada ulazi u ovu oblast izvanzemaljske aktivnosti. Dakle, ako jednostavno stavimo bolesnu osobu na osunčan zrak, djelujemo na njen ritmički organizam. Izuzetno djelujemo na njen ritmički organizam. Radimo na način da se ritam izravno bori protiv nepravilnog metabolizma, jer se ritam regulira kroz ovu izloženost svjetlu.

To je poveznica koja nas navodi da prepoznamo na čemu se zapravo temelje tretmani Suncem i svjetlom. A ako ustanovimo da je netko posebno osjetljiv na parazite, onda se takav tretman posebno preporučuje. Ne morate biti pobornik teorije o bacilima, samo vam treba jasna činjenica da prisutnost parazita pokazuje da postoje dublji uzroci zašto se kod dotične osobe paraziti nakupe i zadrže. Oni zapravo nikad nisu pravi uzročnici bolesti, već su samo pokazatelj da pacijent u sebi ima uzroke. Zato je istraživanje bacila važno, ali samo kao temelj. Stvarni organski uzroci leže u samim ljudima. A tim organskim uzrocima, koji leže u samom čovjeku, suprotstavlja se ono dotječe na Zemlju iz vanzemaljskog kozmosa i okružuje Zemlju, a u Zemlju nije potpuno apsorbirano. To je višak, višak Sunca, višak svjetla, i tako dalje. Dakle, tamo gdje Zemlja ne samo da klija i izbija, nego gdje počinje svijetliti, gdje svjetlosti ima više nego je potrebno za klijanje i nicanje, imamo nešto povoljno što djeluje u tom smjeru.

Još jedna stvar koja posebno povoljno djeluje u tom smjeru je sljedeća. Ako nađemo bolesnika posebno izloženog parazitskim utjecajima zbog nepravilne cirkulacije organizma, u svim okolnostima je dobro - naravno, uzimajući u

obzir sve druge okolnosti, s mnogima ćemo se susresti u sljedećim razmatranjima - dovesti ga u životnu situaciju koja je na većoj visini od one na koju je navikao, jednostavno na veću nadmorsku visinu, takoreći organizirati visinsku kuru. A blagotvornost visinskih kura - koje su naravno i štetne u drugim slučajevima, sve što je korisno može biti i štetno, o tome smo jučer govorili - može se pronaći i u tom smjeru. Ali sada u obzir dolazi nešto drugo. Ne smijemo zaboraviti što imamo pred sobom u određenim pojavama koje smo - kao što sam već istaknuo - zapravo umjetno izazvali ili koje, kad se daju ljudima, moramo procijeniti. Kad kažem umjetno izazvane pojave, za ovu oblast to su one gdje samo ne uživamo u plodovima prirode kakvi su vani, nego ih kuhamo, ili čak pripremamo na način da ih unosimo u ljudski organizam tako da ih prvo spalimo, a zatim koristimo pepeo ili nešto slično. Zemaljski element podvrgavamo procesu koji prima vanzemaljske utjecaje. Kuhanje, spaljivanje, već izdiže iz zemaljskog ono što se kuha ili pali. Dakle, dajući ljudima kuhanu ili zagorenu hranu, imamo unutarnji učinak na njih sličan kao da imamo pojačano sunčevo svjetlo ili klimu na velikim nadmorskim visinama. Ovo moramo imati u vidu kada smo u poziciji da sami sebi kažemo, s jedne strane, da se radi o osobi koja kao prvo, mora promijeniti način prehrane, a kao drugo, moramo joj dati neku vrstu lijeka. Recimo da se javlja nepravilnost u ritmičkom sustavu. U svakom slučaju morat ćemo se zapitati imamo li joj što dati što je nastalo spaljivanjem, osobito povrća; jer u svakom sagorijevanju biljnog nadmašujemo normalni biljni proces. Nastavljamo ga kroz nešto izvanzemaljsko, naime kroz izgaranje.

Ali osim toga, sljedeće je od posebne važnosti: proces na Zemlji ili zbroj procesa na Zemlji koji su blisko povezani s onim što se mora nazvati zemaljskim i izvanzemaljskim, to je ono što se događa među sastojcima elektriciteta i magnetizma. Elektricitet i magnetizam je područje koje bi

zaista trebalo detaljnije proučavati s obzirom na zdrave i bolesne ljude, ali u kojem je i najveća neizvjesnost jer stvari stoje ovako: ako si shematski zamislite zemljinu površinu (vidi crtež), ovdje unutrašnjost, ovdje vanjštinu, onda ono što se sastoji od elektriciteta i magnetizma ima intimnu vezu sa zemaljskim kao takvim. Znae da se elektricitet prenosi od jednog zemaljskog voda do drugog, od jednog Morseovog telegrafa do drugog, to je uvijek samo žičana veza, krug se zatvara pod zemljom, imamo posla s električnim poljem, koje je Zemlja već prisvojila. Možemo reći: u osnovi, ono što se krije ispod elektriciteta i magnetizma je izvanzemaljsko i unutar zemaljsko (gelb); ali stvar je u tome da Zemlja sada prisvaja električno i unutar sebe ima električne učinke koji su zapravo izvanzemaljski (blau), ali se mogu zadržati u blizini Zemlje bez da ih Zemlja prisvoji (rot). To su svi električni i magnetski učinci koje imamo u našim električnim i magnetskim poljima.

Kada magnetiziramo željezo, ono što to znači za Zemlju je da magnet pretvorimo u malog lopova. Dajemo mu mogućnost da ukrade ono što Zemlja želi apsorbirati iz kozmosa, prije nego što to uspije apsorbirati, i zadrži za sebe. Magnet pretvaramo u malog lopova. On prisvaja ono što Zemlja želi, ima unutarnje snage da to zadrži za sebe. Sva okolina električnog i magnetskog polja koju imamo na Zemlji, zapravo je nešto što smo ukrali sa Zemlje za ljudsku upotrebu, prevarivši samu prirodu da ukrade, a zadržali izvanzemaljsko gore. I tako imamo eminentno izvanzemaljsko, koje na pametan način čak i držimo iznad Zemlje, iako ga Zemlja želi uvući u sebe svom snagom kojom raspolaže tako da djeluje iznutra prema van. Ali mi mu ne dopuštamo da dođe do ove točke, mi ga kočimo. I zato u električkim i magnetskim poljima moramo vidjeti posebne borbe protiv aritmičkih procesa u čovjeku, i zapravo bi se morala razviti terapija koja je posebno usmjerena na to naprimjer, kada se u ljudskom ritmičkom sustavu pojavi jaka aritmija ili drugi jaki nemir ili slabi - još bolje slabi - jednostavno se na većoj ili manjoj udaljenosti, može pokušati ne pričvrstiti jake magnete, već ga držati u blizini ljudskog organizma. Kao što sam rekao, udaljenost se mora odrediti pokušajem i pogreškom. Također bih želio reći kako najbolje iskoristiti dosadašnje znanstvene rezultate ovdje, ne toliko da kažem jednu - rekao bih zanimljivu - činjenicu, jer još nije spremna za vanjsku znanost, već da skrenem pozornost na nešto, čime se može ovladati samo sasvim drugačijim misaonim sklopom.

Ranije spomenuti profesor Benedikt proveo je vrlo zanimljiva istraživanja u tamnoj komori, o najnižim ljudskim zračenjima aure, koja ipak nemaju, barem izravne, veze s onim što sam opisao u *Teozofiji*, naprimjer. To su viša zračenja koja se opažaju samo nadosjetilno. Ali između tih viših emanacija i onih grubljih indikacija koje vidi oko, postoji područje koje se može uočiti u tamnoj komori, a profesor Benedikt je zanimljivo opisao ono na čemu je radio u tamnoj komori. Birao je ljude koji su posebno prijemčivi za fenomene radioestezijske. Tako je Moritz Benedikt koristio ljude za koje je radioestezijska

šipka pokazala posebne rezultate, i pregledao ih u tamnoj komori na njihovo zračenje aure. Za ova zračenja aure pojavilo se sljedeće. Moritz Benedikt opisuje posebno zanimljive rezultate u tome što su ta aurična zračenja kod ljudi koji ne reagiraju na šipke, potpuno drugačija nego kod ostalih ljudi, a posebno se asimetrija snažno povećava: zračenje lijeve strane čovjeka razlikuje se od zračenja desne strane čovjeka. Zračenje glave također je bilo potpuno drugačije. Dakle, danas je već napravljen početak, iako je još uvijek primljen skeptično, vidjeti zračenje ljudi u fizičkoj demonstraciji. Ali uvijek treba biti jasno: to su samo najniže emanacije povezane s fizičkom organizacijom. To još nije ušlo u područje nadosjetilnog, kako tvrde neki koji bi željeli da do nadosjetilnog dođu na ugodan način. No, s druge strane, postoji početak da se dođe do terapijskih rezultata. Potrebno je istražiti kakve činjenice nastaju ako čovjeku, recimo kod pojave takozvane tuberkuloze, stavite jak magnet na leđa, to jest ako osobu ozračite magnetskim poljem, što se može učiniti još efikasnije ako magnet pomičete odozgo prema dolje i odozdo prema gore držeći ga vodoravno, tako da cijeli organizam grudi bude postupno zračen magnetskim poljem. Kada koristite ovo magnetsko polje, u isto vrijeme vam ne treba svjetlosno polje; to bi bila samo smetnja. Tako da takvog pacijenta možete jednostavno staviti u tamnu komoru, i uskoro možete promatrati zračenja iz prstiju, koja će postati vrlo jasna. Nakon što ste to učinili, stavili ste pacijenta u tamnu komoru, primijenili ste jak magnet na njegova leđa, vidjeli ste da postoje fina zračenja iz njegovih prstiju, koja pokazuju stožasti oblik s vrhom prema van, onda ste se zapravo uvjerali da je magnetsko polje ozračilo pacijenta. Tako će se vidjeti da se upravo pomoću magnetskog polja mogu postići mnoge i iznimno korisne stvari u suzbijanju, primjerice, simptoma plućne tuberkuloze.

To su stvari koje nam ujedno pokazuju koliko se ovdje stvari ozbiljno moraju shvatiti, s obzirom da zapravo imamo posljedice samo u ljudskim grudima i da se, ako želimo ozdravljenje, moramo okrenuti svojoj okolini, moramo primijeniti nešto što pripada vanjskom svijetu čovjeka: svjetlost, sve što nastaje kao posljedica klimatskih utjecaja kada čovjeka pošaljemo na veću nadmorsku visinu, i sve ono što možemo zamisliti kao magnetsko polje. Isto je i s električnim poljem; jedino što se mora uzeti u obzir način na koji se tretira električno polje. Apsolutno je stvar potpuno drugačija ako dopustite elektricitetu da prođe kroz čovjeka izravno spajajući polove na organizam, a potpuno drugačija ako stvorite električno polje kao takvo, i stavite čovjeka u to električno polje, a da krajnja linija ne prolazi izravno kroz njega od jednog pola do drugog. Također ćete morati napraviti eksperimente što je izuzetno važno. Pod određenim okolnostima možete postići korisne učinke ako pustite da krajnja linija pola prođe kroz ljude. Ali tada je učinkovito samo ono što djeluje od metaboličkog sustava do ritmičkog sustava. Pod utjecajem nije ništa osim metaboličkog sustava, kada kroz samu osobu usmjerim struju elektriciteta, koja ide od jednog pola do drugog, kada osobu uključim,

takoreći, u završnu liniju električnog učinka. Ako je pak stavim, u električno polje, tada ću moći primijetiti da su u određenoj mjeri ta zračenja tamne komore prisutna posvuda na njoj gdje su oštre točke, na prstima na nogama, na rukama, i tako dalje, a primijetiti ću da tada mogu intervenirati i kod onih pacijenata koji imaju savršeno reguliranu probavu i tako dalje, a još uvijek pokazuju takozvane simptome tuberkuloze; tako će biti najčešće u slučajevima, kod bolesti koje se javljaju upravo na ovom području.

Danas smo se u prvom redu bavili čovjekovim okruženjem. Skrenuo sam pozornost i na činjenicu da priroda sada kod uspavljivanja i buđenja sažima ono što je razloženo kao kompleks simptoma, i na tom mjestu ću započeti sutra, prvo da vidimo kakvo važno dijagnostičko značenje ima trenutak uspavljivanja i buđenja, ali u isto vrijeme vidimo kako možemo shvatiti ono na što nam priroda želi ukazati buđenjem i padanjem u san, te kako možemo primijetiti, ako samo znamo princip, kako to koristiti za promatranje kompleksa simptoma, a tu i postoji nešto što daje važnu indikaciju različitog tretmana, koji će se morati dati kroničnim i akutnim bolestima.

ČETVRTO PREDAVANJE

Dornach, 14. travnja 1921.

Jučer sam rekao da su određeni kompleksi simptoma sažeti u fenomene uspavljivanja i buđenja. Prije svega, važno je sagledati simptome koji su sažeti u procesu uspavljivanja, a potrebno je reći sljedeće: nemogućnost da se zaspe, uvijek ukazuje na to da je astralno tijelo - želim upotrijebiti ovu formulu, koju svi dobro znate - vezano za fizičke i eterske organe, posebno za potonje, da je prejako uključeno i povezano s njima. Ova vezanost za astralno tijelo lako je uočljiva duhovnom istraživaču jer organi, fizički i drugi organi, kada treba nastupiti san nastavljaju funkcionirati onako kako funkcioniraju kada su budni, dok normalno kod ljudi doživljavaju određeno iskustvo paralize.

Sada je naravno slučaj, o čemu sam već jučer govorio, da se čovjek obično ne može dobro informirati o svemu o tom problematičnom uspavljivanju. Stoga je potrebno steći cjelovit uvid u one pojave, koje su u budnom stanju pratioci neadekvatnog uspavljivanja. I treba reći da je sve što na određeni način ukazuje na nevoljno funkcioniranje organizma, pratilac neadekvatnog uspavljivanja. Dakle, svako nevoljno trzanje usana, svako nevoljno treptanje vjeđa, svaki pretjerani pokret prstiju i slično, pogotovo nešto što nije izraz unutarnjeg procesa, to jest sve što je u čovjeku vrpoljivo, budna je pojava koja prati neadekvatno uspavljivanje. Naravno, ovaj se proces obično može pratiti samo kada se jako manifestira. Ako se takvo vrpoljenje događa u odnosu na unutarnje organe, onda je riječ o tome da je netko stekao oko za takve stvari i da razumije kako određene pojave doista staviti u kontekst. Napominjem da se naprimjer kod bolesnih osoba koje boluju od kloroze čuju određeni šumovi u venama lijevo i desno na vratu i onda se spuštaju prema dolje. Ti šumovi, koji su se nekada zvali šum časne sestre - ne znam da li se i sada tako zovu - vidljivi su kod svake osobe i kada naglo okreće glavu lijevo-desno, to jest kada se razvija snažna astralnost, koja se uvijek javlja kada se pokret koji bi inače bio izveden samo svojevolumeno, izvrši nehotično. Dakle, svaki put kad se astralnost previše napregne, previše koristi, previše gura prema organu, kada se pokret koji bi se inače izvodio svojevolumeno, to jest pokret ovisan o 'Ja', izvodi nehotice, dakle ako imate vrpoljenje. I tako, kroz takva neizravna opažanja, može se skrenuti pozornost na vrpoljenje unutarnjih organa.

Sada treba reći da u tom teškom uspavljivanju uvijek postoji nepravilnost koja je toliko daleko od neposrednih vanjskih smetnji, nepravilnost koja je toliko daleko od svega što sam jučer rekao, naprimjer, o svjetlosti, o magnetskim i električnim poljima. Sve što odgovara neadekvatnom uspavljivanju nešto je udaljenije od ovih stvari. Stvar je u tome da je

potrebno posegnuti za lijekovima. Dakle, ako postoji kompleks simptoma koji se mogu sažeti pod formulom 'nemogućnost uspavljivanja', onda je potrebno posegnuti za lijekovima, naime onima gdje prvo treba izvršiti neki proces, posebno u povrću, to jest kuhanje, gorenje i tako dalje. Ovdje, gdje je neadekvatno uspavljivanje i gdje se radi o bolestima u grudima, veliku će ulogu igrati svi lijekovi koji se mogu dobiti uvarkom od korijena i pepeljenjem, spaljivanjem, jer uvijek postoji nepravilno prianjanje astralnog tijela na organe. Sve ono što se još nalazi kao snaga u uvarku od korijena i u pepelu biljaka, ono je što mora igrati posebnu ulogu. S druge strane, sve što sam jučer rekao imat će najznačajniju ulogu u neadekvatnom buđenju.

Loše buđenje uvijek ukazuje na to da astralno tijelo ne intervenira dovoljno u organe. Kada su u pitanju bolesti grudi, ova neadekvatna intervencija astralnog tijela znači nešto drugo nego kada je riječ o općim bolestima ljudskog organizma. Ako je ovo drugo, onda se mora pokušati unijeti cijelo astralno tijelo. Tada će vrijediti ono što sam rekao prije nekoliko dana u vezi s učincima arsena. To je učinkovito kada se radi o liječenju astralnog tijela, koje je već prožeto s 'Ja', dok ako želite liječiti samo astralno tijelo, od posebne je važnosti da koristite stvari o kojima sam jučer govorio. Ako se ne probudite kako treba, uvijek će vas pratiti ono što se može nazvati ošamućenošću, tendencija da vam svijest općenito ostane zamućena. Dakle, u biti se radi o psihološkim fenomenima koje treba promatrati kao simptome koji prate neadekvatno buđenje. I zato je od posebne važnosti za osobe koje pokazuju neku vrstu nedostatka u organizmu grudi, a koje ujedno imaju takve psihičke nuspojave, omogućiti da se ova izlječenja dogode magnetskim ili električnim poljem, pri čemu odgovaram na jedno pitanje, koje mi je postavljano jučer - svim pitanjima ću se obratiti tijekom predavanja, ako bude vremena, naravno - na pitanje koje mi je postavljeno jučer u vezi razlike između liječenja istosmjernom i izmjeničnom strujom - vjerojatno se o tome radilo - komentirao bih sljedeće: ako imate posla sa slabim osobama, kod kojih je jasno da nedostaci u prehrani i slično, odnosno poremećaji, više potječu iz donjeg dijela srednjeg čovjeka, onda je bolje koristiti izmjeničnu struju. Ali ako je jasno da smetnje dolaze od gornjeg čovjeka, onda je bolje koristiti istosmjernu struju. Ali treba napomenuti da razlika nije velika i da ako netko radi jedno u relevantnom slučaju, a drugo u drugom slučaju, ne može doći do velikih pogrešaka u tom pogledu.

Pa, iz ovoga ćete vidjeti da su upravo na ovom polju zdravlja i bolesti, uključeni važni tragovi za prehranu općenito, jer postoji, rekao bih, suptilan prijelaz između učinaka koji su više dinamične prirode i koji ljudima dolaze izvana, i učinaka koji proizlaze iz prethodno modificiranih biljnih tvari koje su ljudi sami obradili. Ali shvatit ćete da, budući da se nalazimo u oblasti gdje se sve temelji na ritmu, na ritmičkom funkcioniranju organizma, ispliva i nešto što se u biti ne uzima dovoljno u obzir pri procjeni zdravlja i bolesti ljudi, i može se istaknuti, da takav tretman treba biti lišen svakog fanatizma.

U umijeću liječenja stvarno ne bi trebalo biti fanatizma. A uz fanatizam koji se izražava naprimjer, u fanatičnom korištenju sirove hrane, što se fanatično prakticira kao dijetetski recept, obratite pažnju na ono što smo rekli: sirova hrana, odnosno nikad ne jesti kuhane biljke, od onoga što se spušta prema korijenu, to ima vrlo specifične posljedice za cijeli ljudski organizam; rezultat je da polako narušava zdravlje dišnog sustava. Dugo vremena, budući da se ljudski organizam ne može tako lako uništiti, takav fanatizam sirove hrane može nezapaženo pogubno djelovati na ljude, ali s vremenom će se jednostavno manifestirati u izrazitoj oskudici daha ili nešto slično.

Ali sada netko može doći i reći: da, ali ja sam imao uspjeha s voćnom prehranom. Vidite, opet se mora reći sljedeće. Plodovi nisu korijeni, plodovi su jako obrađeni vanjskim Suncem. Već se vrlo snažno odvija izvanzemaljski proces, ako iskoristite ono što je dinamično u plodovima jako se približavate kuhanju, tako da ako, naprimjer, nekim bolesnicima dajete da jedu svježe voće umjesto korijena, činite manje štete, daleko manje, nego da im date da jedu sirovo korijenje. Dakle, s obje strane ne treba biti fanatik, već se s obje strane treba pristupiti individualno. Mogu postojati slučajevi u kojima si morate reći: ovo je osoba kod koje je sasvim jasno da je nepravilnost u grudima posljedica cirkulacije, a ne ritma disanja; mogu dokazati da dolazi od cirkulacije, a ne od ritma disanja. Tada ću biti prisiljen okrenuti se onome što iz funkcija probave prelazi u funkcije cirkulacije, i tu ću moći pomoći prehranom sirovim voćem. To je apsolutno točno; da, tako da bi ovaj pojedinačni slučaj definitivno mogao upućivati na prehranu sirovim voćem. Ali ako imam osobu koja u disanju pokazuje uzroke neadekvatnog funkcioniranja grudi, takvim tretmanom neću postići ništa, možda jedino naškoditi, jer tada ću trebati koristiti prehranu gdje se ljudi hrane prekuhanim korijenjem. Ovaj vrlo nestabilan sustav pokazuje koliko fanatizam može biti loš u jednom ili drugom smjeru.

Pa, nećemo moći u potpunosti razumjeti ovaj sustav i stoga ćemo mu se morati vraćati, ako u ovom prvom dijelu naših razmatranja - koja su više patološko-terapijska, dok su daljnja terapijsko-patološka - ako u ovom prvom dijelu naših razmatranja ne uzmemo u obzir ono što je u ljudskom organizmu prisutno kao proces, koji vrlo često izmiče vanjskom promatranju, dakle ostaje neopaziv na štetu ljudskog zdravlja. Na općim predavanjima, gdje sam govorio o lingvistici - nisam ih mogao smjestiti u poglavlje o prirodnim znanostima, moglo se lako i tamo razmatrati - govorio sam o tome da se osebujni procesi koji se odvijaju više prema van iz organizma tijekom spolne zrelosti, i koji se odvijaju prema unutra u vremenu između rođenja i promjene zuba - to jest kada osoba nauči govoriti - da se procesi koji se odvijaju, odvijaju između astralnog tijela i eterskog tijela te također i fizičkog tijela, koje je u osnovi učenja govora i svih promjena u čovjekovom organizmu koje su vezane uz učenje govora. To su procesi koje treba pažljivo promatrati kod djeteta. Paralelno dok dijete uči govoriti, uvijek

dolazi do promjene u ostatku organizma. I kao što sam rekao, dobro je i promatrati promjene od rođenja, vratiti se od radikalne promjene u vrijeme nicanja zubića do govora. Ali postoji jedna jednako značajna promjena, samo koja je okrenuta unutra, koja se ne najavljuje tako izvana kao, naprimjer, dobivanje drugih zuba - to svatko može vidjeti - ili učenje govora: svatko to može promatrati, jer se izražava izvana. Ali postoji i promjena, promjena koja je gotovo važnija za zdravlje i bolest, nego ovo drugo, gdje se rekao bih, puno radi instinktivno u obrazovanju jer stvari postaju očite. Puno važnija promjena događa se u drugom procesu, koja se odvija u vremenu između promjene zuba i spolne zrelosti, procesu koji se nalazi ravno u sredini i sastoji se u činjenici da se stvarno 'Ja', koje se tek rađa u smislu u kojem ga obično objašnjavam, potpuno egzoteričnom, oko dvadesete godina, ovo 'Ja' se sada rađa iznutra, baš kao i astralno tijelo u govoru. Ovo je između devete i desete godine u svojoj kulminaciji.

A sada morate razmotriti sljedeće. Ono što je zapravo predisponirano u čovjeku u odnosu na njegovo 'Ja', gotovo se uopće ne uzima u obzir. 'Ja', koje boravi u ljudskom organizmu, čini nešto vrlo posebno. Sve ostalo u ljudima, fizičko u ljudima - posebno, na to ćemo se kasnije vratiti - etersko, a također i astralno u ljudima, koji su zapravo povezani s onim što je izvan ljudskog bića samo preko kisika, dijelovi su čovjeka koji su vrlo snažno vezani za ljudsku nutrinu. Tijekom spavanja, 'Ja' povlači za sobom skoro samo astralno tijelo. Ono ima vrlo jak afinitet prema fizičkom, a posebno prema eterskom tijelu. Ali s 'Ja' nije tako. I upravo ovdje u odnosu 'Ja', posebno u njegovom odnosu prema vanjskom svijetu, dolazi do izražaja duboka razlika između ljudi i životinja. Kad jedemo, opskrbljujemo se tvarima koje su tvari vanjskog svijeta. Unutar čovjeka moraju se promijeniti. Tko donosi ovu promjenu, ovu duboku promjenu u vanjskim tvarima, unutar čovjeka? Tko to radi? U stvari, to je ono što 'Ja' radi. Samo je 'Ja' moćno, rekao bih, da protegne svoje pipke u sile vanjskih tvari. Želio bi reći da ako imate vanjsku tvar - crtano shematski - ona ima određene snage koje se moraju razdvojiti, ako se u ljudskom organizmu žele ponovno spojiti. Etersko tijelo, astralno tijelo, oni tvari obilaze, da tako kažem, nemaju moć prodiranja u unutrašnjost tvari, samo obilaze tvari. Samo 'Ja' je ono koje stvarno ima veze s prodiranjem dolje, s ulaskom u same supstance. Dakle, kada čovjekovom organizmu date prehrambenu tvar, ta je prehrambena tvar u počeću u čovjeku. Ali 'Ja' obuhvaća cijeli ljudski organizam i ulazi izravno u prehrambenu tvar. Dolazi do interakcije između unutarnjih sila tvari i čovjekova 'Ja'. Ovdje se preklapaju vanjski svijet u odnosu na kemiju i fiziku, i unutarnji svijet čovjeka u odnosu na antikemiju i antifiziku. To je suština.

Sada je slučaj da je kod djeteta to zahvaćanje u supstancijalnost tvari zapravo regulirano od glave sve do trenutka kada počnu nicati drugi zubi, odnosno do trenutka kada se zubi mijenjaju. Dijete se rađa na takav način

da mu se zaobilazno preko glave u embrionalnom razvoju daju moći koje djeluju tako da obrađuju tvari iznutra prema van. Ali u razdoblju nakon promjene zuba do spolne zrelosti, i s kulminacijom između devete i desete godine, 'Ja' koje djeluje iz donjeg čovjeka, niže 'Ja', mora se susresti s višim. Kod djeteta je uvijek 'Ja', koje radi iz gornjeg čovjeka, ono koje još uvijek obrađuje tvari do vremena koje sam opisao. Naravno, mislim na alate 'Ja'. Uostalom, 'Ja' je jedinstven entitet. Ali alati 'Ja', polaritet 'Ja', to jest donji dio 'Ja' koji se susreće s gornjim, dolaze u ispravan odnos samo u naznačenom vremenu. Dakle, kod ljudi, 'Ja' mora ući u organizaciju na isti način na koji astralno tijelo mora intervenirati u organizaciju kada dijete uči govoriti.

Sada, uz ove pretpostavke, promatrajte sve pojave koje se pojavljuju kod djece od osme ili devete godine pa nadalje do dvanaeste ili trinaeste godine, upravo one pojave koje je toliko potrebno promatrati u dobi osnovnoškolskog učenja. Razmotrite ove pojave s ove točke gledišta. Svoj vanjski izraz nalaze u traganju za ljudskim organizmom. A ta se potraga sastoji u traganju za skladom, skladom koji se može uspostaviti samo tijekom života, između stvari koje se apsorbiraju i unutarnje organizacije. Pažljivo promatrajte želi li glava stvarno apsorbirati unutarnje sile stvari u to vrijeme, ako odbija kao što se to očituje u dječjim glavoboljama oko devete, desete, jedanaeste godine. Pogledajte kako se onda pojavljuju popratni simptomi u metaboličkim poremećajima, razmjerno vanjskim metaboličkim poremećajima, u lučenju želučane kiseline i tako dalje, promatrajte sve to, i vidjet ćete kako ima djece koja stalno pate, da tako kažem, od te neadekvatne prilagodbe 'Ja' odozdo i odozgo. Ako se te stvari pažljivo razmotre, onda će se razumjeti, a one u pravilu nestaju, smiruju se nakon spolne zrelosti, gdje onda dolazi astralno tijelo i kompenzira ono što 'Ja' ne može. To se postupno smanjuje između četrnaeste i petnaeste i dvadeset do dvadeset prve godine. Osobito u tom razdoblju između promjene zuba i spolne zrelosti, bolesna djeca mogu kasnije postati izvanredno zdrava. To je nešto što je vrlo poučno promatrati. Često ćete vidjeti kako bolesna djeca, osobito ona kod kojih je bolest očita u probavnim simptomima, u neurednoj probavi, kasnije postaju potpuno zdravi ljudi ako se s njima pažljivo postupa. A ono što je posebno važno u ovom liječenju je da se izuzetno vodi računa o propisanoj dijeti. U tom smjeru mogu se postići velike stvari, ako roditelji ili odgajatelji djece koja su bolesna na ovaj način, ne budu neprestano služili svakakvu obilnu hranu i neprestano nagovarajući. To samo pogoršava stvari. Naprotiv, morate pokušati saznati što dijete posebno dobro probavlja, što se posebno dobro prerađuje, pa to davati češće u manjim obrocima, odnosno raspoređivanjem hrane na veći broj obroka. Na to morate obratiti pažnju, jer takvoj djeci možete učiniti veliku uslugu. S druge strane, vjerovati da se prekomjernim hranjenjem i slično može nešto postići, potpuno je pogrešno gledište. Ako zatim također osigurate da takva djeca ne rade pretjerano školske obveze i

time stalno pogoršavaju svoje stanje, ako im date odmor koji im je potreban, što promiče ovu iznutra neophodnu probavnu aktivnost samo manjih porcija hrane. Teško da postoji nešto protiv čega se toliko ogriješilo, kao protiv onoga što je sadržano u ovim prijedlozima. Jer doista se može reći da ako se u tom pogledu griješi, ako se ne osigura zdrav ljudski razvoj u ovom smjeru, onda naravno, od stvari koje uzrokuju bolesti svašta ostaje kao predispozicija za bolest za cijeli ljudski život.

Pa, ljudi se lako požale da u waldorfskoj školi dajemo izuzetno malo domaćih zadaća. Za to imamo dobre razloge. Realistična pedagogija ne gleda samo na apstraktna načela i općenito na apstrakcije, koje se često ističu u današnjem životu, već uzima u obzir sve što se mora uzeti u obzir kod razvoja čovjeka, a to prije svega uključuje da se djeca ne opterećuju domaćim zadaćama; jer domaća zadaća je u biti ponekad veoma skriveni razlog loše probave. Te se stvari uvijek manifestiraju tek kasnije, ali su vrlo učinkovite. Ono što je neobično u ljudskom razvoju jest to da je nadosjetilno prosuđivanje čovjeka ujedno i pokazatelj da ono što se u ranijem dobu priprema za kasnije, da se u ranijoj dobi može vidjeti samo u naznakama.

Pa, opasnost koja postoji u ovom - ako mogu tako reći - spajanju 'Ja' u ljudskom organizmu odozdo, ta opasnost, to je stvarno za gotovo sve ljude, a posebno za civilizirane ljude u naše vrijeme, to je izuzetno velika, i zato se kod svakog čovjeka mora voditi računa o tim stvarima, osim ako nije jake seljačke krvi. Još uvijek postoji izvjesna jaka razlika, osobito u takvim stvarima, između seljačke krvi, i, moglo bi se reći, ostalog stanovništva na Zemlji. Jer tu treba podvući liniju. Ostatak zemaljske populacije vrlo je sklon opasnostima koje proizlaze iz ove neadekvatne sprege 'Ja' u organizam, koji je prilično iskvaren prije nego što se 'Ja' treba spojiti, opasnostima koje nastaju kada se ovo 'Ja' spaja. Sa strane dišnog sustava, a također i od sustava glave, ženski spol je još prijemčiviji za ovu nestabilnu ravnotežu koja postoji. Muški spol je malo - ne stabilniji - već robusniji u pogledu organizacije grudi, i stoga manje osjetljiv. Tu čak može nastati ista šteta, ali je manje primjetna. Ženski spol je osjetljiviji na sve što se događa, a ono što sam opisao, a to je potraga za pravim ujedinjenjem 'Ja', to rezultira ili zdravim ljudima ili anemijom [*Bleichsucht*]. Anemija je izravni nastavak svega što se na ovaj način nenormalno događa u dobi od sedme godine nadalje. Anemija dolazi do izražaja tek kasnije, ali to je intenziviranje svega što je u tom smjeru, u prethodnom razdoblju života još bilo neprimjetno.

Moramo istaknuti nešto što je iznimno važno razlikovati. Kada promatramo cirkulacijski sustav, moramo razlikovati stvarnu cirkulaciju, koja je zbroj kretanja, i ono što je zauzvat intimno povezano s ovom cirkulacijom, što se, da tako kažemo, gura u ovu cirkulaciju: to je metabolizam. U sustavu cirkulacije postoji ravnoteža između metaboličkog sustava i ritmičkog sustava, dok u dišnom sustavu postoji ravnoteža između ritmičkog i živčano-

osjetilnog organizma. Dakle, kada uzmete u obzir srednjeg čovjeka, čovjeka grudi, morate uzeti u obzir da je ovaj čovjek grudi polariziran na dvije strane. Kroz disanje se organizira prema glavi; cirkulacijom je organiziran prema metaboličkom sustavu udova. Sve što je u samom metabolizmu ili u onome što je usko povezano s metabolizmom, što je u pokretljivosti čovjeka - što je od velike važnosti osobito u prvoj ili uzlaznoj polovici života - sve se to kao metaboličke sile gura u cirkulacijske sile. I ovo, dakle to guranje prema gore, mora zatim napredovati dalje, tako da u procesu koji sam opisao zapravo imamo posla s napredovanjem onoga, što 'Ja' postiže u metabolizmu i u apsorpciji tvari, zatim u zahvaćanju unutarnjih sila tvari. Radi se o migraciji kroz cirkulaciju i disanje u sustav glave, a to mora biti pravilno organizirano u određenom vremenu između promjene zuba i spolne zrelosti. Kontakt 'Ja' sa silama vanjskih tvari mora se kretati kroz cirkulaciju i disanje do ispravne intervencije u sustavu glave. To je vrlo složen proces s kojim se moramo baviti i moramo ga stvarno proučavati kako bismo pokušali razumjeti njegov učinak u vanjskom probavnom traktu, gdje su tvari još uvijek slične vanjskim, gdje su samo slavo zahvaćene od nutrine. Jer što je prvo zahvaćanje vanjskih tvari? Što 'Ja' čini kada prvi put zahvati vanjske tvari?

Prvo zahvaćanje vanjskih materijalnih sila od strane 'Ja' događa se s popratnim simptomima osjeta okusa, kušanja, obrade vanjskih tvari, tako da se subjektivno izražava u kušanju. To je prvo zahvaćanje unutarnjih sila. Zatim nastavljamo prema unutra. Ali kušanje se nastavlja i unutra. Unutarnji probavni organizam, koji se nalazi izvan crijeva, koji zatim prelazi u krv, još uvijek je slabo kušanje. I tako zapravo ide gore dok se kušanje ne priguši u organizmu glave. Kušanje je paralizirano. I tu leži aktivnost glave u odnosu na osjet kušanja. Glava paralizira sposobnost kušanja. Okreće se protiv kušanja. Ovaj proces mora biti uredan. Onda naravno, idući dalje u tvari, 'Ja' te tvari zahvaća jače nego što je to slučaj kod kušanja kada je to samo izvanjski subjektivno.

Ono što se događa u vanjskom probavnom traktu pod jakim je utjecajem onoga što je od mineralnih soli. Možete povezati ono što sada govorim u svakom pojedinom dijelu s onim što sam rekao na prethodnom ciklusu, vidjet ćete da je ovo što sada iznosim u biti dopuna onome što je tamo rečeno. Stvar je ovakva. Kada se pitamo: što je zapravo lijek iz vanjskih oblasti prirode, što je lijek? - Ovo temeljno pitanje zapravo je temeljno pitanje medicine, može se reći. Što je lijek?

Nije lijek ništa od toga što organizam može probaviti u svom zdravom stanju. To nije lijek. Lijek počinje tek ondje kada organizmu date nešto što u zdravom stanju ne može probaviti, ono što se može probaviti u abnormalnom ljudskom organizmu. Navodimo abnormalni ljudski organizam da probavi nešto što se u zdravom ljudskom organizmu ne probavi. Liječenje je zapravo

nastavak probave, ali probave koja se postupno prenosi u unutrašnjost ljudskog organizma.

Među nuspojavama onoga što se tada pojavljuje u najizraženijim simptomima, recimo u slučaju anemije, kao što je prethodno naznačeno, su svi ovi simptomi: umor, tromost, poteškoće kod uspavljivanje, poteškoće kod buđenja. Ako se jave svi ovi simptomi, koji se mogu pojaviti kod većine djece danas, prvo treba probati nešto s vanjskim probavnim traktom. Morate koristiti nešto mineralno, nešto potpuno mineralno. I vidjet ćete da postizete rezultate. U prvom redu se te stvari mogu promatrati kroz simptome koji se pojavljuju. Vidjet ćete, naprimjer, da se pojavljuju jaki simptomi, koji svi ukazuju na to kako 'Ja' izvana apsorbira sile vanjskih tvari i kako ga u tom pogledu podupire, recimo, karbonat željeza. Karbonat željeza je nešto što djeluje kao potpora protiv nemoći kada bi 'Ja' trebalo zahvatiti izvana.

Ako odemo korak dalje i imamo neispravnu intervenciju 'Ja' u cirkulacijskom sustavu, onda će biti vidljivo kako ta manjkava intervencija 'Ja' u cirkulacijskom sustavu može biti poduprta naprimjer *Ferrum muriaticum*, to jest putem lijeka koji je već pojačan u čisto mineralnom obliku.

Ako idemo još korak dalje, do onoga što je prisutno u dišnom organizmu, posebnu podršku za 'Ja' ćemo dobiti kroz biljnu kiselinu a, ako idemo dalje do sustava glave, kroz čiste metale, koji se naravno moraju koristiti ne kao čisti metali, jer tamo nemaju stvarne veze s ljudskim organizmom, već u njihovim najfinijim moćima. Zato sam prošle godine rekao da u osnovi ljudski organizam ne dopušta da se s njim petlja alopatski kada su metali u pitanju, nego homeopatizira, sam fragmentira metale dok iz probavnog sustava dolaze u organizam glave. Naravno, podržavate ovaj organizam ako ste već potencirali.

Ali vidjet ćete - a vratit ćemo se na ovo iz druge perspektive - da se iz ovoga nešto može naučiti u pogledu potenciranja. Morate dobiti predodžbu o stvarnom središtu nedostataka. Što je središte nedostataka dublje, što je manje blizu organizacije glave, to je potenciranje manje. Što se više može utvrditi da leži bliže organizaciji glave, to je važnije koristiti više potenciranje. Naravno, stvar je u tome da se ono što je previše blizu organizaciji glave može izraziti na razne načine.

Ako ispravno krenete sa stajališta zahvaćanja vanjskog od 'Ja', tada ćete, rekao bih, prozreti simptome koji se pojavljuju. Vidite, ako se osvrnete na ono što sam ovih dana rekao, što sam već naglasio - ljudski organizam jednostavno nije ono što crtamo; to je samo ono čvrsto. Ljudski organizam je u biti organizirana tekućina, organizirani zrak, organizirana toplina. i 'Ja' sada mora intervenirati u te različite članove organizacije. A intervencija 'Ja'

u toplinske uvjete tijela posebno je važna i suptilna. U toplinske uvjete tijela 'Ja' mora intervenirati na sljedeći način.

Kad se čovjek rodi, u početku ima sliku 'Ja'. Rekao sam, slika 'Ja' prisutna je u glavi. Imamo sliku 'Ja'. Ovo je sada aktivno u dječjoj dobi. Sada se mora pridružiti, 'Ja' mora doći odozdo, rekao bih, dajući sebe; mora intervenirati. To ima neke veze sa zagrijavanjem ljudskog organizma. Ali ovo zagrijavanje je na silaznoj krivulji. Ovo zagrijavanje je najjače pri rođenju, utoliko što zagrijavanje dolazi od glave, a zatim slijedi silaznu krivulju. I kao ljudi, u kasnijem životu smo prisiljeni održavati ono što se razvija na toplinskoj krivulji, odozdo, kroz intervenciju 'Ja' u toplinske uvjete. Ovoj krivulji kasnije moramo suprotstaviti drugu, koja je uzlazna, i koja bitno ovisi o zahvatu uzlaznih supstancijalnih sila putem hrane, prelaskom u cirkulaciju, u disanje, i potom u sustav glave.

Sada zamislite da se to ne događa kako treba. Taj prijenos unutarnjih sila stvari vanjskog svijeta u ljudski organizam, preslab je. Ako pretpostavite da je preslab, da se ne razvija potrebnim intenzitetom, onda putem 'Ja' ne unosite dovoljno topline u organizam, što je neophodno. Glava, koja tada razvija samo silaznu krivulju, omogućuje hlađenje tijela. To se prvo događa na periferiji. I stoga, molim vas, promatrajte kako oni koji u ovome popuštaju, što je rezultat svega što sam danas opisao, imaju hladnoću na rukama, hladnoću na nožnim prostima. Opipljivo je, jer to možete osjetiti, kako procesu koji se u djetinjstvu odvijao odozgo kroz sliku 'Ja', nije suprotstavljeno ono što je trebalo od strane aktivnog 'Ja', od strane 'Ja' koje se mora razvijati, a koje donosi toplinu do krajnje periferije udova. Ovo je nešto što će vam pokazati kako, čim se usredotočite na vizualno gledanje, čim obratite na to pažnju, kako kod ljudi različite sile iznad i ispod međusobno djeluju do te mjere da imamo sliku, kako zapravo imamo sliku toga, htio bih reći. U hladnim rukama, u hladnim nogama, imate sliku nečega što se događa u cijelom ljudskom organizmu. I onda se dogodi da naučite koristiti simptome na način da iz simptoma proizađe spoznaja cijele osobe. U najdubljem smislu, to ukazuje da ovo 'Ja' ne intervenira ispravno, kada osoba u kasnijem životu ima hladne ruke i stopala. Ako obratite pozornost na ovakve stvari, ako uđete u ono što znanost duha ima za reći na temelju svojih pretpostavki, dobivate vezu s ljudskim organizmom. Ako na to ne obratite pozornost, vidjet ćete kako će vas to zanemarivanje postupno dovesti do gubitka veze sa stvarnim razumijevanjem ljudskog organizma. A ako pogledate što znanost duha može ponuditi, dobivate vezu s ljudskim organizmom. Urastete u to.

Uzmimo za primjer sljedeće. Ova znanost duha neprestano ističe: postoji nešto u moći uspravljanja čovjeka, ali ta je moć povezana s razvojem 'Ja' odozdo prema gore. Ono što se dogodi ranije, prvo, je sila uspravljanja, koja se u određenom smislu samo izvana izražava. Podržava je ono što teče

odozgo prema dolje. Nakon što je izmjena zuba gotova, ova sila uspravljanja je na odgovarajući način iskorištena, došlo se do krajnje točke s ovom elementarnom silom uspravljanja, potom sila uspravljanja prolazi ravno unutra, potom se ravnoteža mora stvoriti iznutra odozdo do vrha i od vrha dolje do dna. Tada se susreću sile od vrha do dna i odozdo prema gore. I upoznaju jedno drugo. U ovom, rekao bih, jednodimenzionalnom susretu između sila odozgo i sila odozdo, možete vidjeti što se događa u tom dobu života. I sad promatrajte što, recimo, ljude sklone klorozi posebno umara. Uvijek se najviše umaraju, ne kada hodaju vodoravno, nego kada se penju stepenicama. To vas izravno upućuje na ova pojave. Upravo se penjanjem uz stepenice posebno opterećuju osobe sklone anemiji, tako da se po simptomima vidi, da se u onome što se izražava u životu, može dokučiti ono što duhovno stoji iza osobe. Tada možete doći do točke gdje, rekao bih, iz onoga što dobijete na ovaj način kroz dijagnosticiranje patologije, jednostavno dobijete što učiniti s abnormalnim pojavama. Više o tome sutra.

PETO PREDAVANJE

Dornach, 15. travnja 1921.

Poanta je da ćemo pustiti da ova razmatranja kulminiraju u opisu prirode lijekova koje smo sastavili i koje ćemo zatim distribuirati. Ali neće biti moguće pravilno govoriti o tome što trebamo znati i čime trebamo ovladati, ako se za to općenito ne pripremimo. To prvo treba izgraditi. Stoga danas želimo pogledati nešto od onoga što nas može uvesti u cjelokupno tkanje čovjeka, koje nastaje kroz interakciju 'Ja', astralnog tijela, eterskog tijela i fizičkog tijela. Već je spomenuto kako, kroz određeni učinak arsena, astralno tijelo, koje naravno onda uvlači i 'Ja' u sebe ili sa sobom, rekao bih, dopijeva u organe više nego je to inače slučaj, naravno, kod dotičnih ljudi.

Pa, ulaskom astralnog tijela više u organe, povećava se proces mineralizacije organa, tako da se također može reći: ako se primijeti da se organi kao takvi previše vitaliziraju, da u sebi razvijaju prejake životne snage, da takoreći eterski bujaju, onda je lijek koji može imati ljekoviti učinak davanje arsena. Ali ako želite, možete čak opisati ono što se događa iznutra u čovjeku, vanjskim procesom koji je u određenoj mjeri povezan s čovjekom. Ako se želi izraziti ovaj afinitet astralnog tijela posebno prema eterskom tijelu, a time i prema fizičkom tijelu, onda se to svakako može nazvati arseniziranjem. U čovjeku se neprestano odvija tiha arsenizacija, koja je posebno jaka u trenutku buđenja. Moramo biti načisto s činjenicom da čovjekov organizam definitivno ima u sebi kao sustav sila ono što leži u metalu. Svakako postoji ta srodnost između čovjeka i njegovog zemaljsko-kozmičkog okruženja, da se određeni procesi koji se odvijaju vani i koji završavaju naprimjer, u metalima, odvijaju i u ljudima. Stoga, kada se govori o arsenizaciji čovjeka, ne treba misliti da je arsen izravno učinkovit, već radije da sam čovjek djeluje unutar sebe na isti način na koji arsen djeluje izvana. A to će vam dati uvid kako ljudima pomoći takvim učincima. Dakle, ako pogledate ovu arsenizaciju - mogao bih reći i astralizaciju - ljudskog organizma, primijetiti ćete da ako djeluje prejako, to se izražava određenim zagrijavanjem područja želuca, čak se javlja i određena lakoća u jelu i probava se olakšava, ali ako postane previše lako, to je u određenom smislu upitno, jer sva olakšanja kod čovjeka prate reakcije i poteškoće; jer sve je to povezano s određenom mineralizacijom ljudi. I definitivno tu postoji smjer u kojem se trebaju provesti istraživanja, samo to treba učiniti na pravi način, naime uzevši u obzir sve druge stvari, da kod ljudi koji se jako astraliziraju, to jest koji imaju arsenizaciju u organsko-fizičkim procesima, leševi lakše prelaze u trulež nego kod onih kojima je astralno tijelo povezano s organima preslabo. To je definitivno nešto za promotriti. Možete vidjeti da je došlo do krajnosti, u tendenciji da se leševi otrovani arsenom mumificiraju. Mumificiraju se, lako ostanu, vrlo malo prelaze u trulež.

Sada se postavlja pitanje: kako se tome suprotstaviti, ako ovaj proces arsenizacije ili astralizacije ima prejak učinak na ljude, to jest ako se ljudi, da tako kažemo, živi mumificiraju? Samo treba spojiti zapažanja, poglede s nečim takvim. Ako se ljudi previše mumificiraju, kako se tome možemo suprotstaviti, kako se možemo boriti protiv toga? I želio bih reći, ako bi se izrazio radikalno: cijelog čovjeka na neko vrijeme pretvaramo u zub. To će biti barem nešto što nas može odvesti do tajanstvenog rada ljudskog organizma. Cijelu osobu pretvarate u zub. Pokušavate ga na neki način opskrbiti snagom zračenja magnezija, tako da vodite računa o cijelom organizmu, dajući mu magnezij u nekom pripravku. To je ono što se izražava na takav način da se energija zračenja magnezija, koju je opisao profesor Römer, tada proizvodi u cijelom organizmu, i to je ono što, rekao bih, vrlo temeljito ukazuje na odnos koji postoji s jedne strane između astralnog tijela, koje uključuje 'Ja', te eterskog i fizičkog tijela s druge strane.

Sada pokušajmo prijeći na suprotno, na stanje u čovjeku gdje astralno tijelo s 'Ja', ima slabu tendenciju prodiranja u organe, gdje organi, u mjeri u kojoj su podložni fizičkim i eterskim učincima, počinju biti prepušteni sami sebi. To je stanje koje se izražava u činjenici da u izvjesnoj mjeri ne postoji stvarna veza između onoga što bi trebalo postojati kao interakcija čovjeka s okolinom, i unutarnjih organskih procesa. Unutarnji procesi počinju razvijati svoju vitalnu snagu. Ne primaju nikakav utjecaj izvana; smanjuje se prodiranje 'Ja' snaga u hranu. To znači da je i astralno tijelo angažirano samo u jednom smjeru. Ono ne može pravilno prijeći u etersko tijelo. Postoji - mogu reći proliferacija fizičke i eterske aktivnosti, koja se u početku izražava u tome da se javlja proljev, koji je bitno povezan s takvim pojavama, da se nalazi krv u stolici, da je čak i unutarnja vitalna aktivnost toliko jaka da se male organske čestice odvajaju od stijenki crijeva i nalaze u stolici, da čak i stolica pokazuje tekućinu u mesnoj vodi, što jasno ukazuje da životna sila unutra raste, neometana silama astralnog. Tako stoje stvari. Konačnom protein se također oduzima i izlučuje, a da nije obrađen na pravilan način. To su stanja koja su uzrokovana. I u biti astralno tijelo i 'Ja' su ono što mora djelovati u fizičkom i eterskom čovjeku kako bi se izvršili ovi polusvjesni pokreti, koji su neophodni u ljudskom organizmu. I tako sada u sebi promišljate da se astralno tijelo i 'Ja' ne uključuju na određeni način, a etersko tijelo i fizičke aktivnosti ostaju same za sebe, tada se javlja živčana prisila na defekaciju, karakteristična za takve pojave. I što dalje opisujete stvar, što dalje idete od uobičajenih stanja proljeva do dizenterije i tako dalje, to jest što dalje idete u opisivanju ove kliničke slike, to ćete više vidjeti da morate opisati na način da stvorite sliku suprotnu arseniziranju ili astraliziranju u svim tim pojavama. Protuslika astralizacije ili arsenizacije prisutna je posvuda. A budući da je astralno tijelo jako uključeno u ovo, sada ćete zapravo, rekao bih, biti dovedeni do zaključka da morate koristiti

kao protuotrov, sve što dolazi od arsena, da se tim stanjima mora suprotstaviti upravo arseniziranjem.

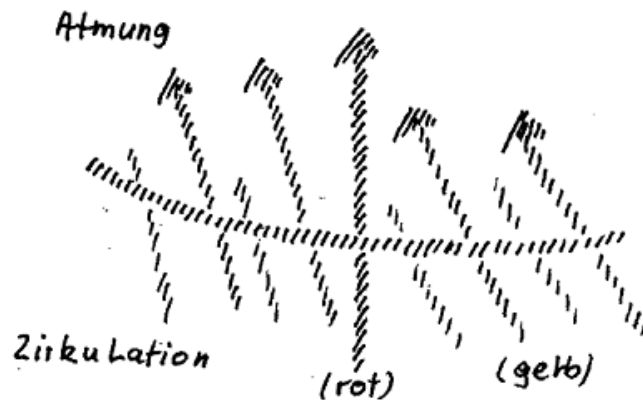
Vjerujem da se čovjekove predodžbe mogu jako obogatiti i intenzivirati kada je riječ o takvim stvarima, ako se shvati da, u osnovi, za sve što se događa u čovjeku, odgovarajući procesi postoje i vani u vanjskom svijetu. I iako to naravno, mora zvučati užasno odbojno svakome tko je proizašao iz današnjeg školskog sustava, ovdje ne bih želio izbjeći korištenje određenih izraza, koji za znanost duha imaju ozbiljno značenje, i koji vas, ako ih ispravno shvatite, mogu prilično duboko uvesti u stvari.

Ono što se opaža kod ljudi kada arseniziraju, astraliziraju - mogu reći da postanu krtiji, mumificiraju fizički organizam, to je u osnovi potpuno isti proces koji se odvija kada Zemlja oblikuje stijene. Gdje god Zemlja stvara stijene, ona je u izvjesnoj mjeri otrovana arsenom ili u početku trovanja arsenom. S druge strane, sada zamislite da vanjski astralitet, koji posvuda okružuje Zemlju - to sam naznačio na prošlom ciklusu predavanja - da zaobilazeći zemljinu površinu, zaobilazeći ono što vanjski astralitet mora učiniti proizvedeći cvjetove biljaka, kada biljke izađu iz Zemlje u gornji svijet, zamislite da vanjski astralitet uspijeva prodrijeti kroz Zemlju, da tako kažemo, zaobilazeći Zemlju i držeći se vode, tada u takvim područjima Zemlja dobiva dizenteriju. Ako vanjska kozmička aktivnost djeluje ili može djelovati na podzemne vode, onda u takvim slučajevima Zemlja dobiva dizenteriju. I to je zapravo proces koji sada ovdje opisujem, koji ima stvarnu pozadinu, ima mnogo toga u pozadini što treba uzeti u obzir. Zato što pruža informacije o vezi između onoga što se događa pod zemljom i takvih pojava kao što je, naprimjer, dizenterija, koju se zapravo često mora proučavati na ovaj način, da bi se u njoj moglo promatrati svojevrsno djelovanje onoga što je pod zemljom, osobito u vodi, na ljude. Bitno je sada uzeti u obzir da je astralno tijelo jako uključeno u stvar, i da će stoga biti potrebno koristiti srednje doze, srednje potencije u procesu iscjeljivanja, jer astralno tijelo svojom djelotvornošću ovisi o srednjem članu ljudskog organizma.

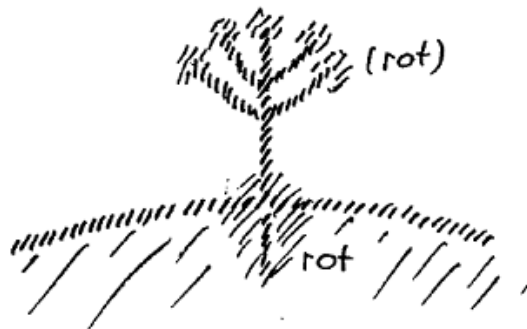
Pa, osobito prikladne pojave koje nam mogu dati značajne podatke o određenim, rekao bih intimnim stvarima u ljudskom organizmu, takve su pojave koje se manifestiraju na način difterije. A ove pojave, koje se manifestiraju poput difterije, treba pobliže proučavati u svrhu traženja načina liječenja. Vjerujem da i danas postoji mišljenje koje proizlazi iz materijalističkog stava da difteriju treba liječiti ako je moguće lokalno, da se treba lokalno približiti području difterije, iako su se naravno, u tom pogledu pojavila i suprotna mišljenja.

Pa, važna stvar o razvoju difterije i svemu što je s njom povezano, je da moramo dodati nešto onome što smo vidjeli na prethodnom tečaju, jer još nismo mogli ići u detalje o ovoj interakciji između četiri duhovno-znanstvena člana ljudskog organizma. U jednom drugom kontekstu sam istaknuo da je

djetetovo učenje govora popraćeno svakakvim organskim procesima. Dijete uči govoriti. Dok uči govoriti, dok se nešto posebno događa u njegovom dišnom organizmu, nešto polarno se događa i u njegovom krvožilnom organizmu koji apsorbira procese metabolizma.

Sada, u sasvim drugom kontekstu, ukazao sam na to kako se ono što tijekom spolne zrelosti dolazi do izražaja u interakciji čovjeka s vanjskim svijetom, odvija interno pri učenju govora, dakle, u određenoj mjeri, ovo guranje astralnog tijela, koje se odvija iznutra prema van kada čovjek postaje spolno zreo, odvija se odozdo prema gore u astralizaciji; sposobnost učenja govora razvija se u smjeru odozdo prema gore. Dakle, i ovdje imamo posla s procesom astralizacije, i moći ćemo jasno vidjeti kako, ako ovdje imamo ograničenje dišnog sustava i cirkulacijskog sustava (vidi crtež gore), kako postoji međudnos između onoga što se diže odozdo prema gore kao astralizacija (gelb) i organa koji se susreću s tom astralizacijom odozgo i jačaju sposobnost govora. Ono što nas mora posebno zanimati je ono što se u isto vrijeme događa ispod. Jer ono što se događa dolje, u isto vrijeme ima poriv da se pojavi gore. Cijeli proces je odozdo prema gore. Ima poriv da ide odozdo prema gore (strelice, gelb). Ako se proces koji ide odozdo prema gore previše snažno širi prema gore, ako se astralnost prejako gura prema gore dok djeca uče govoriti, onda to pretjerano forsiranje astralnosti stvara dispoziciju da se dobije nešto poput difteričnih pojava. Tako nastaju difetične pojave. I svakako je važno da se to uzme u obzir.

Sada također želimo pogledati vanjski zemaljski proces, koji ima određenu sličnost s procesom koji sam vam upravo opisao. Pretpostavimo da je ovo

površina zemlje (vidi crtež). Kod biljke koja se, rekao bih, ponaša prikladno u odnosu na kozmos, događa se da Zemlja sudjeluje u njenom formiranju korijena, da se utjecaj Zemlje tada smanjuje i izvanzemaljski učinak postaje sve jači i jači, ali ovaj izvanzemaljski učinak je posebno očit u cvijetu (rot). Ono što se ovdje u cvijetu odvija, neka je vrsta astralizacije cvijeta, koja zatim dovodi do formiranja ploda. Ako se ono što bi se trebalo dogoditi ovdje (vidi crtež, rot gore) u normalnom tijeku kozmičkih procesa dogodi dolje, tada se može samo ubaciti u vodu, i imamo ono što sam maloprije nazvao dizenterijom Zemlje. Ali ono što se tamo zapravo događa, što se, kao što sam rekao, kada se biljka razvije u prikladnu biljku, uvijek odvija malo iznad površine Zemlje, gdje se razvija cvijet, također se može razviti i točno ondje gdje je površina Zemlje (rot, dolje), i zatim se pojavljuju gljive. To je osnova nastanka gljiva.

Sada niste daleko od toga da sami sebi kažete: ako gljive nastaju takvom neobičnom astralizacijom, onda se isti proces mora - a to je zapravo i slučaj - odvijati odozdo prema gore, ako se ova čudna astralizacija odvija iznutra prema glavi, kao kod difterije. I odatle sklonost stvaranju gljivicama kod difterije. Tu sklonost stvaranju gljivica kod difterije treba uzeti u obzir. Također ćete primijetiti da se zapravo odvija pravi okultni proces - sve vanjsko zapravo je samo znak da unutar ljudskog bića prevladavaju nepravilna astralna strujanja - i to daje naznaku patologija koja se želi baviti samo vanjskim simptomima, to vidi kao lokalno jer se gleda samo vanjsko i taj pritisak iznutra ne razmatra u takvoj stvari. Cijeli skeptični odnos prema ovom procesu posve je razumljiv ako se okrenemo stvarima o kojima smo upravo razgovarali.

Sada, sa simptomima difterije, rizik od infekcije je zapravo velik. Zašto je velik? Velik je jer se pojava difterije javlja u neposrednoj vezi s učenjem govora; zbog toga se najviše javlja kod djece od dvije do četiri godine. Mogućnost je kasnije znatno manja. Ali svaki proces u organizmu koji se normalno odvija u bilo kojem trenutku, može se odvijati i abnormalno. Ovaj proces, koji je jednostavno dječji proces, može se pojaviti i u drugoj dobi, iako uz određenu modifikaciju, metamorfozu. Ako se difterija javi u kasnijoj životnoj dobi, to je još uvijek nešto infantilne prirode što djeluje na čovjeka. A osnovni karakter infantilnog je, kao što znate - kada se priopćavaju istine znanosti duha, potrebno je više govoriti o psihološkom - vanjski proces djetinjeg, infantilnog je imitacija, apsolutno imitacija. Traži se imitacija. Sam organizam je prisiljen postati imitator kada postane difteričan. Stoga se infekcija zapravo temelji na tome da ljudi postanu imitatori. Do infekcije dolazi zbog toga što čovjek postane imitator. Ima nešto od tihog senzitiviteta u ovoj imitaciji. Svakako se može primijetiti suptilna osjetljivost u ovoj imitaciji. Kada se stvar ispita na duhovno-znanstveni način, otkrit ćete da određenu ulogu u ovoj infekcijom uzrokovanoj difteriji igra 'Ja'. I zato je ono što se razvija kao gljivica, parazit, kod difterije više zarazno nego kod drugih

bolesti, jer ljudski organizam na problem reagira instinktom oponašanja. Čim on - da se grubo izrazim - na neki način opazi otrov difterije, postane prijemčiv za njega, oponašajući ga. Stoga će psihološka utjeha, ako je moguće, kad stanje tek izbije, poticajem blagotvorno djelovati.

Međutim, s procesima koji tako snažno interveniraju u organizmu, naravno da ćete moći postići puno manje nego ako pokušate, rekao bih, tražiti ono specifično što se suprotstavlja procesu koji se odvija. Ovdje, barem meni, nije poznato, da li je bilo pokušaja, makar i empirijskim putem, da se traži neki poseban lijek protiv difterije. Morate ga tražiti u cinoberu, koji je potenciran na srednju jačinu. Cinober je onaj čije ćemo učinke morati tražiti kao protuučinke za sve pojave koje sam sada spomenuo. Cinober čak po vanjskom izgledu izražava suprotan učinak. Ali vanjski pogled nešto objašnjava samo ako to shvatite unutarnjim uvidom. Staro 'učenje o potpisima' temeljilo se na postojanju instinktivnog unutarnjeg pogleda, koji je jednostavno nestao jer danas ljudi nemaju sposobnost promatranja tako nečega, ta je sposobnost promatranja nestala. Ali važno je da se može paziti na tu unutarnju aktivnost, koja se u svijetu očituje u svakoj vanjskoj pojavi. I tako će netko tko ne zaglavi u mističnom i onda ubacuje kojekakve mistične elemente, već zadrži zdrav razum, morati si reći: cinober crvena je nešto što na određeni način izražava ovaj protu učinak protiv gljivica; što je više bezbojno, može biti gljivično. Gdje god se pojavi crvenilo u prirodnom procesu, postoji snažan protu učinak protiv astralizacije. Kada bi se stvar sažela u moralnu formulu, reklo bi se: ruža se crvenom bojom pokušava obraniti od astralizacije. To su oblasti patološko-terapijskog promatranja koje su u određenoj vezi jedno s drugim i koja dovode do tog osebujnog ponašanja 'Ja' i astralnog tijela prema drugim organima, do zahvaćanja drugih organa, do isključivanja sebe iz drugih organa, ili pretjeranog strujanja astralnog odozdo prema gore.

Na taj način postupno možete steći uvid u cijelo ljudsko tijelo. To možete prozreti ako s takvih razmatranja prijedete na nešto drugo. I tu ćete morati razmotriti nešto što bih sada želio dodati kao dodatak stvarima koje sam iznio prošle godine.

Vrlo je neobična stvar kako je ljudsko 'Ja', ako ga promatramo kao duhovno, psihološki, organski i također mineralizirajuće djelatnog kod ljudi, neka vrsta, rekao bih, nositelja fosfora. Ovo 'Ja' fosfor nosi na takav način da on dopire do periferije organskog čovjeka. Prijenos fosfora, fosforizacija u ljudskom organizmu je aktivnost 'Ja'. Ovo prenošenje fosfora do krajnjih granica, do periferije organskog ljudskog bića, rekao bih, 'Ja' provodi na izuzetno vješt način, jer do određene granice, koja se ne smije prekoračiti, 'Ja' može prenositi fosfor kroz organizam, kemijski ga vezujući za druge tvari, i tako sprječava kemijsko oslobađanje fosfora. To je jedan od zadataka 'Ja', spriječiti ovo kemijsko oslobađanje fosfora sve do tragova, koji su nužni

ako će se dogoditi ono što bi se dogodilo u velikim razmjerima ako 'Ja' ne bi uspjelo spriječiti oslobađanje unesenog fosfora. Kada bi se fosfor, da tako kažemo, slobodno oslobađao i intenzivno djelovao na ljudski organizam, tada bi nastao sasvim poseban proces. Rekao sam vam tijekom ovih predavanja, da kada čovjek uđe u svijet, kada utjelovi ono što je prethodno bilo prisutno duhovno-duševno, tada se stvaraju otisci eterskog tijela, astralnog tijela i 'Ja'. I rekao sam, sve što je otisak 'Ja', zapravo leži u dinamičkim sustavima, u sustavima kretanja koji dolaze u ravnotežu. To je nešto što se mora pažljivo razmotriti, posebno u ovom trenutku naših razmatanja. Kada 'Ja' radi na razvijanju ravnoteže iz neravnoteže, iz poremećenih ravnotežnih pozicija - i kada iskoračim, ravnoteža je poremećena, moram je ponovno dovesti u red, ali isto se događa i kroz unutarnje procese - sve dok 'Ja' tako radi, potreban mu je fosfor. Ovaj rad se uglavnom izvodi s fosforom.

Ako 'Ja' ne djeluje tako da se njegova fosforizacija iscrpi u statičnom stvaranju ljudske dinamike, onda se s fosforom dolazi do onoga što je izvorno otisak 'Ja', te transformacije dinamike u statiku. Ali moramo uzeti u obzir tekućeg, zračnog i toplinskog čovjeka. Zamislite da imate posla s čovjekom tekućine, i onim što kreće od otiska 'Ja', astralnog tijela, u kojem se 'Ja' izražava, u eterskom tijelu, i da u ovom eterskom tijelu mora postojati stalan prijelaz od dinamike, od neravnoteže u ravnotežu.

Ono o čemu sada govorimo su izvanredno suptilni učinci, stvarno vrlo suptilni učinci. A ti su suptilni učinci regulirani činjenicom da u ljudskom tijelu postoje, da tako kažemo, slobodno plutajuće globule koje su pak povezane s cjelokupnim kretanjem organizma, uključujući i unutarnje toplinsko kretanje. To su naime krvna zrnca. Ove krvne globule, ta krvna zrnca, nisu globule, ali su u biti dizajnirane na takav način da njihov oblik pokazuje kako su dizajnirane da pokrete pretvore u ravnotežu. Želim reći: ono što 'Ja' čini uplićući se u sposobnost kretanja ljudskog organizma, doseže svoju granicu upravo na krvnim zrnima; i tu se mora zaustaviti, tu se mora dogoditi ta - rekao bih najintimnija interakcija - između čovjekovog 'Ja' i cjelokupnog organizma. I tu se odvija ono što bih nazvao najskrivenijom bitkom neprestanog fosforiziranja čovjeka s onim što leži u formativnim procesima krvi. Ako se fosfor slobodno unosi u čovjeka,

fosforizacijom se uništavaju krvna zrnca. To je ono što nas može slikovito odvesti u ovu osebujnu interakciju 'Ja', koja je duhovna, nešto sasvim duhovno, ali koja je u stalnoj interakciji s nečim fizičkim kroz krvna zrnca. Krv je također vrlo poseban sok u ovom smislu, kao što ne kaže samo Goethe, već stara izreka, krv je vrlo poseban sok, to je ono gdje vanjsko fizičko čovjeka stupa u interakciju s onim najduhovnijim, koje izvorno nosi u sebi, do 'Ja', i gdje se mogu dogoditi pogubne stvari kada 'Ja' u ovu interakciju uđe na pogrešan način. Zato toliko toga može biti uništeno pod takvom pogrešnom interakcijom: razgradnja epitela, degeneracija masnog tkiva koja se proteže u mišićna vlakna, posebno prugasta mišićna vlakna, ona su ona na koje 'Ja' posebno djeluje, otapanje krvnih zrnaca i tako dalje. Da, ovaj proces razgradnje može ići ravno do kostiju u tijelu ako učinci fosfora nisu u redu.

Želio bih reći da ova međuigra između 'Ja', koji naravno za sobom povlači astralno tijelo, i fizičkog tijela, koje povlači etersko tijelo, sasvim jasno pokazuje da postoji stalna težnja prema normalnom i nenormalnom stanju, kako tendencija normalizacije doseže određenu kulminaciju a onda slijedi pad, i to se manifestira kada imamo, naprimjer, trovanje fosforom. Ako imate posla s trovanjem fosforom, primijetit ćete da se i astralno tijelo i etersko tijelo brane od onoga što se nameće u fizičkom tijelu i u 'Ja'. Uzvraćaju; i brane se svom snagom, najvećom snagom koju ima etersko tijelo. Želi se suprotstaviti u 'Ja' onome što se čini prejakim učinkom, želi se suprotstaviti jačanjem vlastitih snaga. Zbog toga proces u ranim fazama trovanja fosforom ima toliko unutarne sličnosti s drugim procesom, naime pojavom određene retrospekcije nakon smrti, koja, kao što znate, može trajati danima, dan i pol, dva dana, tri dana. Kod ove retrospektive imamo etersko tijelo koje je zadržano u astralnom tijelu. Drže se zajedno, da tako kažem. To je ono što prvo rade u ljudskom tijelu kada dođe do trovanja fosforom. Razvija se sve što se može razviti kroz interakciju astralnog tijela i eterskog tijela, to se događa nakon smrti kada se odvija ta retrospektiva. Dakle, kao rezultat te potrošene snage u početnom razdoblju trovanja fosforom, nakon razdoblja koliko bi ta retrospektiva trajala, doći će do poboljšanja, zatim do popuštanja, do pada. Zatim nakon što se dogodio pad, abnormalni učinak 'Ja' nastupa još jače. Pravo trovanje fosforom je nešto protiv čega se izuzetno teško boriti, a moglo bi se boriti samo ako bi se pokušalo najsnažnije utjecati na cijeli organizam, kako bi došlo do snažne interakcije astralnog i eterskog, što bi se vjerojatno postiglo kada bi se trovanje fosforom suzbijalo lijepljenjem jakih flastera na razne dijelove tijela i slično. To bi svakako imalo utjecaja. Ali u tom slučaju morate osjetiti, koliko daleko možete ići.

Dakle, vidite, fizički organizam, kada 'Ja' intervenira u njega, najjače je angažiran svom onim, što bi se moglo nazvati fosforizacijom čovjeka. Ali onda, ako 'Ja' snažno intervenira, to jest destruktivno intervenira u fizički organizam, tada se nužno mora dogoditi i polarna suprotnost, onda i ono što

'Ja' inače radi u normalnom ljudskom organizmu, kad ne intervenira prejako, također mora patiti. Stoga, ako je fosforizacija prejaka, doživjet ćete stanja nesаницe, koja su jednostavno posljedica prejake aktivnosti astralnog tijela i 'Ja'. To se vidi iz svega što sam rekao: naći ćete glavobolje, delirij, traženje sna. I kod trovanja fosforom, sve ovo i također - obično prije paralize - javljaju se anemična stanja, koja se prirodno javljaju zbog onoga što sam rekao o interakciji s krvlju. I ono što je sada u sredini, što se događa tijekom fosforizacije, kada se odvija ovaj napad krvnih zrnaca iz 'Ja', i ponovno se odbije, kada se takva oscilacija dogodi, to se izražava u pojavama sličnim žutici, kao što se općenito u pojavama sličnim žutici definitivno može vidjeti međuigra psihičkog i fizičkog.

Iz ovoga što je rečeno vidite da su procesi ljudske prirode zapravo rad 'Ja' i astralnog tijela sa silama vanjskog svijeta, unutar prostora koji zatvara ljudska koža. To je neka vrsta rada unutar, i mora se moći dobro vidjeti kako se taj rad može regulirati, kako se može, da tako kažem, doći do neke vrste kontrole nad tim radom.

Pa, želio bih reći da na vrlo trivijalnoj razini, ako imate ovaj pogled u pozadini, određena pravila prehrane se pojavljuju sasvim automatski, ako znate da ako 'Ja' djeluje prejako, tako da se posljedično javljaju nepravilnosti u želucu, ali u isto vrijeme pretjerana vitalizacija kod abnormalnog proljeva i slično, potrebno je, zar ne, na odgovarajući način tome se suprotstaviti kroz prehranu. Apsolutno je tako da 'Ja' proces i proces astralnog tijela predstavljaju svojevrsnu analizu, raščlanjivanje onoga što je sintetički prisutno u vanjskom svijetu. Dok mi, rekao bih, imamo primarnu sintezu u fizičkim i eterskim temeljima ljudskog organizma, u 'Ja' aktivnosti i u astralnoj aktivnosti imamo analizu, a ova analiza je definitivno jedna od normalnih aktivnosti čovjeka i tako je snažno izražena u svojoj posebnosti, da je se treba pridržavati. Ako 'Ja' postane prejak analizator fosfornih soli, onda on analizira fosforne soli do točke fosfora, i onda analiza počinje nanositi štetu ljudskom organizmu. To je točka gdje analiza može imati najjači učinak, na koju sam već ukazao na prošlogodišnjim predavanjima, kada se analiza provodi sve do željeza.

Ova analiza do razine željeza, koja je povezana sa sadržajem željeza u krvi, ono je što je u mnogim aspektima polarna suprotnost u odnosu na analizu drugih metala, gdje u određenom smislu uvijek mora doći do uskraćivanja analize.

Dakle, danas sam vam želio pokazati, da tako kažem, kako se u vanjskim pojavama zapravo ima slika onoga što se razvija iz unutarnjeg duhovnog. I zato vanjski pogled na čovjeka u zdravom i bolesnom stanju mora biti dopunjen onim što se može znati o unutarnjem, duhovnom čovjeku.

Na temelju toga biti će moguće steći gledišta o našim lijekovima, kao i steći preduvjete za odgovore na mnoga pitanja, koja su postavljena. O svemu tome više na tri predavanja koja slijede.

ŠESTO PREDAVANJE

Dornach, 16. travnja 1921.

Jučer sam rekao da naša razmatranja želimo iskoristiti kako bismo objasnili bit lijekova koje smo ovdje predložili, i da cjelokupnu strukturu ovih razmatranja želimo oblikovati u tu svrhu. Danas bih želio dati još jedan komentar koji bi nam mogao ukazati na neke metodološke aspekte.

Vrlo često se događa da čovjek - recimo imaginativno promatrajući bilo koju kliničku sliku, ili uopće bilo koji kompleks simptoma, dobijete izravnu, intuitivnu spoznaju o lijeku i da ste tada, što je i prirodno, u iskušenju da razmišljate o tome u skladu s prosudbama koje su vam dostupne unutar materije kao vanjsko znanje, a onda otkrijete da je stvar pogrešna, da to ne može biti tako. To je sasvim uobičajena pojava koju svatko tko se bavi okultnim istraživanjem vrlo često otkriva - ne samo u odnosu na terapijski aspekt. Ako tada bolje razmislite o stvarima, pratite stvari dalje, tada ćete shvatiti koliko su stvari ipak ispravne. Ono što proizlazi iz imaginativnog istraživanja praćenog intuicijom uvijek je ono pravo; naravno, ako se temelji na dobrim kognitivnim sposobnostima. Ali takva prosudba se uvijek prvo mora, rekao bih, uzdići do onoga što se tako prepoznaje. Čovjek tada mora postati svjestan činjenice da je ljudski organizam nešto izuzetno složeno, tako da njegov racionalni pregled zapravo predstavlja najveće poteškoće koje se mogu zamisliti, pogotovo kada se ovaj ljudski organizam pokušava povezati s vanjskim svijetom. Tako nešto posebno pada u oči kada se bolje pogleda ono što sam već naznačio u ovim predavanjima, naime uloga dušika u ljudskom organizmu. Kao što smo rekli, ovaj dušik se nalazi u većoj količini u izdahnutom, nego u udahnutom zraku. A materijalističko razmišljanje teško dolazi do bilo kojeg zaključka osim da kaže da je razlika nevažna. To se temelji na činjenici da materijalistički pogled na ljude zapravo ne može razumjeti ulogu dušika. To postaje jasno tek kad se uzme u obzir sljedeće.

Znate da postoji veliki izbor nutricionističkih teorija i da kada je riječ o tumačenju prehrane, želim reći da istraživači imaju dijametralno suprotna mišljenja po pitanju: kakvu zapravo funkciju u organizmu imaju proteini koje unosimo hranom? Zašto su ljudskom organizmu potrebni proteini? - U odgovorima na ova pitanja, kao što reko, istraživači su dijametralno suprotnih mišljenja; neki kažu da je cijela struktura proteinskih organizama stalna, da tu postoji nešto konstantno, barem relativno konstantno, i da se progutani protein brzo razgradi i u osnovi ima malo značaja za strukture, plastične sile proteina u ljudskom organizmu. Drugi zastupaju stajalište, koje se trenutačno smatra pomalo zastarjelim, da se čestice proteina neprestano razgrađuju i neprestano obnavljaju iz proteina koji se

konzumiraju. Ova dvije teorije, koje se pojavljuju u različitim oblicima i koje predstavljaju svojevrsnu dijametralnu suprotnost, od njih ni jedna ne zahvaća ono o čemu se zapravo radi, jer jednostavno sude protein po proteinu i ne uzimaju u obzir cijeli ljudski organizam.

U ovom ljudskom organizmu radi se o kontrastu koji leži u tvorbi glave, to jest tvorbi živaca i osjetila, te tvorbi koja dolazi od udova i metaboličkog sustava. To je dijametralna suprotnost koja leži u ljudskoj prirodi, i ne možemo joj posvetiti dovoljno pozornosti. Bez uzimanja u obzir ovoga što sam upravo rekao, ne može se razumjeti slijed faza u izgradnji čovjeka koji je toliko važan za terapijska razmatranja. Primjerice, neće se moći shvatiti kako se pluća zapravo ponašaju u cijelom organizmu, ako ne krenete istraživati od sljedećih pitanja: ako se radi o organizmu glave, nedvojbeno su dominantne određene sile. Zatim imamo posla s organizmom grudi; unutra su pluća. Pluća su organ koji, budući da cijeli organizam ima iste sile u sebi u različitim intenzitetima, u sebi nosi i formativne sile glave, ali u manjem obimu, manje intenzivno. I ako se sada istraži kako 'Ja', astralno tijelo i etersko tijelo djeluju na cjelokupnu izgradnju i razgradnju organa, dolazi se do paradoksalne tvrdnje: formiranje pluća je manje intenzivno formiranje glave, formiranje pluća je metamorfoza formiranja glave, samo što formiranje pluća ostaje na prethodnom stupnju, glava napreduje dalje u odnosu na iste formativne sile, koje su također prisutne u plućima ali ostaju iza.

Ova pluća su metamorfoza strukture glave i u biti zato što je ta metamorfoza glave zaostala, ona su upravo prikladna za svoje funkcije, za disanje, dok ako iste sile koje čine pluća prikladnim za disanje, napreduju, pluća postaju sve više i više slična glavi. Posljedica toga je da, kako postaju sve više i više slična glavi, apsorbiraju sile samog mišljenja, organske sile mišljenja, tako da nastoje postati organ mišljenja. Dok nastoje postati organ mišljenja, jer apsorbiraju previše sila koje su sasvim ispravno predisponirane za glavu, postaju predisponirane za ono što je plućna tuberkuloza.

Ova plućna tuberkuloza može se shvatiti samo iz perspektive cijele osobe. Definitivno se može shvatiti, kada se kaže: u tuberkuloznim plućima, disanje ima tendenciju da postane mišljenje. Disanje je u glavi metamorfoziralo, a sve funkcije mišljenja do obrade opažaja, nisu ništa drugo nego disanje koje se formiralo prema gore, to jest prema daljnjem razvoju. Glava je napredan dišni organ, dišni organ koji je napredovao iznad razine pluća, koji samo potiskuje disanje, i upijanje zraka putem disanja zamjenjuje upijanjem eterskih sila kroz osjetila. Osjetilna percepcija nije ništa drugo nego profinjeni proces disanja, odnosno proces disanja koji je uvučen u etersko. Glava diše, pluća dišu. Ali postoji nešto drugo što diše u čovjeku što je niži stupanj u ovoj metamorfozi: to je jetra. Diše i jetra, koja je nedovršena pluća, nedovršena tvorevina glave. Jedino što u njezinom slučaju prevladava ono što je sada druga metamorfoza, polarna metamorfoza osjetilnih percepcija:

unos hrane, obrada hrane. Zato je nastanak pluća i jetre u sredini između nastajanja želuca i nastajanja mozga i glave.

Ako ova razmatranja uzmete kao osnovu, tada nećete biti daleko od razumijevanja onoga što treba reći: da su ljudski organi, odnosno neki organi kao takvi, zapravo u osnovi dišni organi. Svi ti ljudski organi koji imaju takvu strukturu, poput mozga, pluća, jetre, također su dišni organi. Ali budući da su dišni organi, imaju vanjski nagon za disanjem. Također ispuštaju ugljični dioksid prema van. Ovo oslobađanje ugljične kiseline prema van je bit disanja. Oni uzimaju kisik, a to uzimanje kisika i oslobađanje ugljičnog dioksida, što se ne odnosi samo na pluća nego na cijeli organizam, u biti je aktivnost astralnog tijela koje svoju aktivnost razvija u simpatiji i antipatiji. Simpatija je sila koja odgovara udisaju, antipatija je sila koja odgovara izdisaju astralnog tijela. I ako u mojoj *Teozofiji* nađete astralno tijelo, naći ćete da je opisano kao prožeto silama antipatije i simpatije. U čovjeku radi u ukupnom disanju prema antipatiji i simpatiji. To je ono što sada moramo promatrati kao unutarnju aktivnost astralnog tijela.

I ovo nas vodi do posljednje točke, rekao bih, ovih razmatranja, koja nam govori da su proteinske čestice prisutne u ljudima povezane s disanjem, izražavaju se izvana kroz disanje, utoliko što pripadaju organima kao što su oni opisani. Ali sve što se izražava izvana, izražava se i iznutra. Ako bih to morao prikazati shematski, nacrtao bih to ovako: ako imate bilo koji organ koji sadrži proteine u čovjeku, koji pripada organskoj skupini koju sam spomenuo, prema van se izražava razvijanjem disajne aktivnosti (vidi crtež, rot). Ali dok diše prema van, razvija drugu aktivnost iznutra, polarnu aktivnost disanju, aktivnost oslobađanja duha, aktivnost oslobađanja duše. Djelatnost oslobađanja duše - disanjem prema van, a razvijanjem disanja prema van, razvijate duhovno-duševnu aktivnost prema unutra, za koju naravno ne treba nikakav prostor, naprotiv, mogao bi se izraziti: stalno nestajanje u prostoru, neprestano izranjanje iz trodimenzionalnog prostora. Ali ova se aktivnost izražava iznutra, u smjeru prema unutra, i u biti je svojstvo proteina ljudskog porijekla, da tu aktivnost razvija iznutra. Ono što u glavi funkcionira kao unutarnja aktivnost, unosi se izvana kroz osjetila. Dakle, organi glave sadrže najmanje duhovnog. Oni upijaju duh izvana stječući ga kroz osjetila. Glava je najmanje duhovni ljudski organ.

S druge strane, čovjekova duhovnost - odnosno razvoj unutarnjeg duha, razvoj duha prema unutra, stvarnog, a ne apstraktnog duha - počinje u sustavu pluća i djeluje izvana prema unutra, suprotno od disanja. A najviše duhovni organi su oni koji pripadaju sustavu jetre. To su organi koji iznutra najviše razvijaju duhovnu aktivnost. To je također objašnjenje zašto ljudi postaju materijalisti s glavom, jer s glavom se može proraditi samo vanjska duhovnost i time se dolazi u iskušenje vjerovati da je sve što je razvijeno u duhu apsorbirano iz svijeta osjetila. Dakle, ako ste ispravan intelektualac, ujedno postajete i materijalist. Što ste više mislilac, to ste skloniji postati materijalist. S druge strane, kada se puni čovjek, kada se cijeli čovjek bori za znanje, kada čovjek počne razvijati svijest o tome kako cijela osoba razmišlja s organima koji su zaustavljeni, tada za svijest materijalizam prestaje imati ikakvo opravdanje.

Djelatnost, koja se izražava u disanju, pokazuje se i izvana, naime u lučenju ugljika u ugljičnoj kiselini. Ali aktivnost koja se provodi iznutra, aktivnost produhovljenja, vezana je za dušik. A dušik, kada se troši, izlučen je samo za produhovljenje. Razina izlučivanja dušika je mjera unutarnjeg rada organa prema duhovnosti. Iz ovoga vidite da onaj tko ne vjeruje u takvu duhovnost, može samo ostati u neznanju o apsorpciji dušika u ljudskom organizmu. Tek kada to znate, kako se u svakoj tvorbi proteina, u svakoj formaciji proteina odvija vanjska i unutarnja aktivnost, tek tada vam može postati jasna uloga koju ima prehrana. Ako uzmete u obzir ovaj proces, koji je u biti proces disanja sa svojim polarnim suprotnim stranama, tada ćete reći: svugdje ono što je prehrana i probava graniči s procesima disanja; posvuda su prehrana i probava suprotstavljeni procesu disanja i produhovljenja. U tom procesu produhovljenja, odnosno s onu stranu disanja, krije se stvaralačka, zapravo plastična sila stvaranja proteina, tu leži sve ono što oblikuje čovjeka. Iz ovoga ćete također moći vidjeti sljedeće: ono što je u biti tu na djelu, ukazuje na interakciju između astralnog tijela i eterskog tijela. Astralno tijelo radi u disanju kroz simpatiju i antipatiju; etersko tijelo djeluje nailazeći na simpatije i antipatije astralnog tijela. Etersko tijelo s njegovim radom posvuda nailazi na disanje u organizmu. Učinci etera imaju svoju primarnu točku napada kod ljudi u tekućim komponentama. Čovjek se najmanje dvije trećine sastoji od vode. U ovom vodenom organizmu, gdje je primarno aktivno etersko tijelo, eterske sile se fizički izražavaju. U drugom organizmu, koji čovjeka gradi od zraka, izražavaju se snage disanja. I tako ono što se događa između astralnog tijela i eterskog tijela, možemo promatrati kao interakciju između sila vode i sila zraka. Ova interakcija sila vode sa silama zraka, odvija se kontinuirano u ljudskom organizmu. Naravno, nijedna strana ne potiskuje drugu u potpunosti. Zbog toga sa zrakom ljudi uvijek udišu tragove vodene pare. Tako etersko ulazi u disanje. Jednako aktivnost disanja ulazi u probavne i prehranbene organe. Utoliko što su izgrađeni od proteina, oni također dišu. Dakle, jedno se uvijek prelijeva u drugo, a mi

zapravo nikada nemamo posla ni s čim drugim osim s prevladavanjem jedne ili druge aktivnosti u nekom organu. Nikada nemamo posla s onim što možemo opisati samo jednostrano. Ako tvrdimo da je bilo koji organ isključivo dišni organ, naprimjer ako to kažemo za pluća, onda kažemo nešto pogrešno. U njemu uvijek postoji i druga aktivnost, makar i u manjoj mjeri. Prehrana se sada prvenstveno odvija kroz aktivnost, koja se izražava u etersko-tekućem i fizičko-krutom. Dakle, prehrambena i probavna aktivnost uglavnom se odvija u eterskom-tekućem i fizičkom-krutom, aktivnost disanja uglavnom se odvija u astralnom-zračnom, a glavna aktivnost 'Ja', stvarna duhovna aktivnost, odvija se u toplinskim uvjetima u vezi s 'Ja'. U fizičkom organizmu, duhovna aktivnost je interakcija 'Ja' i toplinskih uvjeta, sa svim onim organizacijama gdje toplina može utjecati na fizičko. 'Ja' uvijek mora biti povezano s toplinom, mora uvijek djelovati iz topline. Kada bolesnika stavimo u krevet i pokrijemo, to ne znači ništa drugo nego da apeliramo na 'Ja', a koje se izražava u primjerenom korištenju nastalog zagrijavanja.

Ali ovo također baca svjetlo na prehranu općenito. Prehrana je interakcija između tekućine u tkivu, to jest vode u kojoj se prvenstveno odvija prehrana i izlučivanje, i one koja ostaje relativno stabilna, koja je u određenom pogledu nestabilna samo tijekom razdoblja rasta, zatim postaje stabilna i doživljava neku vrstu razgradnje tek u drugoj polovici života, stvarnog proteinskog organizma čovjeka. Tekućina tkiva neprestano upija i uništava proteine iz hrane. I u ovoj aktivnosti leže napadi na ono što želi ostati stabilno u formiranju proteina: čovjekove unutarnje proteinske organe općenito. Žele ostati stabilni. Oni žele ostati stabilni jer žele izlučiti duhovno-duševnu aktivnost u sebi, žele je osloboditi. Ova stalna interakcija između žive apsorbacije i razgradnje proteina i igre sila koja nastaje, ova interakcija između ove igre sila, koje su izuzetno pokretljive, i igre sila koje teže smirenju, koje nastaju u međuigri unutarnjeg ljudskog proteina, zapravo se temelji na onome što nastaje procesom prehrane. Stoga je dijelom praznovjerje, a dijelom točno, kada se kaže: ljudi se izgrađuju kroz hranu koju konzumiraju. - To je praznovjerje jer su konstruktivne snage od samog početka sadržane u njegovim proteinskim česticama, jer čovjek je općenito čovjek, a s druge strane, na drugom polu, vrši se kontinuirani napad na stabilnost vlastite proteinske strukture, tako da se može reći: nije točno vjerovati da samo opskrba hranom održava ljudski život. Jednostavno nije ispravno; ali onda je i ono drugo jednako ispravno; da održavanje žive igre sila u tekućini tkiva održava život. Dakle, kada pripremate hranu na takav način da ima stimulirajući učinak na ovu aktivnost u tkivu tekućine, time održavate život, ali ne opskrbljujući tijelo hranjivim tvarima, već radije utjecajem na stabilne sile vlastitih proteinskih čestica. Najbitniji čimbenik u procesu održavanja života prisutan je u procesu koji potičete unosom hrane, pa moramo pogledati i taj proces. Naprimjer, sigurno može biti slučaj da su

tvori za koje znamo da dobro djeluju na djecu, neučinkovite kod odraslih, jer je dijete u procesu plastičnog rasta i stoga treba upijanje tvari, kretanje tvari prema unutra, i razvijanje sila u tvari prema unutra. Ako znate da nešto kao tvar dobro djeluje za dijete, ne mora nužno djelovati na isti način i za potpuno odraslu osobu. Kod odraslog čovjeka može biti mnogo potrebnije jednostavno održavati i stimulirati sile koje u tekućini tkiva teže mirovanju. Ako sada pogledate sve što se događa u ljudskim organima - rekao bih orijentiranim unatrag - glava je također orijentirana unatrag, u plućima i u jetri, ako se okrenete od organa koji su orijentirani unatrag prema onim koji su sada, rekao bih više u aktivnosti tekućine tkiva, u ovoj ćete aktivnosti imati srce, koje je okruženo plućima, kao arhetipski organ. Ovo ljudsko srce u potpunosti je formirano djelovanjem tekućine tkiva, a njegova aktivnost nije ništa drugo nego refleks unutarnje aktivnosti tekućine tkiva.

Srce nije pumpa - to sam često govorio - već bih prije rekao da je srce ono što djeluje kao aparat za očitavanje onoga što se događa u tekućini tkiva. Srce se pokreće cirkulacijom krvi, a cirkulacija nije proizvedena pumpanjem srca. Srce ima tako malo veze s cirkulacijom kod ljudi, kao što termometar ima veze sa stvaranjem vanjske topline i hladnoće. Baš kao što termometar nije ništa drugo nego uređaj za očitavanje topline i hladnoće, tako i srce nije ništa drugo do uređaj za očitavanje cirkulacije i onoga što u cirkulaciju ulazi iz metaboličkog sustava krvi. To je zlatno pravilo kojeg se treba pridržavati ako na bilo koji način želite razumjeti čovjeka. Jer s uvjerenjem da je srce pumpa i tjera krv kroz vene, s tim uvjerenjem vidimo kako se u današnjoj prirodnoj znanosti okreće istina. Svatko tko ispovijeda praznovjerje srca trebao bi, ako je dosljedan, također imati uvjerenje: da, kako je postalo toplije u mojoj sobi? Jer je termometar porastao. - To je potpuno dosljedan zaključak.

Vidite do kakvih posljedica dovodi pogled koji jednostavno ne uzima u obzir ono najvažnije u čovjeku, ono duhovno-duševno, ostavlja nerazmotreno ono mobilno, dinamično i polazi od čisto materijalnog, a zatim iz tvari želi izvući one sile koje su zapravo u tvar prvo utisnute. Želi se dinamikom, igrom sila, srcu pripisati sile koje su mu samo nametnute.

Tako zapravo možemo reći: u radu srca i u srčanom organu postoji najnaprednija organizacija onoga što se suprotstavlja disanju i oslobađanju duha u čovjeku. Postoji ono što se sada može nazvati polarnom metamorfozom, za razliku od samo transformacijske metamorfoze. Ako pogledate glavu, pluća, jetru, imate različite stupnjeve transformacijske metamorfoze. Čim se razmatra srce u odnosu na pluća, mora se govoriti o polarnoj metamorfozi, mora se govoriti o činjenici da je srce po svojoj građi polarna suprotnost plućima. I svi oni organi koji se razvijaju više prema naprijed, što naprimjer uključuje žensku maternicu kao najistaknutiji primjer, zauzvrat su postupna transformacija formacije srca. Govorim o

ženskoj maternici jer postoji i muška maternica, ali ona postoji samo kao etersko tijelo kod muškarca. Maternica nije ništa više od transformiranog srca. Ovim načinom gledanja na stvari proizlazi sve što trebamo da bismo razumjeli organizaciju čovjeka.

U ovu drugu aktivnost koja, ako mogu tako reći, ima svoje središte i zaustavlja se u kretanju srca, ulaze uglavnom masti i ugljikohidrati. Ovdje masti i ugljikohidrati dolaze na svoje. Naravno, to se proteže na čitavo tijelo, jer kao što cijelo tijelo diše i obavlja duhovnu aktivnost, s druge strane, taloži tvari i funkcionalno izgrađuje sustave sila koji dovode do sagorijevanja. To će opet baciti određeno svjetlo - a vidimo kako uvijek od internog pogleda na ljudski organizam prelazimo na terapiju - bacit će svjetlo na ono što se prije nazivalo trošenjem pluća - što je sada dobilo drugo ime kao rezultat teorije - zapravo sastoji u činjenici da se kroz različite utjecaje koji mogu biti djelatni i koji se u osnovi svi sastoje od istog, da se čovjek odvrća od izvanzemaljskog i gura prema zemaljskom, lošim uvjetima stanovanja i tako dalje. Svi opisi koje imate o trošenju pluća mogu se sažeti, kao da je čovjek odvučen od Sunca i kozmičkog prostora i usmjeren prema onome što ga odvaja od Sunca i kozmičkog prostora, to je ono zbog čega gubi svoju radost u izvanzemaljskom, koja se u biti temelji na percepciji kroz osjetila, da njegovoj duši, njegovom umu, nije dopušteno prodrijeti u osjetila i zato silaze u pluća, tako da pluća teže da postanu misaoni organ, da postanu glava, i zapravo jasno pokazuju u svojoj vanjskoj građi kako žele postati glava, kako poprima oblik u kojem se može vidjeti kako sile koje okoštavaju ljudsku glavu dolaze do izražaja u plućima, kako pluća otvrdnjavaju i tako dalje. A ako se tome želite suprotstaviti, što morate učiniti?

Ako se želite suprotstaviti ovom pretvaranju pluća u glavu, morate prije svega uzeti u obzir da se mora dogoditi slabljenje astralne aktivnosti, i da aktivnost 'Ja' postaje prejaka. Dakle, aktivnost 'Ja' počinje nadvladavati astralnu aktivnost. I s tim se morate nositi. Ono što posebno potiče aktivnost 'Ja' je upravo osjetilna recepcija izvana. Osjetilni opažaji se nastavljaju u čitavom organizmu u taloženju soli. To nije regulirano na pravi način, što ukazuje na sklonost trošenja pluća. Stoga se s ove strane mora priteći u pomoć i mora se pokušati suprotstaviti onome što pluća više ne mogu, vrlo jakim utrljavanjem soli u pravom trenutku. Trljanje solju izvana spriječit će procese otvrdnjavanja koji nastaju iznutra.

Sada, naravno, morate osmisliti aktivnost kao što je ona uzrokovana utjecajem soli izvana na takav način da pokušate natjerati organizam iznutra da apsorbira ono što želi doći izvana. Možete raditi i kupke od soli, jake kupke od soli, ali morate natjerati organizam da to iznutra preradi, odnosno da na to odgovori iznutra. Tada možete razmotriti sljedeće; slijediti će ono o čemu smo djelomično raspravljali ovdje prošle godine.

Ako želite potaknuti organizam da iznutra razvije aktivnost koja u interakciji regulira određene vanjske organizacijske sile, tada morate davati živu u malim dozama, dakle na homeopatski način. U tom smjeru, živa je važan ljekoviti agens, važno sredstvo regulacije. Upravo ovdje postaje posebno važno ono što je općenito važno promatrati kada se radi o dozama. Iz svega ovoga možete zaključiti, ako sumirate ono što sam iznio: ono što najviše sličiti vanjskoj prirodi je metabolički sustav udova. Ako tu nešto nedostaje, ako nešto treba učiniti, morate koristiti niže potenciranje. Čim dođete do srednjeg čovjeka, morate koristiti srednje doziranje. Ali kada želite raditi iz glave, čim želite raditi iz onoga što ima veze s duhovnim u glavi, morate s najvišim potencijama, morate raditi s višim potenciranjem. Ovdje se u ovom slučaju radi o aktivnosti pluća, nečemu što pripada srednjem čovjeku. Doziranje žive mora biti srednje. Stvar je u tome da ono za što se posebno očekuje da ima učinak na organizaciju glave i odatle natrag kroz cijeli organizam zahtijeva najviše potenciranje, što će stoga biti osobito blagotvorno svugdje gdje se vjeruje da se sa spojevima silicija može nešto učiniti. Spojevi silicija zapravo zahtijevaju najviše razrjeđivanja zbog svoje vlastite prirode, jer uvijek vibriraju prema glavi i prema periferiji tijela, koja je također dio formiranja glave, zapravo najviše razrijeđena, dok sa spojevima kalcija, naprimjer, ako imate druge razloge da ih koristite, obično ćete biti u pravu ako ne idete na najviše potencije, nego ih radije koristite u nižim potencijama. Ukratko, mjera potenciranja je definitivno dobivena kroz spoznaju o tome treba li intervenirati u metabolički organizam udova, u srednji ritmički organizam ili u organizam glave; naravno, treba uzeti u obzir organizam glave u smislu da on djeluje na cijeli organizam s druge strane. Naprimjer, definitivno možete dobiti pregled: čovjek ima bolest stopala, ali to je zapravo prikrivena bolest glave koja dolazi iz glave; ali onda se ne radi o liječenju metabolizma, nego glave, odnosno korištenju visokih potencija, onoga što je možda dobro u nižim potencijama ako se zna da se mora liječiti sa strane metabolizma. Dakle, te se stvari sigurno mogu dovesti u racionalnost, i to treba raditi malo po malo. Pojednosti će doista izaći na vidjelo tek kad se uključi precizno promatranje onoga što daju pokusi. Upute treba slijediti onako kako sam naznačio.

Radi se, dakle, o tome da o izlječenjima mogu detaljno govoriti samo oni koji pomno pamte sve što im se u iskustvu dogodilo, jer svako pojedinačno iskustvo je naravno poučno, i daje plodove za ono što slijedi. Pa, ako uzmete u obzir ovo što sam upravo rekao, vidjet ćete da se više ne čini tako zagonetnim da postoje, naprimjer, bolesti kod kojih su mozak i jetra zahvaćeni u isto vrijeme, jer je jetra samo jedna metamorfoza mozga. Dakle, ako nađete degeneraciju jetre i degeneraciju moždanih ganglija u isto vrijeme, to je točno u istom smjeru i to znači da imate nešto što je kao oblik bolesti svakako korak više od onoga što je uzrok trošenja pluća. To je samo pojačana metamorfoza trošenja pluća. Radi se, dakle, o upotrebi većih doza

žive unutarne, a izvana se ne zadovoljavamo utrljavanjem soli i tako dalje i kupkama, sa soli, sa natrijevom soli, sa običnoj kuhinjskoj soli, nego ćemo morati prijeći na kalcijeve soli. To je ono što treba reći.

No, sada vidite gdje leže izvori pogrešaka, i gdje do prave stvari možete doći samo ako ljudski organizam promatrate iznutra prema van. Zamislite samo da netko priđe i kaže: evo sada bolesti koju ću liječiti živom. I također postigne neki učinak. Jedno što bolest nije nešto što bi se moralo povezati s luesom ili sifilisom, ali on je svojedobno dobio ideju da ako živa liječi, onda je to povezano s luesom ili sifilisom. Ne mora biti tako. Isto tako, sada ćete malo bolje razumjeti ono što sam rekao prošle godine kada sam govorio o 'duhovnim bolestima'. Naravno, kada sam prije neki dan govorio o omekšavanju mozga, mislio sam na paralitičke bolesti, ali kada kažete 'paraliza', zapravo ne govorite tako jasno. Čovjek uvijek ima osjećaj da je riječ o vanjskom kompleksu simptoma. Ali sada se prirodno postavlja pitanje: kako je istina ono što sam rekao prošle godine, da stvarne uzroke psihičkih bolesti treba tražiti u deformacijama organa? To je istina. I to je tako snažno slučaj da ako se usredotočite samo na psihičke simptome, zapravo ne stižete nikamo; iz toga ništa ne proizlazi. Može se reći: slični psihološki kompleksi zapravo dovode do vrlo različitih uzroka bolesti. Sve češće se radi o tome da se kod takozvanih duhovnih bolesnika traži deformacija organa, neki organ koji ne radi kako treba, i dalje se pita: zašto ne radi ispravno? Zato što su one snage koje su zapravo stabilne u formiranju proteina postale neispravne, ne one varijabilne, nego one stabilne. Dakle, postoji nešto u pacijentu što stalno nastoji uništiti organ u njegovoj izvornoj plastičnoj strukturi, pa stoga ne pomaže ako se skrene pozornost i promatra ono što se događa u tekućinama tkiva i drugim polovima metabolizma. Ako krenemo od simptoma, nećemo moći ništa s onim što čini metabolizam u organizmu. S druge strane, bit će izuzetno važno tražiti nešto o duhovnim bolestima u sekretima. Tamo ćete uvijek pronaći važne tragove. A istraživanje kakvi su sekreti kod duhovno bolesne osobe iznimno je važno, prošle godine sam rekao da kod određenih oblika duhovnih bolesti postoji tendencija imaginacije, inspiracije. To je upravo ono što znači oslobađanje duhovnog iznutra.

Ako ova tendencija postoji, to je zato što je organ oštećen. Ako organ nije neispravan nego normalno razvijen, tada on razvija imaginaciju, ali ostaje nesvjesna; ali ako je oštećen, tada neće moći ispravno razviti imaginaciju. S jedne strane, organ je oštećen i to stvara tendenciju razvoja imaginacije, a s druge strane, imaginacija nije pokrivena organom i javlja se kao halucinacija i tako dalje. Dakle, želim reći: ako imamo posla s organom i imaginacijama koje se razvijaju unutar njega (vidi crtež gore, rot), koje zatim zrače u ostatak ljudskog organizma (vidi crtež, hell) i bivaju percipirane, tada imamo posla s deformiranim organom na takav način da se tvorevina imaginacije (rot) ne može pravilno razviti u svojoj plastičnosti, i s jedne strane, jer je nenormalna, nameće se svijesti. Tako nastaju halucinacije i vizije. S druge strane, organ je oštećen, i to stvara poriv za ispravnim imaginacijama. Takve stvari se mogu objasniti samo gledanjem na te stvari iznutra.

Sada ćemo krenuti naprijed, s jedne strane, na odgovore na pitanja koja su postavljena i, s druge strane, na objašnjenje naših lijekova. Sada ćemo zaključiti i poslušati predavanje dr. Scheideggera.

SEDMO PREDAVANJE

Dornach, 17. travnja 1921.

Okrećući se proučavanju lijekova, želio bih istaknuti da o tome također treba raspravljati s obzirom na ono što smo već pokušali inauguirati u smislu lijekova; zatim napominjem da mi, naravno, nije od interesa objašnjavati kako se u meni formiraju misli da ovo ili ono može biti lijek, već da dođete do toga da u određenoj mjeri prozrete upotrebu bilo koje tvari kao lijeka. Dakle, u određenom smislu, želio bih da se gledište koje se može razviti o nekoj stvari da bi ta stvar mogla imati ljekovitu vrijednost, razvije u vašoj vlastitoj duši. Zato bih današnju raspravu želio postaviti tako da prođemo neka uvodna razmatranja o tome kako se dolazi do zaključka da nešto može biti lijek. Naravno, unaprijed se mora primijetiti da je jedna od osnova toga poznavanje antropozofskog znanja o čovjeku. Jer ispravno tumačenje lijeka pojaviti će se samo ako ste, da tako kažem, odozdo potaknuti da cjelokupno razmatranje provedete u antropozofskom smislu. Stoga ćete vidjeti da se ono što sam rekao u posljednjih nekoliko dana, da tako kažem, ulijeva u ono što mi danas radimo kao neka probna razmatranja.

Pretpostavimo da je moguće proučavati interakciju između čovjekove okoline i samog čovjeka, posebice kroz biljke. Ako prvo razumijemo procese u biljci, moći ćemo dobiti točan uvid u nastanak procesa mineralizacije u unutrašnjosti čovjeka. Ako tako razmišljate - a to naravno proizlazi iz svega što smo vidjeli u zadnjih nekoliko dana - morate biti načisto s činjenicom da je u cijelom procesu formiranja biljke, u procesu prema korijenu, lišću, cvijeću, sjemenu i tako dalje, da je nešto što nastaje iz cijelog kozmosa, i da se taj proces, posebno koji stoji iza nastanka biljaka, uključujući i unutarnje formiranje biljaka, ne može zamijeniti umjetnom sintezom, to jest kemijskom umjetnom sintezom. Barem se u vrlo malom broju slučajeva može zamijeniti na ovaj način. Naprimjer, mora biti jasno sljedeće. Ako imate posla s korijenom biljke, onda imate posla s onim što je više ili manje vezano za unutarnje površinske sile Zemlje u procesu formiranja biljke. Sada, čovjek je duhovno-duševno biće koje raste poput biljke odozgo prema dolje. Njegova glava sadrži mnoge sile koje su u interakciji sa silama same Zemlje, a postoji duboka veza između onoga što u biljci pušta korijenje i svih sila ljudske glave. Stoga, kad je potrebno steći jasne ideje o procesu koji se odvija u korijenu biljke, uvijek će se morati misliti da je taj proces u međusobnoj vezi s ljudskom glavom. Međutim, željeli bismo razmotriti detalje, kako biste mogli vidjeti kako bi se takva razmatranja trebala provesti. Pogledajmo samo, recimo, korijen lincure, *Gentiane lutea*, i recimo sljedeće: lincura je biljka koja izvana ima snažan 'cvjetni' izgled. Tako ćemo u korijenu imati sile koje već jako vuku prema cvijetu, drugim riječima: ove sile korijena su donekle slabe. Lincura stvara mnogo cvjetova i listova. Ipak, cijela formacija

cvijeta pokazuje da su sile korijena još uvijek tu. Dakle, ne možemo nužno računati da će lincura imati snažan učinak na ono što proizlazi iz glave u ljudskoj organizaciji, kao nešto što je izravno povezano s glavom, naime fizički vanjski učinak, umjesto toga, morat ćemo očekivati da prvenstveno djeluje na ono što iz glave djeluje kao poticaj disanja. A kako u organizmu uvijek postoji polarni učinak, tako moramo zamisliti da kada koristimo korijenje lincure, u prvom redu sami probavni organi dišu jače u smislu koji je jučer izražen. Dakle, stimuliramo želudac i crijeva da potaknu aktivnost disanja, ali sada moramo razmišljati o onome što smo naučili na ovim predavanjima, da je za poticanje te respiratorne aktivnosti biljnu tvar potrebno dodatno preraditi, odnosno prokuhati korijenje. Moramo koristiti iskuhano korijenje. Vidite, možete proći kroz cijelu stvar. Sada malo pogledajmo vanjski izgled. Kaže se da korijen lincure ima gorak okus i jak miris, nešto što ima vrlo jak učinak na astralno područje. Dakle, bavimo se učinkom na astralnu prirodu u probavnom području čovjeka. Ali korijen lincure sadrži šećer. Sjetit ćete se da sam više puta isticao u raznim prilikama, kako prerada šećera u čovjekovom organizacijskom procesu daje snažan poticaj za aktivnost 'Ja'. To često možete proučavati izvana statistički, rekao sam, pokazujući naprimjer, da narodi koji imaju malo 'Ja' aktivnosti, kao što su istočnoeuropski i ruski narodi, gdje je 'Ja' povučeno, imaju kao ljudi vrlo malu potrošnju šećera, dok kod Engleza, čije 'Ja' razvija izvanredno veliku aktivnost, to jest što idemo zapadnije, to se u statistici pojavljuje više potrošnje šećera. Dakle, o ovakvim stvarima svakako treba voditi računa ako se uopće želi doći do bilo kakve spoznaje o svijetu.

Ali korijen lincure je bogat masnim uljima. Masna ulja su ono što, želim reći, kada prijeđe u probavu snažno djeluje na donje disanje, jer masno ulje jača pokretljivost, unutarnju pokretljivost želuca i crijevnih organa. Dakle, vidite kako možete formalno opisati što se događa u ljudskom organizmu, i odmah ćete primijetiti da se stimulira astralna aktivnost, odnosno stimulira se respiratorna pokretljivost želuca i crijeva, tako da možete reći: crijeva postaju aktivnija, a želudac ojačan. Cijela stvar funkcionira tako da se dogodi ono do čega dođe kad se astralno tijelo ojača. Cijela stvar funkcionira da se izazovu procesi mineralizacije, ali samo u mjeri u kojoj jačaju sami organi. To je tihi utjecaj 'Ja' kroz šećer koji se tu pojavljuje. Dakle, mogli biste reći: ako koristite iskuhani korijen lincure, dovodite astralno tijelo u aktivnost, a sadržaj šećera u korijenu omogućuje 'Ja' da pomogne. Međutim, budući da 'Ja' pomaže, postoji opasnost. Jer ako 'Ja' udari dolje poput biča, u glavi je opet polarni učinak, i može se primijetiti da će takvi pacijenti kao nuspojavu imati glavobolju. Ali to je ipak nešto što definitivno ima učinka u svim smjerovima koje sam rekao. Dakle, imamo pulsirajuću, stimulirajuću crijevnu aktivnost, pa ćemo stoga takav lijek, ili sam ili u nekoj kombinaciji, koristiti ako primijetimo da su simptomi bolesti povezani s gubitkom apetita, dispepsijom, naprimjer, posebno kada je poremećena aktivnost u abdomenu.

Također možemo vidjeti kako se metabolizam stimulira ovom aktivnošću želuca i crijeva, tako da se metabolizam iznutra pobuđuje i postaje aktivniji, a time još uvijek možemo utjecati protiv sklonosti gihtu i reumatizmu. Osim toga, prikladno ćemo upotrijebiti nešto u korijenu lincure što se, iako ne u velikoj mjeri, ipak pokazalo dobro protiv groznice. Budući da je intestinalna aktivnost potkopana, u gornjem čovjeku je uzrokovana reakcija, a aktivnost groznice tada potječe iz gornjeg čovjeka. Ako ojačamo donjeg čovjeka i time stvorimo protutežu gornjem čovjeku, dali smo mu nešto protiv groznice.

Ovakav pristup razmatranju treba imati ako se želi doći do konkretnog odnosa između vanjskog svijeta i unutrašnjosti čovjeka. Radi se o tome da je sasvim ispravno istaknuti da na ljude izvana djeluju struje. U tom pogledu, čovjek poput Rosenbacha razradio je stvari izuzetno dobro. Ali ako govorite o strujama samo u apstrakcijama, u prvom redu niste svjesni da ono što djeluje izvana da se odnosi na konkretne stvari. To dolazi otuda što takvi odnosi vladaju između korijenja biljnog svijeta, sila koje vladaju u korijenu i koje zatim dolaze u ljudsko biće. Tada ste se stvarno uhvatili u koštac s tim stvarima koje biste inače okarakterizirali kao struje, imate ih na dohvat ruke, da tako kažem. I to je ono o čemu se radi u znanosti duha, da ona radi s onim što je konkretno, s onim konkretnim i procesnim.

S tog gledišta pogledajmo jednu iznimno poučnu biljku, blaženak, *Geum urbanum*, i opet vidimo korijen. Pa opet iskuhajmo korijen. Sada je vrlo zanimljivo ako razmislite o korijenu blaženka i onda se malo vratite na ono što smo upravo rekli o korijenu lincure. Naravno, ponovno se mora pretpostaviti da, budući da imamo posla s korijenom, imamo interakciju sa silama glave. Sada u korijenu blaženka imamo gorak okus. Okus je izrazito gorak. U korijenu blaženka imamo eterična ulja, ulja za koja moramo predvidjeti da će djelovati na dijelove organizma koji nisu smješteni tako daleko prema crijevu i u crijevu kao dijelovi o kojima smo govorili u slučaju lincure, tako da imamo više veze s onim što se još događa u želucu, možda samo u jednjaku, i tako dalje. Ali onda moramo uzeti u obzir ono najvažnije, da u korijenu blaženka imamo škrob, tako da se, da tako kažem, obraćamo onim silama koje prerađuju intenzivnije nego što se mora prerađivati šećer, jer se sila napada mora više potisnuti ako želite obraditi škrob. Najprije je potrebno razraditi šećer. Vidite, stvarno procese morate pratiti u detalje. Ali onda u korijenu blaženka imamo tanin; to morate uvijek imati u vidu ako želite prosuđivati prema ljekovitim svojstvima. Tanin, to znači da na način koji ipak ima snažan fizički učinak, da se prerađuje ono što se suprotstavlja taninu, tako da s korijenom blaženka cijelu aktivnost moramo prebaciti više prema 'Ja' nego prema astralnom tijelu. Ovdje imamo pojačanu impulzivnost 'Ja'. I stoga, budući da imamo pojačano pobuđivanje 'Ja', bavimo se onim što se događa u nižem čovjekovom organizmu. Dakle, to je potpuno polarni učinak na stimulaciju glave koji se događa kroz 'Ja'. Imamo posla s onim što bih nazvao vanjskom probavom, napadom na tvar u želucu prije nego što su

uopće prešle u crijevnu aktivnost. Da se tako izrazim, koji god živčani i osjetilni aparati su još prisutni u crijevima su stimulirani - sve se širi po cijelom organizmu - osobito se stimulira živčani i osjetilni aparat u probavnim organima, pa se stoga radi o prevladavajućoj aktivnosti 'Ja'.

Što će biti posljedica? Prvo, da korijen blaženka ima veliku moć protiv groznice. Drugo, rezultat će biti da možemo utjecati od početne probave, na onu kasniju probavu, tako što od ove kasnije, stvarne crijevne probave, više ne zahtijevamo toliko. Stoga ćemo se posebno morati boriti protiv proljeva, morat ćemo se boriti protiv protoka sluzi u crijevima, ako uzmemo u obzir da se upravo te stvari temelje na činjenici da se previše očekuje od onoga što leži bliže unutarnje probavne aktivnosti. Vidite, sva ova razmatranja dovode do promatranja kako vanjske sile prodiru u ono što je unutar čovjeka.

Budući da je ovo razmatranje korijena od posebne važnosti, pogledajmo još jedan korijen i uzmimo *Iris germanicu*, peruniku, kao primjer. Napravimo i uvarak od korijena. Pa, kod perunike imamo posla s nečim što svojim vanjskim otkrivenjem pokazuje da snažno djeluje na 'Ja'. Odvratni miris i gorak okus, nešto su što odmah otkriva da imamo posla s nečim gdje 'Ja' dolazi u snažnu fizičku interakciju s vanjskim svijetom. Ali također u korijenu ove perunike imamo nešto što stvarno potiče ovu fizičku aktivnost, naime taninsku kiselinu. Opet unutra imamo nešto što utječe na aktivnost 'Ja': škrob. I konačno imamo nešto što, svojim fizičkim učinkom, djeluje svugdje gdje stigne kada ga se na to stimulira: u korijenu perunike imamo smole. Kroz sve to, 'Ja' se dovodi u intenzivnu aktivnost. I ova aktivnost 'Ja', ova pokretačka aktivnost 'Ja', može se primijetiti činjenicom da se javlja aktivnost urina i određeni učinak čišćenja. To su vanjska otkrivenja onoga što je aktivnost 'Ja'. A ono protiv čega se možemo boriti ovim, imamo ako se zapitamo: čemu je izložen ljudski organizam kada sve te stvari nisu u redu? Tada se javlja hidropsija (vodena bolest) i slične pojave, a u uvaraku korijena perunike imamo nešto čime možemo pokušati suzbiti stanja slina vodenoj bolesti, ali i samu vodenu bolest.

Vidite, ovo je vrsta razmatranja onoga što trebamo učiniti. Razmotrimo sada, dižući se u biljku, naprimjer lišće, zeljasti dio, i uzmimo karakterističnu biljku kao što je *Majorana hortensis*, mažuran. Ali sada nam treba biti jasno: kada se popnemo u biljci, sama priroda je ta koja provodi određene procese, koje mi prvo moramo provesti u korijenu. Stoga, kada uzimamo biljku, nije dobro izravno raditi uvarak, umjesto toga, potrebne su nam finije moći biljke, a izvlačimo ih kuhanjem infuzije. Snage koje su nam potrebne, prenose se iz biljke u infuziju. I sada opet možete, rekao bih, svojim osjetilima shvatiti što je tu. U ovoj infuziji ima poseban okus, koji bi se mogao nazvati zagrijavajući. Taj okus ujedno ima i određenu gorčinu. Ali onda imate i ono što stvarno dokazuje kako nešto djeluje izvana: aromatični miris, eterična ulja. I onda još imate nešto što samo treba dodati da pojačate

ono, što ne ispoljava svoj učinak tako rano kao druge stvari, već svoj fizički učinak ispoljava kada prođe kroz želudac u crijeva. U bilju ima svakakvih soli, a osobito kod mažurana. I zato si možete reći - a to su stvari prisutne u stvarnosti: ova biljna infuzija ima poseban učinak na respiratornu aktivnost unutarnjih organa. Izaziva određenu respiratornu aktivnost u unutarnjim organima. To se izražava u činjenici da ova infuzija ima učinak znojenja, to jest da se stimulira unutarnja organska aktivnost disanja. Potiče znojenje i stoga djeluje intenzivnije na aktivnost unutarnjih organa. Možete se boriti s kataralnim prehladama, ali i protiv slabosti maternice, s infuzijom biljke mažurana.

Sve će to postati još jasnije kada prijedemo na učinak cvijeta. Učinak cvijeta - ako promatramo gdje je posebno izražen izvana u biljci, pogledajmo, naprimjer, gdje se mnogo malih cvjetova razvija u cvat, kao kod bazge, Sambucus nigra, ili jorgovana. Budimo posve jasni da ovdje biljku prožimaju upravo one sile koje imaju veze sa zemljinim okolišem, koje sadrže kozmičke utjecaje, kozmičke struje. To primjećujemo jer i cvijet bazge sadrži eterična ulja. Ali to posebno primjećujemo jer cvjetovi bazge sadrže sumpor, tako da imamo i nešto od mineralnog elementa koji se pokazuje posebno djelotvornim kada želimo potaknuti disanje, ali ga stimuliramo s druge strane, na strani stvarne respiratorne organizacije, dok smo ranije govorili o poticanju disanja u probavnim organima i u onome što je povezano s probavnim organima, prije nego što se umiješalo disanje dišnih organa. Tako i kod cvijeta bazge, kada ga koristimo kao infuziju - to je gotovo samo po sebi razumljivo - posebno se stimulira eterska aktivnost ljudskog organizma, i samo obilazno kroz etersku aktivnost, aktivnost astralnog tijela, posebno se stimulira disanje u gornjim stražnjim organima, ali ne toliko u organima glave koliko u onima koji pripadaju stvarnom disanju. Naravno, posvuda su reakcije, a u reakcijama se radi o tome da dolazi do izlučivanja i znojenja. Ali sada su stimulirani dišni organi. Stvarna normalna aktivnost disanja je stimulirana, i budući da kroz stimulaciju mora nastati učinak u krvi, to je također poticaj, to jest poticaj iz unutarnje osobe na krvotok, i želim reći da se iz svega vidi da se s takvim lijekom može boriti protiv katara, protiv zadržavanja znoja, da je dobro za promuklost, kašalj, a budući da je učinak koji se prije javljao izravno, sada polaran, može se koristiti i za stvari slične reumatizmu.

Vidite, uvijek je stvar čitanja koje ljekovite snage lijek može imati na temelju načina na koji djeluje. Sada razmislimo kako može utjecati ako je potrebno na organizaciju glave. Što ovisi o organizaciji glave?

Njena polarna suprotna strana, probava, ovisi o organizaciji glave, a upravo o organizaciji glave ovisi grublja probava, ta grublja probava, koja je uzrok tolikim vrlo teškim bolestima. Stoga nam mora biti jasno da grubom probavom možemo bitno utjecati na glavu, i da ako nešto unesemo u

unutrašnjost čovjeka - to jest, ako utječemo na probavu - općenito, dođemo do toga da stvari zrače, da tako kažemo, pravo u glavu, tako da stvarno imaju učinak iz glave, i onda moramo imati u vidu sve što to čini takvim, da iako prvo biljnu tvar želimo unijeti u unutrašnjost, osmislimo je tako da djeluje na glavu. A to će biti posebno vidljivo ako želimo koristiti sjemenke. Sjemenke su po svojoj prirodi vrlo pogodne za djelovanje na probavu. I dok djeluju izravno na grublju probavu, djeluju na glavu izazivajući reakcije. Ali vrlo je teško prenijeti učinak od probave do glave. Stoga je dobra ideja početi pripremati uvarak od sjemena - i to vrlo koncentriranog - ako ga pacijent može podnijeti. Ovo se može posebno dobro proučiti ako se promatraju učinci sjemenki kima, prokuha sjemenke, pa promatra ovaj uvarak. U ovom uvarku imate eterična ulja, to jest esencijalne učinke na 'Ja', a zauzvrat imate nešto što ima vrlo jak fizički učinak, vosak i također smole, koje također imaju vrlo jak fizički učinak. Jaki učinci vidljivi su u žestokom mirisu. Ali onda u ovom uvarku imate i sluzni šećer.

Sve ovo, ako spojite s razmatranjima koja smo vodili ovih dana, sve ovo ima izuzetno jak učinak na aktivnost 'Ja'. To je formalni učinak na osjetilno-živčanu aktivnost koja leži skrivena u probavnim organima. Osobito se djeluje na ovu slabu osjetilno-živčanu aktivnost, koja leži skrivena u probavnim organima - u vrlo slabo razvijenoj metamorfozi, ova osjetilno-živčana aktivnost leži raširena u probavnim organima - tu je posebno učinkovita. Moglo bi se reći da takav uvarak zapravo donosi nešto u odnosu na nižeg čovjeka, što izgleda kao podsvjesna metamorfoza naše vanjske osjetilne percepcije. Rekao bih da smo potaknuti da koristimo probavni sustav kako bismo svojim osjetilima opažali ono što se razvija kao proces. I zato je ovaj lijek posebno koristan za klistiranje. Kada ovaj lijek koristite za klistir, zapravo uzrokuje proces koji mora imati utjecaj na osjetilno-živčanu aktivnost, jer je to zapravo vanjska opskrba finijim silama u sjemenkama kima, i time neka vrsta podsvjesne percepcije uzrokovane u probavnim organima. Ovo posebno stimulira letargičnu tekućinu tkiva; stvaranjem neke vrste procesa jačanja osjetilnih živaca, percepcija je u velikoj mjeri smještena unutar čovjeka. Čovjek počinje imati percepcije u svojim probavnim organima, a to je ono što se protivi svemu što mu se, rekao bih, suprotstavlja kao onaj drugi pol kada počinje unutarnja aktivnost, koja se sada također može percipirati, ali se sastoji prvenstveno od unutarnje percepcije, kada se naš organizam počinje manifestirati vrlo eruptivno. Činjenica da je mi sami možemo vrlo snažno percipirati kada razvije takvu organsku aktivnost da zapravo sami sebe percipiramo, djeluje suzbijajući, to jest iscjeljujući, na takvu aktivnost, koja predstavlja percepciju iznutra, tako da ono što se razvija kao aktivnost, osjetilno-živčana aktivnost, koja preobražena zapravo postaje slična vanjskoj percepciji, tako da kada se pojave bolovi u želucu, grčevi, nadutost, moći ćemo uspješno raditi s ovim lijekom na odgovarajući način.

Još jedan proces iznimno je zanimljiv za promatranje. To je sljedeće. Dakle, živo zamislite kakva se podsvjesna aktivnost u osnovi razvija. Ova podsvjesna aktivnost vrlo je slična vanjskoj perceptivnoj aktivnosti. Samo je situacija takva da je u određenoj mjeri unutarnja. Zamislite da vanjska opažajna aktivnost i refleksna aktivnost imaju određenu vezu. Percepcije, ako se javljaju podsvjesno, mogu odmah pokrenuti obrambene pokrete. Razmotrite ovu interakciju između aktivnosti percepcije i obrambene aktivnosti i sada to prenesite na unutarnju aktivnost tekućine tkiva. Ovu vanjsku opažajnu aktivnost provodite takoreći plivajući u zraku. Kad bih ovo nacrtao shematski, mogao bih reći: ako ovdje zamislimo (vidi crtež, hell) zrak u kojem se nalazimo, prožet svjetlošću i tako dalje, imamo vanjsku percepciju (rot) koja se odvija u ovom smjeru, unutarnju reakciju koja se odvija u ovom smjeru (blau). U svakom osjetilnom organu postoji interakcija između vanjskog djelovanja i unutarnje reakcije. To treba promatrati tako da, ako bi željeli vanjsku, apstraktnu sliku, ne zamišljamo je kao noviji materijalistički pogled, odnosno da se provodi centripetalna i centrifugalna živčana aktivnost. Jer ovo tumačenje nije pametnije od onoga da ako netko pritisne elastičnu kuglu, ona ponovno uspostavlja svoj izvorni oblik preko druge sile u suprotnosti sa samim pritiskom, u svom preokretu. Nije ništa pametnije govoriti o motoričkim živcima nego pokušati objasniti elastičnost lopte postavljanjem neke vrste središta unutar nje, koje gura prema van kada se gurne prema unutra. To u biti nije ništa drugo nego stvaranje izvornog oblika; učinak je taj koji nastaje i za koji ne trebaju neki posebni živci jer je cijela stvar, učinak i kontra učinak, ugrađena u astralnost i u 'Ja' esenciju.

Sada zamislite cijeli ovaj proces kao da se odvija zaobilaznim putem kroz etersku aktivnost u tekućini tkiva (vidi crtež, gelb). Naravno, osjetilni proces se ne odvija u tekućini tkiva u normalnim uvjetima, ali može biti uzrokovan nečim poput ovog što sam upravo predložio. Tada se javlja neka vrsta tendencije prema kontrakciji, rada prema organizmu, želim to naznačiti na isti način kao i djelovanje kod percepcije. Ali ovo (rot) je proces koji se, u određenoj mjeri, suprotstavlja sili (violett) usmjerenoj prema van u tekućini tkiva. Aktivira se i radi suprotno. Dakle, umećete osjetilni proces, metamorfozu osjetilnog procesa, u tekućinu tkiva. Sada se morate osvrnuti oko sebe, i vidjeti gdje se tako nešto nekako događa u normalnom životu, tako da neka vrsta metamorfoze osjetilnog procesa unutar čovjeka, zgusnuti osjetilni proces, da tako kažem, nastane u tekućini tkiva. A nastaje kada se formira mliječni sekret žene. Tu zapravo imate unutra prenesenu, kondenziranu metamorfozu vanjskog osjetilnog procesa: izlučivanje mlijeka žene. Sada pretpostavljamo da, ako je tu, da je neispravan, i onda imamo sve razloge za provođenje ovog unutarnjeg osjetilnog procesa koji se kondenzira u tekućini tkiva. A upravo u uvaru od sjemenki kima imamo nešto što uzrokuje takav proces koji pospješuje lučenje mlijeka.

Dao sam ove stvari kao primjere upravo kako se može pratiti cijeli rad i tkanje ovog ljudskog organizma i njegova veza s onim što je u vanjskom svijetu. Samo pogledajte ovo što sam pokazao ovdje. Promotrite, rekao bih pomno, govoreći sebi: uvarak sjemenki kima sadrži smolu, vosak, nešto što zbog svoje konzistencije ima posebno jak fizički učinak. Kao rezultat toga, ova smola, ovaj vosak, postaje vrlo sličan onome, samo se zgusnuo prema unutra, što ostavlja dojam na moja osjetila izvana.

I opet, ovo sjeme sadrži eterično ulje i sluzni šećer. To je nešto što potiče reakciju 'Ja'. Imate sve zajedno što imate u osjetilnom procesu: učinak izvana, reakcija 'Ja' iznutra. Sada metamorfozirate ovaj osjetilni proces ne stvarajući osjetilnu percepciju, već premještajući ovu interakciju interno, u sustav sila tekućine tkiva, tada imate ono što za vas stvara unutarnji osjetilni proces. Takav proces je proces laktacije. Vidjet ćete kako se na taj način shvaća cjelokupna organizacija.

Ovo su razmatranja koja se moraju uzeti u obzir ako se želi obratiti pozornost na vanjsko i njegov materijalni učinak iznutra. Recimo da isprobavate mineralno-metalne lijekove. Tada će biti osobito lako razumjeti ono što ste već naučili o učincima biljaka. Ali moći ćete sebi reći jednu stvar. Moći ćete sebi reći: nešto se s mineralom dogodilo u tome što je prešao u biljni proces. A ono što se dogodilo u ovom procesu mineralizacije i prelaska na 'vegetabilnost' je preoblikovanje mineralnih sila. Dakle, nešto se u procesu liječenja temelji na transformaciji mineralnih sila. Recimo, dakle, da sami postavimo lječilište, okružimo ga zemljom, i, na neki način, pognojimo zemlju raznim mineralima i onda dopustimo tlu da radi, za koje znamo što

zapravo sadrži, i uzgajamo razne biljke, od kojih koristimo recimo korijenje, bilje, voće i tako dalje, mi proces imamo u svojim rukama, koji se sastoji u tome da biljka za nas pretvara mineral u lijek. Zatim to možete pojačati ponovnim sađenjem takvih biljaka dopuštajući biljaka da se razviju, takve biljke možete tretirati na način o kojem smo upravo raspravljali. To je ono što s jedne strane želimo učiniti u našem institutu u Stuttgartu; ali to još treba postaviti. Ali onda možete ići dalje. Možete koristiti ono što ste već dobili od biljke kao lijek, sada možete koristiti kao neku vrstu gnojiva i onda još više povećati snagu. Dobit ćete nešto, što obično fizičko mljevenje čini učinkovitijim, odnosno transformira u nešto što je učinkovito u značajnoj mjeri, takoreći predajući oblikovanje, pripremu samoj prirodi, i silama koje u prirodi djeluju. Naravno, mora nam biti jasno sljedeće. Naprimjer, reći ćemo sebi: ako bi mineralno-metalni lijek trebao djelovati, kako treba djelovati? - Soli, koje su ujedno i mineralna sredstva, više djeluju na čovjekovu unutrašnjost. Ali na periferne aktivnosti utječu upravo mineralno-metalne tvari, koje su takoreći najkonzistentnije. To ćemo morati uzeti u obzir, ali, kao što sam rekao, na temelju znanja znanosti duha, inače će nam se misli raspršiti na svakakve pogrešne staze. Misli znanosti duha, one su koje takvo razmišljanje vode u pravom smjeru. Možemo imati, recimo, bilo koji metal; takav je metal vrlo otvoren na napade iz unutrašnjosti ljudskog organizma. Aktivnost 'Ja' mora biti jako stimulirana, jer 'Ja' je ono koje seže prema dolje, da tako kažemo, poseže u unutrašnjost supstance, sređuje unutrašnjost supstance prema njenoj svrsi, i poziva je na 'Ja' aktivnost u organizmu, tako da - budući da 'Ja' može dopustiti da ga astralno tijelo ojača u toj aktivnosti - kada koristimo metale, minerale, uvijek moramo gledati da stimuliramo aktivnost 'Ja' ili astralnu aktivnost, što onda utječe na 'Ja', ili interakciju astralne aktivnosti i 'Ja' aktivnosti. Takav stimulans može se dogoditi, naprimjer, na sljedeći način: napravimo metalnu mast, namažemo je. Stavili smo je, recimo, za osip. Na taj način potičemo perifernu aktivnost 'Ja'. Ova 'Ja' aktivnost je također stimulirana reakcijom unutar čovjeka; prije svega dolazi do pojačane živčano-osjetilne aktivnosti u nekom organu unutar čovjeka, a odatle do pojačane aktivnosti disanja, koja prelazi na astralno. I dobivamo učinak tih sila unutra, koje se suprotstavljaju osipu. Cijelo tijelo pozivamo na suzbijanje osipa.

Sada se može reći da se općenito na ovaj način mogu proučavati različite metalne i mineralne tvari. Naprimjer, u olovu je nešto što izvanredno snažno djeluje na živčano-osjetilnu aktivnost, a zatim ovisno o tome, i na unutarnju respiratornu aktivnost, ali i na onu unutarnju aktivnost disanja koja se odvija naprimjer u vanjskim perifernim organima. Dakle, ako koristimo olovo, možemo imati vrlo snažan učinak ako treba proizvesti nešto kao što je upravo opisano, ako koristimo olovo kao melem, ili ako ga samo unesemo. Ali, naravno, mora nam biti jasno da kada ga unesemo, mi djelujemo na takav način da izazivamo reakciju gornjeg čovjeka kroz aktivnost probavnih

organa, koji su stimulirani. Ako koristimo bilo kakve pažljivo pripremljene olovne masti u gornjem čovjeku, imamo izravan učinak na ovaj gornji sustav. A posebno kada imamo ljude koji na neki način pate od slabosti glave, kod kojih gornji dio čovjeka ne razvija odgovarajuću živčano-osjetilnu aktivnost i također ne razvija pravilno disanje, ovakvim liječenjem olovom može se mnogo postići ako ga koristimo do te mjere da ne dovede do trovanja. U svemu ovome, što donekle možemo vidjeti iz onoga što je bilo proteklih dana i što je donio tečaj do sada, poanta je da nam je jasno sljedeće.

Iznad svega, tu je veliki kontrast. Sve što više naginje srebru, u određenom smislu je metal koji ima polarni odnos prema svemu što je bliže olovu. Sada, naravno, kada je riječ o ovim stvarima, naši sustavi minerala, klasifikacije su izuzetno manjkave. Naši sustavi minerala su u osnovi krajnje manjkavi, jer bi u prirodnom sustavu minerala ovi odnosi između metala morali biti uzeti u obzir, i vidjeli bismo da u takvom sustavu spojevi olova leže na jednom polu, samo olovo, na drugom polu leži srebro, tako da je u sredini, naprimjer, aurum, zlato, a ostali su onda raspoređeni u skladu s tim. Kažem da su srebro i olovo polarni, jer srebro ima izravan učinak na udove-metabolizam, i doista sasvim periferno, jako puno na ono što u sustavu udova-metabolizma leži prema vani; srebro djeluje i na sve iz organizma glave što leži prema vani. Dakle, srebro ima stimulirajući učinak na živčano-osjetilnu aktivnost u sustavu metabolizma-udova, i odatle potiče aktivnost koja prožima cijelo tijelo, a stimulacija disanja je ono što sam jučer nazvao metamorfozom središnjeg srčanog organa.

S druge strane, sve što dolazi od olova djeluje na živčano-osjetilnu aktivnost glave i na aktivnost disanja, koja se odatle potiče. Kao rezultat toga, djeluje stimulatивно na sve što je u drugim metamorfozama, u formiranju glave, formiranju pluća, formiranju jetre, to jest onih organa koji, u određenoj mjeri, okružuju drugu organizaciju čovjeka na isti način na koji pluća okružuju srce, i time zapravo pokazuju izvorni oblik onoga što je u izvjesnom pogledu cijeli čovjek kao čovjek cirkulacije. Imamo pluća koja okružuju srce, imamo pluća, da tako kažem, koja obuhvaćaju dišni sustav i krvožilni sustav. Ali na isti način, kada promatramo čovjeka u odnosu na strukturu njegovog mozga, pluća i jetre, to jest ako pogledamo cijelog gornjeg stražnjeg čovjeka, postoji kontinuirano disanje koje obuhvaća sve što je cirkulacija zajedno sa srcem. Na ovaj način smo zatvorili ono što je probavna organizacija i također i organizacija spola, u gornjem i stražnjem čovjeku. Organizacija je takva da gornji i zadnji čovjek zapravo zatvara donjeg i prednjeg čovjeka. Ako to shvatite temeljito i u zajedništvu, u suživotu gornjeg i stražnjeg čovjeka s donjim i prednjim čovjekom, što se uglavnom izražava u međuodnosu između srca i pluća, ako ovo pravilno pogledamo i proučimo ritmičke aspekte ovog suživota i zatim proučimo živčano-osjetilnu aktivnost u onome što je gore i iza, ali koja naravno ima svoj drugi pol u čovjeku

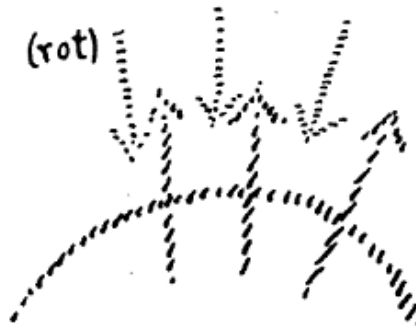
naprijed i ispod, i ako pogledamo procese udova-metabolizma kod prednjeg i donjeg čovjeka, i zauzvrat ih proučavamo u njihovom drugom razvoju kod gornjeg i stražnjeg čovjeka, tada pred sobom imamo cijelog čovjeka i možemo ovladati i njegovim drugim procesima.

Počevši od toga, želimo sutra prijeći na posebnu raspravu o našim vlastitim lijekovima, i uzeti u obzir neka od pitanja koja su postavljena.

OSMO PREDAVANJE

Dornach, 18. travnja 1921.

Danas će biti raznih stvari koje bih želio dodati onome što je također rečeno u vezi s našim lijekovima. Želio bih započeti govoreći da se procesi koji utječu na ljude, u odnosu na mineralni svijet, mogu tumačiti na sličan način kao što smo to jučer pokušali učiniti u odnosu na biljni svijet. Pogledi koje moramo formirati postaju složeniji, jer čim prijeđemo na mineral nemamo posla s, da tako kažemo, međusobno suprotstavljenim, samostalnim entitetima kao kod biljke i čovjeka, umjesto toga, imamo posla s nečim u čemu jedno izravnije teče u drugo, pa su stoga razlike teške. Sada, proizvodnja lijekova - i to ćete morati imati na umu, posebno s našim lijekovima - nije samo korištenje neke tvari, već prije zahvaćanje procesa u kojem ta tvar živi u drugom procesu, da tako kažemo, tako da kada postanete svjesni bilo kojeg lijeka prema njegovom učinku, često se radi o obuzdavanju ovog učinka, koji je da tako kažemo, proizveden s jedne strane, a obuzdava se s druge. Naprimjer, s lijekom koji proizvodimo od olova i određenom obradom s medom - taj proces ćete naći detaljno opisan na drugom mjestu - možete vidjeti kako se učinak olova s jedne strane na određeni način treba držati pod kontrolom djelovanjem meda. Slučaj je takav, s olovom se u suštini strahovito snažno djeluje na sve što su formativni procesi kod ljudi, počevši od 'Ja'.

Vidite, govorili smo da u formiranju glave čovjeka, odnosno, počevši od formiranja glave čovjeka, postoji fizička djelatnost, ali zatim i eterski otisak, astralni otisak i 'Ja' otisak. Rekli smo da se u biti 'Ja' odražava u sustavu kretanja. Pa, na ovaj 'Ja' otisak i povezano s astralnim otiskom, posebno utječe djelatnost olova. Kada je riječ o učincima olova, u suštini imamo posla s izuzetno skrivenom silom prirode, a za okultno promatranje doživljaj učinaka olova od iznimno je velikog značaja. Učinci olova iznimno su važni za čovjeka prije nego što uopće počne silaziti u fizički život. Tu su učinci olova posebno važni. Olovo ne samo da ima učinke koje poznajemo, već olovo također ima i potpuno suprotne učinke. I ti suprotni, polarni učinci emaniraju iz kozmosa, da tako kažemo, dok nama poznati učinci emaniraju

u kozmos iz Zemlje, tako da bi to mogli predstaviti ovako: ako je ovo zemljina površina, učinci olova za koje znamo idu od Zemlje prema van (crtež, strelice); učinci koji su polarno suprotni pritječu sa svih strana, nemaju centar za svoje emanacije, nisu sile središta, već su to sile koje djeluju s periferije (rot). Ove periferne sile posebno se bave oblikovanjem duhovno-duševnog u čovjeku, i njihovo područje zapravo treba biti napušteno, kada se čovjek sprema sići u zemaljsku sferu. Stoga je u zemaljskoj sferi olovo potaknuto da ispolji svoje suprotne sile, koje su onda otrovne sile. A univerzalna je misterija kojoj se ne može posvetiti dovoljno pažnje, da je sve što je prostorno vezano za čovjekovo duševno-duhovno, i o čemu se može govoriti u odnosu na prostor, otrov u ljudskom organizmu, tako da smisao pojma otrov zapravo treba uzeti odatle. Radi se, dakle, o snažnom poticaju, stimulaciji i gotovo uzburkavanju ovih sila koje utiskuju 'Ja' u ljudsku prirodu. I sve što se događa kod trovanja olovom zapravo teži čovjeka, utoliko što je on 'Ja', potpuno uništiti, dehumanizirati. Činjenica je da sada svakakvi simptomi upućuju na to da se zapravo postupno fizički odlazi u ništavilo - naravno, prije toga se umre - do gubitka glasa i tako dalje, do nesvjestice i obamrlosti i tako dalje, svjedoče da se čovjekove izvorne formativne snage uništavaju. Sada opet - vidite, ono što je ljudska formacija uništeno je od strane gornjeg čovjeka - ovaj gornji čovjek je polarna suprotnost donjem čovjeku. Ono što u velikim količinama ima destruktivan učinak u gornjem čovjeku, ima konstruktivan učinak u malim količinama, u razrjeđenjima, u donjem čovjeku.

Ovdje bih želio dodati da vjerujem da će beskrajni spor između homeopatije i alopatije biti razriješen samo kada se bude moglo ući u strukturu čovjeka kako je daje znanost duha. Jer ako se s jedne strane u načelo homeopatije ne može, ili se barem ne bi trebalo, sumnjati na temelju bogatog iskustva, s druge strane je slučaj kod ljudi koji su navikli da se ne sudi na temelju iskustva - homeopati uvijek puno više gledaju čiste pojave nego alopati, koji miješanju svakojake predrasude u svoju stopu ozdravljenja - pogotovo ako ste s ove strane, gdje želite umiješati svakakve predrasude i razmatranja u pogledu na ljudski organizam, ova se formulacija neće lako razumjeti, da ono što u velikim količinama uzrokuje bolest, u malim količinama djeluje ljekovito. Jer tom jednostavnom formulacijom, činjenice nisu u cijelosti obuhvaćene. Činjenice postaju otkrivene kada se kaže: ono što u velikim količinama uzrokuje bolest u donjem čovjeku, u malim količinama ima ljekoviti učinak kada djeluje iz gornjeg čovjeka, i obrnuto. Dakle, ova preformulacija homeopatskog pravila je jedina stvar koja može koristiti u sporu.

Ako se sada vratim s ove digresije, na lijek s kojim se nešto pokušava postići određenom obradom olova i meda, dakle, možete vidjeti kako se, odozdo, olovo, koje je jako razrijeđeno, suprotstavlja sili koja uništava ljudski oblik. Dakle, to leži u djelovanju olova, i sada ćemo pokušati ojačati moć čovjeka

koja oblikuje 'Ja'. Vidite, tada aktivnost 'Ja' prenosite u fizički organizam, i činite da čak i ako je s jedne strane osoba fizički ozdravila, da je s druge strane duševno oslabila u svemu, što treba djelovati odozdo prema gore, djelovati organski. I ovo slabljenje može ići toliko daleko da je, s jedne strane, čovjek doveden do izgradnje svog ljudskog lika, da tako kažem, kada koristite učinak olova kroz određene procese bolesti koji vas izazivaju da to učinite jer formativni procesi nedostaju, vrlo lako može biti, ako natjerate ljude da ponovno razviju svoje formativne procese, da potkopate snage koje emaniraju iz 'Ja' i astralnog tijela, posebno sile koje emaniraju iz 'Ja'. Može se reći: liječi se ono što je osoba stekla, ili je zapravo stekla nedovoljno, ulaskom u život, ali je čini slabom u odnosu na ono što bi za sebe organski trebala raditi dok živi. Ovom potonjem se zapravo suprotstavlja ono što je dodano kao med, jača snage koje zrače iz 'Ja'. Dakle, vidite, stvaranje takvog sredstva, u suštini je sagledavanje onoga što se događa s čovjekom.

Sada, ako netko želi razumjeti učinke minerala na ljude, potrebno je poblize pogledati opće učinke minerala na Zemlji. Potrebno je najprije upoznati značenje soli u evoluciji Zemlje. U zemljinoj evoluciji, soli su zapravo ono što Zemlja stvara. Ono što Zemlja postiže leži u učinku soli. Dok Zemlja razvija soli, ona zapravo sama sebe izgrađuje. I ako od soli prijedemo na kiseline, kada konkretno pogledamo, naprimjer, koje su tvari slične kiselinu prisutne u području Zemlje, u vodenom, tekućem zemljinom području, dakle, imamo ono što u zemaljskom području, kao polarna suprotnost, odgovara onome što se događa kod ljudi u unutarnjem probavnom procesu, to jest u probavnom procesu izvan želuca.

Ako zatim pogledamo sve te procese u stvaranju Zemlje, u mjeri u kojoj oni predstavljaju odnos između kiselina i soli, to jest, ono što danas opažamo izvana u kemiji, u tome što vidimo, kako se proces razvija, počevši od baza preko kiselina do soli, ako to imamo na umu, imamo posljedicu ako stvar izrazimo ovako: baze, kiseline, soli, proces je definiran na takav način da se podudara s procesom formiranja Zemlje. A ovaj proces je u biti negativan električni proces. Točnije rečeno, to znači da ako se izrazi vanjski prostorni aspekt ovog procesa, prijelaz ovog procesa u fizičko, prijelaz iz duhovnog u fizičko ovog procesa, shematski treba prikazati na takav način da se mora reći: počevši od baza preko kiselina do soli, događa se učinak, koji je u osnovi naznačen samo u smislu smjera (vidi crtež, 'rot' strelica), ali to je zapravo proces taloženja, prikazan shematski. I ako sada proces izrazimo na

takav način da idemo: soli, kiseline, baze, ako ovaj proces izrazimo u suprotnom smislu, tada bismo uvijek morali ukloniti ove linije taloženja. Djelovale bi kao da se stišću, a pojavile bi se suprotne zrake, isijavale bi van (vidi crtež desno, strelice). I tada imamo posla s pozitivnim električnim procesom. I vjerujem da ako ovo što je nacrtano vidite kao ispravnu shemu, teško da ćete sumnjati da je tu shemu nacrtala sama priroda. Ako pogledate anode i katode, vidjet ćete da je sliku nacrtala sama priroda.

Kada sada dođemo do stvarnog procesa metala, kada dođemo do stvarnih metala, onda u metalima imamo ono kroz što Zemlja najviše - ako sada mogu upotrijebiti izraz, koji se odavno ne pojavljuje u njemačkom jeziku, ali koji odgovara zbilji - postaje — postati, ne-postati [*werden, ent-werden*]. A metali nemaju tendenciju očuvanja ili sve veće i veće konsolidacije u području Zemlje, već su radije skloni rascijepiti se, raspasti se. Dakle, oni su zapravo ono što predstavlja ne-postati Zemlje, i zato također razvijaju učinak zračenja koji je skriven za vanjsko promatranje. Posvuda imaju učinak zračenja. Promatranje ovoga je od posebne važnosti gdje god se ulazi u metaličko u tumačenju prirode, u mjeri u kojoj pruža lijekove.

Posebno je zanimljivo promatrati pojedinačne metale s ovog gledišta, a ovo razmatranje rezultira onim stajalištima koja su navedena u tablici kao primjenjiva na naše mineralne lijekove. Stvari stoje tako da se mora reći: sve što je izvedeno iz takvog ispravnog tumačenja promatranja moralo se sažeti da bi se došlo do ovog rezultata, i možete biti sigurni, jer je dano samo ono što se temelji na sveobuhvatnoj interpretaciji opažanja. Sada i ovdje možemo pomoći s interpretacijom. Jer ovu tablicu vam stvarno ne želim ponavljati ni na koji način; što god da tome treba dodati, to mora biti učinjeno u pismenoj prezentaciji stvari. Moja briga je manje ponavljanje ove tablice, a više vođenje vašeg razmišljanja u smjeru u kojem se dolazi do nečega poput ove tablice.

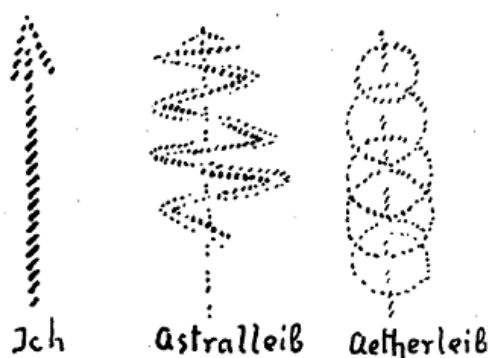
Ako sada pogledamo metale s ove točke gledišta - radije bih rekao metalnost - ako pogledamo metalnost s ove točke gledišta, imamo ono što sam upravo opisao kao zračenje, opet prisutno u najrazličitijim oblicima. Možemo to imati prisutno u emanentnom obliku onoga što zrači, što uništava ono zemaljsko u kozmičkom prostoru. To je osobito istinito kada su u pitanju učinci olova. Može se reći: učinkom olova u ljudski organizam usađuju se one sile koje jednostavno žele raspršiti po svijetu. Ova raspršivanje je zbog učinka olova, tako da je ovaj učinak olova najbolje promatrati kao zračenje. A takvi se učinci zračenja javljaju na drugačiji način kod drugih metala, primjerice magnezija. To je vrlo uočljivo, a upravo na tome leži osnova onoga što magnezij čini zubima. Pa, jednostavno ga ljudski organizam mora dovesti do metalnog učinka. I to se događa. I poanta je u tome da, zračenje također može dalje metamorfozirati. A kada zračenje metamorfozira, postaje ono što bih želio nazvati: zračenje je samo smjer, ali ono što se zapravo događa je usmjereno njihanje, oscilacija.

Takvi se učinci moraju promatrati kod zdravih i bolesnih ljudi. Ti efekti zračenja prisutni su kod zdravih ljudi, u zračenjima osjetilnih organa kao ostaci prenatalnog, mogao bih reći, iz preegzistencije. Uvijek su tu. Ono što zrači iz osjetilnih organa u osnovi su posljedice djelovanja olova, u kojima samog olova više nema. I u svim osjetilnim aktivnostima u cijelom organizmu, u osnovi se odvijaju ta zračenja. Živčana aktivnost, to jest funkcionalnost u živcima, u biti se temelji na slabljenju osjetilne aktivnosti u tom smjeru, to jest sa oslabljenim snopom.

Iz ovoga možete vidjeti zašto sam u svojoj knjizi 'O zagonetkama duše' rekao da je teško prikazati ono što je zapravo živčano-osjetilna aktivnost, jer bi se unaprijed moralo reći sve što je sada izneseno u ovoj raspravi.

No, ako imate tu oscilaciju, njihanje, ako se, da tako kažemo, zračenje drži samo svog smjera, onda imate posla s onim što je, kao funkcionalni element u ljudskom organizmu, u osnovi svakog disanja i svake ritmičke aktivnosti općenito. Na takvom oscilirajućem kretanju, na takvom pokretu koji je više konsolidiran u odnosu na pokret zračenja, temelji se ritmička aktivnost. A takvo se kretanje u biti događa u području metala ili metalnosti, na primjer kositra. I to je osnova blagotvornog učinka kositra u visokim potencijama, prilično visokim potencijama, na sve što se tiče ritmičkog sustava. Ali onda se ovo zraćeće, oscilirajuće kretanje može još i dalje modificirati. Ova treća modifikacija sada je od posebne važnosti; ova treća modifikacija samo do određene mjere latentno održava smjer kao i oscilaciju. S druge strane, sastoji se u kontinuiranom formiranju i razgradnji kuglica koje nekako postaju i ne-postaju u smjeru zračenja.

Ono što funkcionira u ljudskom metabolizmu zapravo se temelji na tim silama. A među metalima upravo željezo posebno razvija te sile. Stoga se željezo u krvi također suprotstavlja metaboličkom učinku kao trećoj metamorfozi učinka zračenja. Kada se radi o prvoj metamorfozi, učinak je osobito na sve što organski utječe na 'Ja'; kada se radi o drugoj metamorfozi, to je organski učinak na sve što ima veze s astralnim tijelom, a kada se radi o trećoj metamorfozi, to je organski učinak na sve što se odnosi na etersko tijelo (vidi crtež).

Ali idemo dalje. Ono što se razvija kao takvo kontinuirano zračenje sfera, ako to mogu tako nazvati, mora se neprestano primati, jer djeluje, da tako kažemo, od gornjeg prema donjem čovjeku. Ide do eterskog; ide samo do eterskog! Sada to također mora primiti fizičko kroz silu koja djeluje polarno, jer se takvoj sfernoj formaciji mora suprotstaviti nešto što izvana obavija sferu. Kuglu treba uhvatiti i omotati (vidi crtež ispod).

Sada može biti slučaj da ova ovojnica i ono što tvori sferu približno održavaju ravnotežu. To je naravno slučaj kod normalnih ljudi, jer sve što od gornjeg čovjeka djeluje prema dolje, održava se u ravnoteži djelovanjem donjeg čovjeka prema gornjem. A ova se kompenzacija posebno događa kod srčane kongestije. Ali ako je ta ravnoteža poremećena, metal koji može donijeti ravnotežu tada je zlato. To dovodi do ravnoteže ovog omotača i onoga što je u sredini. Zlato će se morati primijeniti kada se kod osobe utvrde smetnje u cirkulaciji i disanju, pri čemu nema drugog uzroka disharmonije kao nuspojave. Gdje uzroci ne leže ni u čemu drugom u organizmu, koristit će se zlato. Međutim, ako se primijeti da uzroci dolaze iz nekog drugog dijela, a ne, rekao bih, s granice između donjeg i gornjeg čovjeka, tada se mora reći: iz čovjeka ne dolazi dovoljno suprotstavljenih obavijajućih materijalnih procesa za razliku od više etersko-duhovnih procesa, koji se tamo odvijaju. A ako se ta aktivnost koju tamo nalazite, nalazi više prema unutra, u probavnim procesima izvan stijenke crijeva, tada ćete procesu obavijanja, koji se mora pospješiti, pomoći bakrom. To dovodi do primjene, načina primjene bakra, koji ćete također naći među našim lijekovima, i koji je indiciran kod pothranjenosti, što je posebno izraženo kod poremećaja cirkulacije koji također nastaju kao posljedica pothranjenosti. Ako se radi o poremećajima cirkulacije koji se ne mogu smatrati posljedicom pothranjenosti: zlato; ako se radi o poremećajima cirkulacije, koje moramo vidjeti kao posljedicu pothranjenosti, primijeniti ćemo bakar.

Sada, naravno, također moraju postojati protuprocesi za druge procese zračenja, materijalni protuprocesi za etersko-duhovne procese. Proces koji sada moramo promatrati kao unutarnji proces koji uzrokuje ovo njihanje, ovu oscilaciju, u slučaju da postane nenormalan, prejak, u biti je takav da ga možemo promatrati u svemu što leži s one strane u probavi, leži u obradi

onoga što su crijeva apsorbirala i prema van. Dakle, sve što se događa u seksualnosti, naprimjer, zračenja su iz čovjeka koja teku na ovaj način (vidi predzadnji crtež gore), rekao bih da idu duž linija Merkurovog štapa. Otuda Merkurov štap. To je odigralo ulogu u stvaranju takozvanih starih simbola. Onom što tamo djeluje, u slučaju da postane nenormalno, mora se suprotstaviti ovim materijalnim formativnim silama koje ga drže pod kontrolom, koje mu ne dopuštaju da degenerira, a one u biti leže u živi, tako da ovdje definitivno ukazujemo na područje za koje je iznimno važno povezati ono što sam rekao na prethodnom tečaju s onim što sada dublje upoznajemo. Ako spojite te dvije stvari dobit ćete potpuni proces. To je nešto što u cijelosti pripada astralnom, što nastaje kroz takva oscilirajuća zračenja i kroz odgovarajuće protudjelovanje. To potpuno prelazi u astralno (vidi predzadnji crtež gore).

No, možemo imati posla i sa stvarnim procesom zračenja, koji je prisutan u ljudskom organizmu na različite načine. S jedne strane, imamo ga prisutnog u svemu što zrači prema van kroz kožu, što u sebi ima taj smjer zračenja; ali također ga imamo u svemu što uzrokuje mokrenje, što djeluje kao purgativ. Baš kao što se kod formiranja gastrule, ako je mogu tako nazvati, vanjski dio okreće prema unutra u embrionalnom procesu, tako i ovdje u ovom zračenju imamo posla s nečim što jednako djeluje kroz kožu prema van, i što se također okreće, da tako kažemo, tako da u procesu mokrenja, u procesu pražnjenja crijeva, poprima takoreći suprotan smjer. Dok se kod polariteta obično radi o nečemu što se izražava u suprotnom smjeru, ovdje se radi o nečemu što je na određeni način suprotno, a opet je isto. Svijet nigdje ne možete shematizirati. Čim se krene od teorije uvijek se pojave pogreške. Ne postoji način da se krene od teorije i ne upadne u pogrešku. Dakle, ako netko kaže za sebe da u svijetu funkcionira polaritet - i sada konstruira shemu, formulu za polaritet, i onda kaže da polaritet mora djelovati tako i tako - tada će moći shvatiti niz činjenica, ali kad se suoči s drugim pojavama, ponovno izlazi iz sheme i stvari postaju drugačije. Kad bi se samo prozrela ova strašna tiranija koju teoretiziranje stvara u znanosti! Morate imati volje za stvaranje teorija. Jer kad se ne bi moglo formirati teorije, nijedno područje pojava ne bi se moglo obuhvatiti. Ali treba imati i volju da teoriju ostavite na pravom mjestu, i napredujete do mjesta gdje teorija više ne vrijedi. O tome se mora voditi računa i u prirodnoj znanosti. Ako želimo slijediti teoriju evolucije u vanjskom smislu, onda se samo treba držati vanjske teorije evolucije, prilagođavati se u skladu s tim i tako dalje. Ako želimo razumjeti čovjeka iznutra, moramo se držati onoga što daje antropozofija. Ni s antropozofskom teorijom ni s antropološkom teorijom ne može se postupati na bilo koji drugi način nego u pravoj točki je ostaviti i ući u drugu oblast. Međutim, s onim što ovdje nazivamo antropozofijom, prirodno je da se ide u duhovno-duševnu oblast, i odatle se vraća na osjetilne-vanjske pojave. Ovaj put možete promatrati, kako sam ga uzeo kao

prirodni put u svojim ranim spisima, i u drugim spisima, i kako sada pokušavam uključiti i drugo. Samo budale pronalaze proturječja kao nešto samorazumljivo i odatle grade svoje idiotske napade. I, zar ne, njemački časopisi, koje vode ljudi koji nemaju mišljenje ni o čemu, glupe svađe doživljavaju kao nešto što bi trebala biti ozbiljna rasprava o antropozofiji. Ne znam znate li da je takav glup napad, stvarno glup napad u Diedrichovom 'Djelu' vodio netko tko se zove Hauer. - Sada je stvar razmatranja onoga što se može opisati kao zračenje, kao što sam upravo učinio. I tome se moramo suprotstaviti. Suprotstavljamo se pozivanjem svega što radi u suprotnom zračenju, naprimjer u srebru, pri čemu mora biti jasno da se srebro mora koristiti kao melem ako se želi utjecati na zračenje koje se na neki način izražava kroz kožu, ili da se mora ubrizgati u nekom obliku kada je u pitanju druga aktivnost, koja na neki način prati smjer pražnjenja. Ovdje imate, rekao bih, smjernicu za tretiranje takvih stvari, jer u osnovi jednako je važno liječenje kao i kvaliteta lijeka.

Sada bih želio nešto dodati ovom razmatranju o lijekovima, s obzirom na stvari koje su postavljene kao pitanja. Ako ovaj put nisam uspio biti potpun, molim vas da to pokušate shvatiti jer je vrijeme kratko. Ali ako uzmete u obzir metodu odgovaranja na pitanja, tada ćete vidjeti da sam u posljednjih nekoliko dana, predavanja pokušao organizirati na takav način da vode prema odgovoru na pitanja. Želim započeti s tipičnim pitanjem koje je netko postavio, a ono počiva na nečem stvarnom. Netko je postavio pitanje, što se krije iza raširenog popularnog uvjerenja - ali ono se zapravo temelji na nečem vrlo stvarnom što se nedovoljno promatra i stoga se često zanemaruje - da žene koje imaju mjesečnicu zrače nekom vrstom moći uvenuća na cvijeće koje se nalazi oko njih, da imaju učinak, da cvijeće u njihovoj blizini brzo vene, osobito ako ga dodiruju. - Pa, samo trebate uzeti pogled na čovjeka kakav smo mi ovdje razvili, i doći ćete do unutarnjeg uzroka ove pojave. Samo uzmite u obzir da ono što radi u cvijetu i tjera ga da procvjeta, stremlje prema gore iz Zemlje. Ono što u čovjeku razvija ovu cvjetnu snagu stremlje odozgo prema dolje. To je definitivno kozmološko-organski polaritet. Dakle, samo trebate zamisliti da je ovo normalno stremljenje prema gore u cvjetanju biljaka, suprotno onome čemu ljudi teže odozgo prema dolje (vidi crtež). Ravnoteža mora postojati, a kod normalnih ljudi je prisutna ravnoteža. Ako sada zamislite ojačane snage odozgo prema dolje, što se izražava činjenicom da nastupi menstruacija, tada u čovjeku imate ojačane sile koje se suprotstavljaju silama cvjetanja biljke. Dakle, ako razumijete

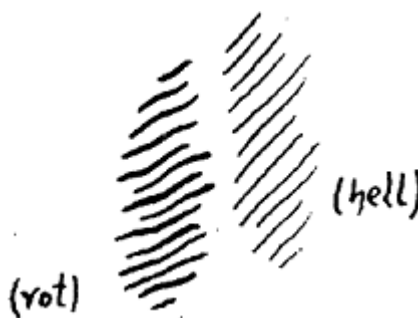
činjenični kontekst, imate tu čudnu vezu koja postoji i koju možete prozreti ovako nastavljaajući, koja se javlja upravo u starim instinktivnim gledanjima koja su ustrajala u popularnom vjerovanju.

Još jedno pitanje koje mi je postavljano je sljedeće: Ako se radi o astmi koja počinje grčevima i čiji je kompleks simptoma takav da je puno krvi gore i povlačenje krvi dolje, kako se riješiti takve astme? - Što je takva astma? Takva astma je uzrokovana uklizavanjem osjetilno-živčanog procesa u proces disanja. To nije ništa drugo nego pretjerana aktivnost u procesu disanja, i to takva pretjerana aktivnost da je osjetilni proces skliznuo u njega. Sada se ovome morate suprotstaviti polarno. Treba doći s druge strane. Dakle, ono što je već prošlo kroz prirodu izvana prema unutra, morate se suprotstaviti silama koje imaju drugi smjer, i možete ih izazvati ako kroz kožu unesete kiseli proces, to jest ako koristite ugljičnu kiselinu ili druge kisele kupke. A to će imati posebno blagotvoran učinak za ove astmatičare. U vezi s tim mogu vrijediti još neke stvari, do kojih ćete doći ako imate na umu ono o čemu sam govorio.

Sada se postavlja pitanje što se događa s onim što je - a to je također istaknuto u pitanju - izazvalo strašno čuđenje i zadovoljstvo u klinikama, naime s ubrizgavanjem mlijeka za blenoreju [gnojni iscjedak iz sluznice, također kod konjuktivitisa i gonoreje]. Da je to u velikom broju slučajeva povezano s lučenjem mlijeka, možete vidjeti iz onoga što sam upravo rekao o lučenju mlijeka. Trebate si samo predstaviti ono što smo rekli o lučenju mlijeka, kako je i ono osjetilni proces, ali je skliznuo dublje. Objasnio sam sve abnormalnosti, i naravno, u gotovom proizvodu ostaju sile određenog smjera. To je zapravo proces u kojem se nastavlja ono što se dogodilo u organizmu. Ako sada ubrizgate, možete se naravno suprotstaviti procesu koji se temelji na poprilično sličnim stvarima. Dakle, ovo je slučaj gdje je empirijski pristup djelovao genijalno, jer je stvar nastala samo putem empirijskog slučaja, naime kroz pokušaje i pogreške. Općenito, promatranje metamorfoza procesa je od izuzetno velike važnosti. Ako ljudi ne mogu vidjeti kako se odvija metamorfoza procesa, tada u osnovi neće moći pravilno prosuditi ni najjednostavnije stvari.

Postavljeno je pitanje na čemu se zapravo temelje prehlade, svakakve stvari koje su sažete pod zapravo dosta difuznim pojmom prehlade. - Ali slučaj je takav da je osjetilna aktivnost također prisutna u aktivnosti disanja, iako na drugačiji način od onoga što je ranije objašnjeno. Sekreti koji tada nastaju samo su reakcija na to. To je nešto što se u organizmu događa više prema površini, a nešto što se unutar organizma neprestano događa kroz interakciju živčano-osjetilne aktivnosti i metaboličke aktivnosti. To se iznutra događa neprestano. Opet, ne biste trebali biti iznenađeni da se time možemo pozabaviti vrlo jednostavnim stvarima, tako da se naprave oblozi i slično, ubacujući izvana neku vrstu osjetilno-živčane aktivnosti gdje je inače

ne bi bilo. Svi oblozi i tako dalje su, potiskivanje u organizam jedne živčano-osjetilne aktivnosti koja je polusvjesna, ali inače nije prisutna.

Pitali su me kako se mišićne sile odnose prema silama kostiju. - Što se tiče onoga što su me pitali o homeopatskoj medicini, volio bih vjerovati da ono što je već rečeno vodi do odgovora na postavljena pitanja. Ali postavljena su mi i druga pitanja kojima se moram malo pozabaviti. - Mišićne sile i sile kostiju, ponašaju se na takav način da se to može okarakterizirati riječima: u mišićnim silama, u punom pokretu su oni učinci koji su se u silama kostiju zaustavili i umrli, jer su kosti - ne genetski, nego idealno - transformirani mišići, ne genetski, već idealno transformirani mišići. Tražiti genetsku vezu između kostiju i mišića, čak i tražiti genetsku vezu između hrskavice i kostiju, zapravo je apsurdno, i neki su s pravom istaknuli poteškoće koje se javljaju kada se pokuša pronaći genetska veza. Bunge [Gustav Bunge, 1844-1920, liječnik, fiziolog, profesor u Baselu. Predstavnik neovitalizma.] je, primjerice, ukazao na poteškoću koja se javlja kada se želi promatrati genetska veza između hrskavice i kosti, ali naravno, nije istaknuo odakle ta veza, ta poteškoća dolazi. To dolazi otuda što postoji metamorfoza. Ali uzmite u obzir da u vrijeme kada cijela mišićna tvorba još nije prešla u organski vidljivo (vidi crtež, rot) - i tako je u biti, samo oslabljeno, s tvorbom hrskavice također - gdje je tvorba mišića i kosti još uvijek nediferencirana (hell), ako su u ovom stanju nediferenciranosti ti procesi istovremeno zahvaćeni polaritetom tijekom diferencijacije, onda je naravno izuzetno teško otkriti metamorfozu. Vanjsku genetsku metamorfozu možete uspostaviti samo ako je takva, da kada jedno prijeđe u drugo tijekom diferencijacije, polaritet u biti nije na djelu, ali se smjer održava. Ali ako polaritet odmah intervenira kod diferencijacije, nastaje potpuno drugačija struktura, koja tada više nimalo ne slična na onu prvu.

Na neka od pitanja bit će odgovoreno na predavanju koje će odmah uslijediti. Međutim, jedno pitanje koje vas molim da razmotrite kao tipično koje snažno vodi u zablude, gdje treba izbjegavati analogije, to je pitanje kako se može konstruirati spektar okusa kroz slatko, gorko, kiselo, alkalno do slanog, može li se konstruirati takav spektar okusa, a onda možda i spektar mirisa. Što se tiče ovih stvari, pred nama je suviše malo objektivnosti, osobito kad je riječ o okusu i mirisu, da bi bilo osobito korisno pronaći analogije. Takve stvari su manje bitne u praktičnoj primjeni, jer kada iz oblasti oka i uha

prijeđete u oblast okusa i mirisa, odmah ulazite u potpuno drugo područje, jer kada opažamo stvari očima mi se zapravo bavimo nečim što se u potpunosti otkriva iz eterskog, a u procesu mirisa i kušanja imamo posla s nečim što je jako uključeno u materijalne procese, u učinke tvari, u materijalne interakcije, tako da se prelaskom na ovu osjetilnu aktivnost može zadržati na robusnijoj aktivnosti, koja zatim dolazi do izražaja u metabolizmu.

Sada bih želio istaknuti pitanje koje je postavljeno - druga pitanja koja su postavljena u skladu s ovim pitanjem bit će bolje raspravljena na predavanju koje slijedi - pitanje koje ima određeno principijelno značenje: mogu li ljudi iz sebe proizvoditi brom, morfij, jod, kinin, arsen i druge lijekove, a da ih ne unose? - Vidite, ovo je pitanje koje vodi do vrlo dubokih temelja cjelokupne ljudske organizacije. Ne možete proizvesti materijale, ali možete proizvesti procese. Pa, svakako se može reći da je, naprimjer, netko naravno potpuno nesposoban proizvesti materijal olova u sebi, ali da je vrlo sposoban u sebi proizvesti proces olova iz eterskog i zatim ga pustiti da zrači u fizičko tijelo. I onda netko može reći: da, nije li moguće homeopatizirati do te mjere da ovim procesom pokušam djelovati na etersko tijelo, pozivajući ovaj proces samo-metalizacije, proces samo-zračenja, koji odgovara procesu zračenja metala? - U izvjesnom smislu to se sigurno može dogoditi. Samo se radi o tome da se stvarno približimo procesima zračenja koji proizlaze iz metalnosti. Naravno, ako zapnete u alopatskom razmišljanju, nećete se približiti ovim stvarima. Ali ako uzmete u obzir, naprimjer: sile zračenja magnezija leže u procesu formiranja zuba. To su sile koje imaju značenje za cijeli ljudski organizam, jer se zubi istiskuju iz cijelog čovjeka. Sada upotrijebite magnezijevu sol, bilo koju magnezijevu sol, recimo magnezijev sulfat, i upotrijebite je na takav način da, osim bilo čega alopatskog, izazovete posebno jako razrjeđenje - ovdje ćemo istaknuti potrebu za jačim, to jest ekstremno jakim razrjeđenjem - onda imate dvostruko: prvo, imate učinak magnezija, koji u biti prestaje tamo gdje su zubi. Sile magnezija, kod normalnih ljudi ne probijaju se kroz ovo područje. Dakle, morate im dati osnažujući impuls, da tako kažemo, tako da nastave imati učinak, tako da zrače kroz cijelu osobu. A to možete učiniti ako koristite sol, sol sumporne kiseline, jer to potiče zračenje magnezija u sile glave. Odatle im dopuštate da ponovno zrače natrag. I tu se zapravo odvija ovaj proces, ovaj proces koji počinje od eterskog i ostaje homeopatiziran sve do eterskog, gdje imate samo snage, gdje uopće nema materijala, gdje ste krenuli od potpuno drugačijeg materijala. Empirijski znate da je korišten magnezijev sulfat, ali ga možete koristiti racionalno samo ako imate tu vezu na umu, jer ćete odmah primijetiti da se naprimjer sumporne kiseline možemo držati samo polovično, ne u potpunosti. Kod druge polovice moramo se držati magnezija, tako da svatko tko misli da se može koristiti i drugi sulfat ne čini pravu stvar. To je ono u što se vjeruje

kada se polazi od razmatranja koja se mogu dobiti samo uz pomoć metoda vanjskog osjetilnog svijeta i kombinirajućeg intelekta.

Sada bih želio samo vrlo kratko istaknuti da se sve ove stvari koje su ovdje objašnjene moraju promatrati na takav način da čovjek sebi kaže: kako biste došli do dna učinaka koje morate promatrati, porate izdvojiti pojedinačne stvari. Ali opet morate gledati sve zajedno. Konkretno, na ovim predavanjima tražio sam od vas, da tako kažem, da zajedno sagledavate stvari. A sada bih vam želio pokazati kako se ovo zajedničko sagledavanje može dogoditi. Naprimjer, pitali su me o gušavosti. Možete pogledati što sam rekao na prvom satu terapijske euritmije, gdje sam istaknuo kako je štitnjača nešto što je mozak koji nije dovršen. Dakle, ako kažete sebi da je štitnjača mozak koji nije došao svoj kraju, ako ste svjesni da sile koje djeluju nenormalno kod gušavosti, kako te sile koje stoje iza štitnjače i radeći to uzrokuju sve što se pojavi u kompleksu simptoma gušavosti, tek ćete onda shvatiti kako se tome morate suprotstaviti onim što, rekao bih, sprječava ljude da postanu glava. I onda smo ponovno dovedeni do onoga što vodi na sljedeće predavanje, dovedeni smo do činjenice da se takvim stvarima može suprotstaviti kroz smisljeno kretanje, posebno kroz smisljeno kretanje suglasnika. I dobit ćete dobre rezultate ako, kada se pojavi gušavost, radikalno upotrijebite ono o čemu smo upravo razgovarali na odjelu za euritmiju. Dakle tu je veza.

Sada ne želimo zaključiti ove stvari, već se nadamo da ćemo ih nastaviti drugi put, ali moramo stati, preostaje nam još sljedećih sat vremena.

Nakon kratke pauze nastavit ćemo, objašnjavajući više prema euritmiji.

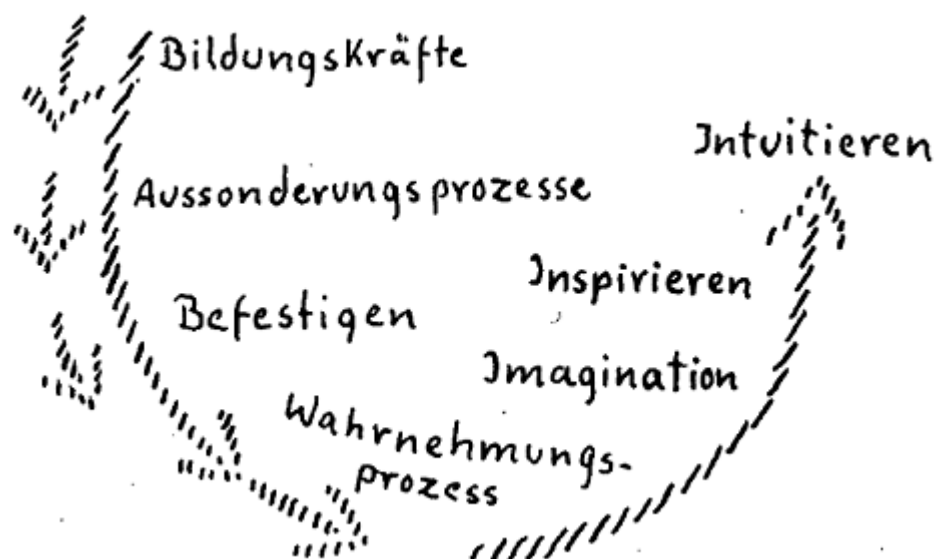
DEVETO PREDAVANJE

Dornach, 18. travnja 1921.

Ono što danas imam za reći u vezi s euritmijom je takvo, da će vam za detaljno razumjeti trebati znanje koje imati iz fiziologije i slično. Tijekom rada će vam postati jasno kako to treba učiniti. No, posebno kada se osvrnemo na duhovno-tjelesni proces kakav se odvija u euritmiji, ne možemo ne ukazati na dublje duhovno-fizičke veze. A sada bih želio pozornost skrenuti na sljedeće.

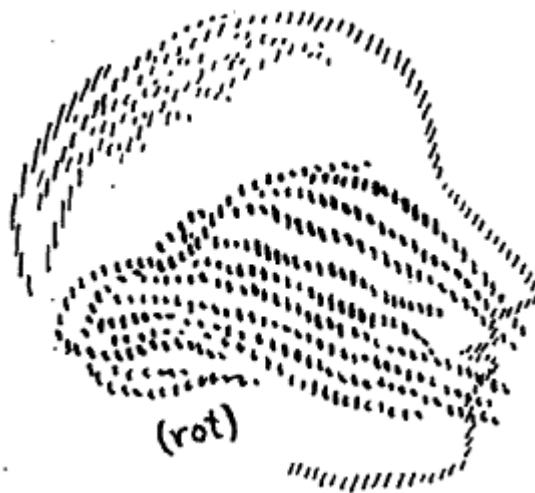
Najprije moramo pogledati taj izvan ljudski svjetski proces koji se obično prati samo u odnosu na detalje, a koji se ne prati u odnosu na ono što je stvarno unutarnje aktivno. Samo uzmite u obzir da formiranje Zemlje zapravo znači: postoji formativna tendencija koja djeluje iz planetarne sfere, a iz onoga što je izvan planetarne sfere, u Zemlji se odvija formiranje, tako da se u pojedinim entitetima izražavaju kontinuirane zračne kozmičke sile, i zrače prema Zemlji.

Sada možemo razumjeti te kozmičke sile u ovom kontekstu - iako one mogu uključiti sve što sam ranije rekao o zrakama - na takav način da kažemo da one djeluju prema središtu i zapravo izvana oblikuju ono što je na Zemlji i u Zemlji. Slučaj je da, naprimjer, cijela metalnost Zemlje, svi metali, u suštini nisu formirani nikakvim silama iz unutrašnjosti Zemlje, nego su ubačeni u Zemlju iz kozmosa. Sada te sile koje djeluju kroz eter - ne s planeta, gdje bi djelovale centralno, planeti su tu upravo da ih modificiraju, to je planetna sfera - te sile možemo nazvati formativnim silama, formativnim silama koje

djeluju izvana. Upravo u tom kontekstu vas molim da ovo shvatite: formativne sile. Njima se suprotstavljaju one sile koje apsorbiraju i jačaju te

formativne sile u ljudima i na Zemlji, okupljajući ih, da tako kažemo, oko središta kako bi Zemlja mogla nastati. Dakle, ove sile koje konsolidiraju stvari možemo nazvati silama konsolidacije (vidi crtež i kasniji dijagram). One u čovjeku egzistiraju kao sile koje plastično oblikuju organe, dok su druge sile, formativne sile, one koje guraju organe iz duhovno-eterskog svijeta u fizički. To je proces koje je, rekao bih, gotovo opipljiv u kontrastu između potisnih sila magnezija i sila fluora koje zaokružuju. Ali opet, takav proces se događa posvuda: u slučaju zuba to se događa odozdo prema gore i zaokruživanje na vrhu, ali se također događa od naprijed prema natrag, odostraga prema naprijed, odozgo prema dolje, zaokružujući prema dolje. I

možete, naprimjer, rekao bih, dodirnuti ovaj proces rukama, ako zamislite da se s tendencijom da se nešto sferično gurne naprijed, izvana prema unutra, nešto formira, i da se tome suprotstavlja proces sferičnog oblikovanja (vidi crtež, rot). A između ova dva procesa leži ono što posreduje, to jest procesi odvajanja, onda opet apsorpcija onoga što je odvojeno od drugog i tako dalje, što se može nazvati procesima sekrecije u najširem smislu; uostalom, apsorpcija se također temelji na unutarnjem lučenju, koje se opet apsorbira. Dakle, između leži ono što se najbolje može nazvati procesima sekrecije.

Zapravo, takav proces odvajanja možete shvatiti ako zamislite da s jedne strane postoji ono što neprestano želi odvojiti ugljik (vidi crtež, orange), i ono što ga zauzvat apsorbira u formiranju ugljične kiseline (weiß) disanjem sprijeda. Zatim se takav proces sekrecije nastavlja dolje. A ako idete još

dublje u metabolički proces udova, onda stvarno imate proces otvrdnjavanja. Ali ovaj proces otvrdnjavanja prisutan je i u drugom smjeru. Možete ga napipati, rekao bih, kada pogledate oko. Ono je formirano izvana, kao što pokazuje embriologija, ali je pričvršćeno iznutra. Formiranje je internalizirano. Na tome počiva stvaranje oka. Internalizirano je (vidi crtež, orange), tako da kada idemo dalje na duhovno-duševno u čovjeku, to jest na organe duhovno-duševnog, do osjetilnih organa, oduhovljuju se, istinski se

oduševljuju, oduhovljuju se u percepciji. To je, da tako kažemo, silazni proces koji dovodi do formiranja organa (vidi crtež i dijagram). Perceptivni proces, objektivnu percepciju, nalazimo na donjem kraju. Ako se to dalje razvija, ako se razvija na ovaj način, onda percepcija postaje protivna otvrdnjavanju, a kada postane svjesna otvrdnjavanja, postaje imaginacija. Kako se imaginacija dalje razvija i postaje svjesna procesa sekrecije, to postaje inspiracija. A kada se inspiracija dalje razvija prema formativnom procesu i postaje svjesna formativnog procesa, to jest prozire kroz formativnost, tada ona postaje intuicija. Može se razviti ovaj slijed faza duševnog života od objektivne percepcije do imaginacije, do inspiracije, do intuicije.

Formativne snage

Intuicija

Procesi sekrecije

Inspiracija

Procesi konsolidacije

Imaginacija

Percepcija

Ali ovaj proces koji se razvija u duši temelji se na procesu postajanja. To je samo, kao što možete vidjeti, obrat procesa postajanja. Čovjek se suočava s onim što je postalo, i penje se u postajanje u suprotnom smjeru. Formativnost ide silaznim smjerom. Čovjek se uzdiže u suprotnom smjeru, napreduje prema postajanju, tako da ono što se razvija kao percepcija, i snage imaginacije, inspiracije, intuicije, uvijek ima svoj protu učinak u snagama koje se nalaze u formativnim silama, u procesima sekrecije, u procesima očvršćivanja.

Iz ovoga ćete vidjeti da u ljudskom organizmu stvari rade u suprotnom smjeru pri stvaranju, pri postajanju, u koje se ulazi, kada se vinete u spoznaji. Iz ovoga ćete vidjeti da je stvarno slučaj, da su ono što postizemo u imaginaciji, iste sile koje se afirmiraju bez naše svijesti u fenomenima rasta, u fenomenima plastičnog rasta. Kad dođemo do inspiracije, dolazimo u kontakt sa silama koje inspiriraju ljude izvana dok dišu, koje oblikuju ljude dok dišu, koje se formiraju u plastične sile dok rade kroz njih, da tako kažem. A kada se uspinjemo do intuicije, zapravo se uspinjemo do agensa, koji dolazi iz vanjskog svijeta u našim plastičnim oblicima kao supstancijalni entitet.

Vidite, mi ljudsko biće razumijemo kao stvoreno iz kozmosa, i ako sada primijenimo znanje koje smo na neki način stekli kroz anatomiju ili fiziologiju, i ispitamo ga kroz ono što nam je dano, tada počinjemo shvaćati organe i njihove funkcije. Dakle, ovo je pokazatelj organa i njihovih funkcija, tako da u onome što uvijek djeluje plastično na ljude, što je ljudima normalno, ja bih rekao plastificira, s druge strane - uzmite sad jučerašnje predavanje da vam pomogne - s druge strane, pak žive u pokretima suglasnika, koji, kao što sam jučer rekao, proizvode nekakvo strujanje kroz organizam, upravo nesvjesne moći imaginacije. Dakle, možete vidjeti kako euritmija suglasnika preuzima čovjekov nedostatak kreativnih moći, nedostatak plastičnih moći, i vodi ih da pravilno oblikuju.

Pa uzmimo dijete i vidimo da je plastičnost neispravna, da je plastičnost neobuzdana. Što to znači: plastičnost je neobuzdana? To znači da plastičnost djeluje centrifugalno, centrifugalnim djelovanjem čini glavu velikom, i budući da postaje prevelika, ne stiže se na pravi način prožeti silama imaginacije. Moraju se opskrbiti. Dakle, neka dijete euritmizira na način suglasnika.

Postoji pitanje o 'dvogodišnjem, inače naizgled zdravom dječaku s velikom glavom, ali koji nema hidrocefalus'.

Vi zapravo imate sredstvo za rješavanje toga u euritmiji suglasnika, ako se pravilno koristi. Ovdje dolazimo do točke gdje temeljito promatranje onog morfološkog, dubinske morfologije, upućuje na tretman euritmijom.

Ili: 'Dječak od dvanaest i tri četvrt godina, čiji je uzdužni rast znatno zaostao, bez ikakvih organskih nalaza, ali s crvima, inteligentan, ali se brzo umno umara'. - Izuzetno zanimljiv kompleks simptoma, koji svi upućuju na to da nema dovoljno imaginativnih snaga, da plastične moći organa bujaju jer nema dovoljno unutarnjih plastičnih snaga, duševnih plastičnih snaga. Duševne plastične snage također su one koje uništavaju parazite. Pa nije ni čudo, ako ih je premalo, da ima crve. Dakle, dopustiti mu da izvodi euritmiju suglasnika, i dali ste protu sredstvo.

Te veze vas izravno upućuju na to gdje djelujete na nešto, rekao bih prikriveno, pa i u takvim prikrivenim slučajevima euritmija može imati izvanredno blagotvoran učinak, pogotovo ako se stvari pristupi materijalno terapijski.

Naprimjer, postavljeno mi je zanimljivo pitanje. Prirodno je da na ovo pitanje moram načelno odgovoriti. Ako se pojave bilo kakve komplikacije, tim se komplikacijama može posvetiti posebna pažnja u konkretnom slučaju; ali čak i ako se nešto drugo mora kombinirati s materijom, stvar će s jedne strane još uvijek potpuno biti zahvaćena s onim što se može okarakterizirati:

"Kao pacijenta imam petogodišnje dijete koje je izgubilo puno krvi zbog rane od vatrenog oružja tijekom nereda; prije dvije godine zglobovi su se deformirali. Stvari, koje kasnije dovode do anemije i slično kod odraslih. Kako bi se to moglo terapijski riješiti?"

Tu imate deformitet zglobova. To je već vanjsko djelovanje plastičnih sila koje više ne mogu ostati unutra, već koje zrače prema van, tako da napuštaju osobu umjesto da djeluju unutra. One se u najvećoj mjeri zrače upravo upotrebom euritmije suglasnika, jer njome prizivate aktivne, objektivno djelotvorne imaginacije koje ispravljaju deformacije. U budućnosti - to je sasvim ispravno istaknuto već u formulaciji pitanja - ljudi će općenito na najrazličitije načine biti predisponirani za deformacije, jer više neće moći oblikovati svoj normalan oblik ne-voljnim, nesvjesno aktivnim silama. Čovjek postaje slobodan, a postupno će postati slobodan i u smislu formiranja vlastitog oblika, ali tada će morati nešto učiniti sa svojom slobodom. Morati će stvarati imaginacije koje će se suprotstavljati deformacijama.

Sada druga stvar, vidite, ovdje imamo posla s manjkavom objektivnom imaginacijom; možemo imati posla i s manjkavom objektivnom inspiracijom, što se onda očituje - ako mogu tako reći - kroz deformaciju ritmičkog sustava. Ta deformacija ritmičkog sustava posebno dolazi do izražaja u tome što se objektivni udisaj, koji ide prema unutra, ne susreće na pravi način s ritmom cirkulacije. I kada koristite euritmiju samoglasnika, imate normalizirajući učinak. Ova euritmija samoglasnika djeluje na unutarnje nepravilnosti koje nisu popraćene morfološkim promjenama, kao što euritmija suglasnika djeluje na deformacije ili sklonosti deformacijama.

Ranije sam rekao da će možda biti potrebno podržati nešto takvo ako se dogodi na posebno radikalni način, kao što je deformacija zglobova o kojoj smo upravo raspravljali. Tada je potrebno priskočiti u terapijsku pomoć procesom euritmije suglasnika, koji djeluje tako da kroz ovu imaginaciju posebno potiče unutarnje disanje organa koje ide izvana prema unutra, organa koji se nalaze izvan crijevnih stijenki prema unutra: pluća, bubrezi, jetra, i tako dalje. Slučaj je kada vježbate euritmiju suglasnika, onda zatiljak, posebno pluća, jetra i bubrezi počnu iskriti, svjetlucati, što je zapravo nešto

što pokazuje kakva je reakcija, duhovno-duševna reakcija na ono što se izvana čini suglasnicima. Cijelo ljudsko biće postaje svijetleće biće u tim organima, a pokretima koji se izvode uvijek se suprotstavljaju svijetleći pokreti unutra, a posebno kod određenih pokreta suglasnika, želim reći potpuna replika procesa lučenja bubrega. U određenoj mjeri dobivate sliku cjelokupnog procesa lučenja bubrega, u ovom svjetlosnom procesu koji se odvija kroz euritmiju suglasnika. I to zatim ima učinak na nesvjesne imaginacije, a cijeli proces u kojem ovaj dio počinje ovako sjati je isti proces koji sam posebno opisao kao pod utjecajem bakra; to je isti proces. A ovo je i mjesto gdje liječniku možete skrenuti pažnju da postoje ljudi koji imaju određene oblike bolesti. Jučer su mi ponovno predstavljeni ovi oblici bolesti, rekao bih, donoseći mi, iz jednog mjesta, posebno divne crteže, oslikane crteže, za koje su pitali jesu li posebno okultistički. Oni su naravno, okultistički na određeni način, ali je izuzetno teško o tim stvarima razgovarati s ljudima, jer su takve stvari objektivno fiksirana bubrežna svjetlost, objektivno fiksirani urinarni proces. Tijekom tog procesa mokrenja, kada on na nenormalan način kod nekih ljudi s bolestima postane svijetleći proces, kada dođe do određenog zastoja u izlučivanju mokraće - to jest čiste metaboličke bolesti - bubrezi tada počinju svijetliti, a kada se pojavi ta posebna, unutarnja vidovitost, ljudi počnu mahnito crtati. To će uvijek biti lijepo, lijepo izvana u formalnom smislu. Nanesene boje uvijek ispadnu lijepo. Naravno, ljudima nije drago kada im kažete: da, naslikao si nešto jako lijepo, naime svoj začepljeni urin. - Uvjeravam vas da blokirano izlučivanje mokraće i suzdržane seksualne čežnje, koje na određeni način dovode do metaboličkih poremećaja, oni posebno mistične prirode predstavljaju kao duboko mistične crteže i slike, te da u mnogim takvim stvarima koje se pojavljuju u svijetu, treba vidjeti samo simptome jedva podnošljivih abnormalnosti kod ljudi.

Vidite, antropozofski orijentirana znanost duha nije misticizam u smislu kako ga mnogi shvaćaju, jer nema iluzija o stvarima poput ovih koje smo upravo opisali. Naprotiv, ona istražuje upravo takve stvari. Ali ljudi to zamjeraju. Već mi zamjeraju što sam na javnim predavanjima otišao toliko daleko da sugeriran da je, naprimjer - iako stvari nisu nacrtane nego proživljene pjesnički - lijepa poezija Mechthild iz Magdeburga ili slike svete Terezije, to jest inspiracijski refleksi, su od onih koji su procesi koji proizlaze iz zadržane seksualnosti. Naravno, ljudi ne vole kad im opisujete Mechthild iz Magdeburga ili svetu Tereziju: da, to su ličnosti s jakim seksualnošću, ali koju su suzdržali upravo zato jer im je postala prejaka; to stvara određene metaboličke i cirkulacijske procese, i kao odgovor na njih javljaju se reakcije, koje se događaju na način da se zatim fiksiraju u vrlo lijepe stihove. Da, pojava promatrana u višem smislu, vodi izvanredno duboko u misterije egzistencije. Jedino što se morate uzdići do takvog pogleda. I zato morate barem naslutiti ove osebuje procese koji se javljaju kao unutarnji procesi

kada se radi vanjska euritmija. A posebno kada se ono što je skriveno unutar poezije euritmizira, kao što sam jučer pokazao, kada se pročita prekrasna pjesma, a zatim euritmizira na odgovarajući način, kao što smo jučer vidjeli, suglasnicima ili samoglasnicima, tada se jedno križa s drugim, tada, osim onoga što se izvana provodi pokretima, postoji i unutarne, nijemo govorenje u euritmistu. I ako proces nije rasplamsan u strastvenim stihovima, nego se jednostavno odvija na takav način da je to pratnja, euritmijski proces pratnje, lijepim pjesmama, onda ono što se događa u čovjeku nije mistično, to je proces koji čovjeka čini zdravim, tako da se može reći: ako pustite da se euritmija izvodi na način da pacijentu uvijek skrenete pažnju, 'pažljivo slušajte', 'osvijestite zvuk koji čujete', 'kontekst rečenice koji čujete', 'prema kojoj izvodite euritmiju' - tada ćete mu omogućiti da se uzdigne do vanjskih formativnih sila, do objektivnih intuitivnih sila. I učinit ćete dobro ako želite utjecati na sve ono što se nalazi u ljudima kao ostatak onoga, što se nije dogodilo između rođenja i smrti, već ono što materijalizam naziva nasljeđem, čiji veliki dio dolazi iz tog prethodno postojećeg duhovno-duševnog života, pa ako želite raditi na onome što možete nazvati urođenim pogreškama, nedostacima i tako dalje, tada će biti dobro raditi euritmiju uvijek iznova, osobito u mladosti, na način da uvijek iznova tražite od osobe koja izvodi euritmiju da vam sasvim razjasni ono što izvana čujete. To također tjera sve one tendencije koje žele iznutra fiksirati ono što želi izroniti u nešto poput mističnog crteža ili mistične poezije. Upravo je to ono što je povezano s izvanjski lijepom pjesmom. To je obrnuti proces. Pravi mistik zna da ono što čovjek smatra nenormalno lijepim uvijek ima upitnu stranu. S druge strane, ako se ono što je lijepo u vanjskom svijetu doživi iznutra, onda se ne može reći da se to nekome predstavlja kao posebno veličanstveno lijepa struktura; naprotiv, shematizira se, time postaje apstraktna, ali apstraktna kao crtež, kao što je i crtež apstraktan. Ali to je ono što je zdravo, što je poželjno. I nije li istina, taj lijepi povijesni proces ne bi izašao na vidjelo - već da je, primjerice, Mechthild von Magdeburg bila navedena na euritmiju na dobre pjesme, tada bi bila zaštićena od cijele svoje mistične sudbine. Naravno, kada dođete do ove točke, možete reći: došli ste do točke u kojoj dobro i zlo, da tako kažem, na određeni način prestaju. Tu ulazite u amoralnu Nietzsche sferu, s onu stranu dobra i zla, i naravno da ne možete biti toliko filistar da kažete da sve Mechthilde iz Magdeburga treba izbrisati iz korijena. No, s druge strane, možete biti sigurni da nadosjetilni svjetovi dobro brinu o tome, tako da čak i ako ljudi ne dopuste da se razbukta, odgovarajuće veze s nadosjetilnim svijetom i dalje ostaju.

Sada bih želio ući u nekoliko stvari koje bi mogle razjasniti još mnogo toga, iako je vrijeme poodmaklo. Prvo bih se želio posebno pozabaviti pitanjem:

'Ne bi li se vježbe terapijske euritmije mogle poduprijeti vježbama racionalnog disanja? Ne mora to nužno biti hatha yoga.'

Pa, o ovome imam reći sljedeće: racionalne vježbe disanja kao podrška vježbama euritmije mogu se u naše vrijeme tretirati samo na sljedeći način, s obzirom na ljudsku prirodu koja neprestano napreduje u smjeru kojim je sada krenula. Primijetiti ćemo da se pod utjecajem euritmije samoglasnika prirodno javlja tendencija promjene ritma disanja. Primijetiti ćete to. I sada ste suočeni s neugodnošću da tu ne treba šablonizirati, ne treba govoriti općenito, nego prvo treba doći do uvida što vam je činiti. Treba se baviti disanjem osobe u svakom pojedinom slučaju, u skladu s drugim nalazima želite mu pomoći euritmijom samoglasnika, treba promatrati promjenu u disanju, a zatim mu morate dati do znanja da svjesno nastavi tu tendenciju. Jer mi više nismo ljudi kao što su bili stari istočnjaci, koji mogu krenuti suprotnim putem i propisanim disanjem utjecati na cijelog čovjeka. To je nešto što će, pod bilo kojim okolnostima, ako se propiše na ovaj ili onaj način, izazvati unutarnji šok i zapravo treba izbjegavati. Moramo samo naučiti promatrati što nas euritmija, posebice samoglasnika, uči o vlastitom utjecaju na proces disanja. I tada svjesno možemo nastaviti ono što se događa u euritmiji, u svakom pojedinom slučaju. Svakako ćete vidjeti da se taj proces, taj proces disanja, odvija na određeni način individualno, odnosno različito za različite ljude.

Pa, ovo su, dragi prijatelji, stvari na koje se još može odgovoriti. Nemamo prilike uči u neke stvari koje su još zapele zbog kratkoće vremena. Na kraju, želim vam samo u par riječi reći, dragi prijatelji, da se morate pripremiti na činjenicu da će se vaše kolege liječnici u svijetu boriti čim postanu svjesni da se pojavljuje nešto ovakve vrste, i da će vam biti potrebna moć uvjeravanja koja će moći paralizirati ono s čime ćete se suočiti. Naravno, ono što nam se suprotstavlja nikada nas ne smije dovesti do toga da prestanemo činiti stvari, ali ni ne smijemo imati iluzija o svim onim silama koje nazivamo antagonističkim.

Na kraju ovog tečaja želio bih reći da sam se uvijek pridržavao načela da se, kako bih omogućio pokret kakav je sada inauguriran na polju medicine, ne uključujem izravno u proces iscjeljivanja pacijenata, već samo razgovorom, diskusijom, savjetovanjem sa samim liječnicima, tako da uvijek možete biti u položaju da odbacite sve što upućuje na to da sam ja na bilo koji način neopravdano intervenirao. To sam rekao na kraju prošlog tečaja. To je posebno teško - to se ne može tajiti - s antropozofske strane, jer ljudi prirodno dolaze sa svim vrstama zahtjeva. Svakako je slučaj da i antropozofi imaju tendenciju ne ići dalje od egoizma, nego ponekad postati još više egoistični nego su to obični ljudi, i tada postaju potpuno ravnodušni, krajnje ravnodušni, prema onome što je dobrobit pokreta, da spas pokreta ne počiva na tome da se u pojedinim slučajevima provodi ono što vanjski svijet naziva 'nadriliječništvom', nego da se odvija proces oporavka cjelokupne medicine, da ga ne treba ometati zahtjevima koje pojedinac može imati na temelju osobnih težnji. To će biti vrlo teško, ali mora se odvijati u ovom smjeru, jer

na ovom polju ćemo proći samo ako se možemo suprotstaviti vanjskom svijetu, što je također slučaj s našim antropozofskim pokretom, utoliko što se slijedi s razumijevanjem i ne kvare ga neznanice - jednostavno znajući što se događa u antropozofskom pokretu, moramo biti u stanju reći: ovo što se govori je definitivno laž, definitivno izmišljeno. - U određenim slučajevima, to jednostavno uvijek moramo moći reći. Međutim, to možemo reći samo ako smo iznutra upućeni u sve, što se sastoji od stvari na koje sam ovdje skrenuo pozornost, da ne interveniram izravno u proces ozdravljenja, već da u svrhu ozdravljenja pacijenata postoje oni koji djeluju kao liječnici unutar našeg antropozofskog pokreta.

Budući da sam to morao reći, ne bih želio ništa dodati nego da se ti impulsi, koji su zbog kratkoće vremena morali ostati samo u naznakama, i dalje obrađuju u vama i da postanu učinkoviti za dobrobit čovječanstva. Nadam se da ćemo imati priliku na neki način nastaviti ono što smo sada dva puta započeli, barem ćemo se potruditi da nastavimo. Ovom željom završavam ova razmišljanja, dragi prijatelji, i nadam se da će u svim ovim smjerovima naše djelovanje odgovarati našim željama. Bio je vrlo ugodan osjećaj vidjeti vas ovdje. Bit će ugodan osjećaj prisjetiti se dana koje ste odlučili provesti ovdje obogaćujući znanost medicine, a misli koje bi nas trebale držati zajedno pratit će vas, dragi prijatelji, pratit će vas na stazama kako biste u praksi proveli ono što smo ovdje pokušali potaknuti.

O ovom izdanju

Ovaj svezak je takozvani drugi medicinski tečaj. Održan je kao nastavak i nadopuna prvog medicinskog tečaja za liječnike, farmaceute i studente medicine. Godinu dana ranije, razni prijedlozi Rudolfa Steinera na medicinskom, psihološkom i općem humanističkom području, koji su prožimali njegov rad od samog početka, dosegli su novi vrhunac u prvom medicinskom tečaju od dvadeset predavanja, koji je kasnije nazvan 'Znanost duha i medicina' (SD 312). Do toga je došlo na inicijativu slušatelja koji je prihvatio poziv Rudolfa Steinera za intuitivnu medicinu i zamolio ga da pruži potrebne temelje. Ovaj tečaj dao je snažan poticaj za rad na medicinskom polju. Tada su osnovani kliničko-terapijski instituti u Stuttgartu i Arlesheimu, a proizvodnja lijekova započela je u međunarodnim laboratorijima (u Arlesheimu kao dio Futurum AG, u Stuttgartu u Der Kommende Tag AG), iz kojih se na kraju razvila Weleda AG.

Paralelno sa sadašnjim medicinskim tečajem, održavao se u popodnevnim satima od 12. do 17. travnja tečaj terapijske euritmije (SD 315), na kojem su mogli sudjelovati i liječnici. Završno predavanje 18. travnja (9. predavanje u ovom svesku) bilo je zamišljeno kao uvod u područje terapije euritmijom posebno za liječnike. Stvaranje tečaja terapije euritmijom nastalo je zahvaljujući inicijativi Elisabeth Baumann-Dollfus i Erne van Deventer-Wolfram, koje su od oko 1915. više puta dobivale savjete od Rudolfa Steinera o terapijskoj upotrebi euritmije, dobivale su informacije o terapijskoj uporabi euritmije i od njega su zimi 1920/21. tražili da sustavno pristupi ovom području. U dr. med. Hendriku van Deventer (u to vrijeme još kandidatom medicine) našle su potrebnu potporu s medicinske strane kako bi ovaj novi antropozofski terapijski pravac, koji predstavlja važno proširenje medicinsko-terapijskih mjera, mogao biti inauguriran.

Ovaj se svezak temelji na stenografskim bilješkama profesionalne stenografinje Helene Finckh (1883-1960), koje je ona sama prevela u čisti tekst.

U bilješkama uz 4. izdanje iz 1984. stoji da su postojala dva različita prijepisa, od kojih jedan više ne postoji, ali je poslužio kao predložak za prvo tiskanje rukopisa. Prvo izdanje unutar cjelovitog izdanja iz 1963. tada je nastalo na temelju stenografskih prijepisa gđe Finckh i usporedbe s rukopisnim otiskom iz 1921. godine. Nastali ispravci teksta u bilješkama su naznačeni napomenom 'prema stenografu'. Međutim, nakon detaljnog ispitivanja pokazalo se da su se sva prethodna izdanja temeljila na stenografskom prijepisu gđe Finckh. Slobodnija urednička obrada otiska rukopisa iz 1921. mogla je rezultirati varijantama teksta koje su ostavljale dojam da se radi o dva različita, malo različita primjerka. Međutim, nije tako.

S druge strane, doista je postojao drugi stenogram, od Lilly Kolisko. Srećom, originalne stenografske bilješke gđe Kolisko nabavljene su za arhiv 1977. godine, uključujući i one za ovaj svezak. Budući da su dvije stenografije napisane u različitim sustavima - gospođa Finckh koristila je Stolze-Schrey, gospođa Kolisko koristila je Gabelsberger - one se pod određenim okolnostima, mogu nadopunjavati u slučaju dvosmislenosti povezanih sa sustavom.

Izdanje iz 1984. bilo je fotomehanički reprint, i kao takvo uglavnom nepromijenjeno u odnosu na izdanje iz 1963. godine.

Za izdanje iz 2001. tekst je najprije ponovno pažljivo uspoređen s verzijom običnog teksta gđe Finckh, stenografija je također ponovno provjerena u slučajevima nejasnih odlomaka, i na kraju su neki kritični odlomci koji se nisu mogli razjasniti na zadovoljavajući način uspoređeni sa stenografijom gđe Kolisko. Osim toga, neke su važne točke razjašnjene korištenjem zapisa u bilježnici Rudolfa Steinera.

Publikaciju su izdali dr. med. Eva Gabriele Streit i Dörte Mehrling.

O bilježnici: Bilježnica za ovaj svezak (NB 610) bila je u posjedu Ite Wegman i predana je zbirci rukopisa Sveučilišne knjižnice u Baselu zajedno s drugim njezinim pisanim radovima. Uprava imanja Rudolfa Steinera dobila je mogućnost fotokopirati bilježnice i bilješke Rudolfa Steinera koje se nalaze u ovoj ostavštini i tako ih učiniti upotrebljivima za izdavanje predmetnih ciklusa. Bilježnica NB 610 posebno je bogata sadržajem i detaljna te se ovdje reproducira u cijelosti jer se odnosi na ovaj tečaj.

Promjene u usporedbi s prethodnim izdanjima: ako se promjene odnose samo na interpunkciju i manje izmjene riječi koje su namijenjene lakšem čitanju, onda se neće pojedinačno dokumentirati. Povremeno su promijenjene riječi koje su proizašle iz ranije stenografske provjere i predstavljaju predmet o kojem se detaljnije raspravljalo. Ta i ona mjesta koja predstavljaju promjenu sadržaja navedena su u popisu ispravaka. Potrebna obrazloženja nalaze se u bilješkama uz tekst. Urednici su na nekim mjestima umetnuli riječi koje nisu uključene u postskriptum. One su označene uglatim zagradama [] i služe za dovršavanje nedovršene rečenice ili za pojašnjenje.

Crteže u tekstu izradile su Asja Turgenjev i Hedwig Frey na temelju skica u stenografiji. Tri crteža Dörte Mehrling je morala preraditi za izdanje iz 2001. jer su se bitno razlikovali od onih u postskriptumu. Za jednog od njih je bila potrebna nova poveznica u tekstu. Sve ove promjene utječu na predavanje od 15. travnja 1921, za koje nažalost nije sačuvan originalni crtež ploče.

O crtežima na ploči: Osim dva originalna crteža na ploči za ovaj tečaj (15. travnja i 18. travnja 1921), ostali su sačuvani, ploče su bile prekrivene

papirom kao podlogom za crtanje. Reproducirani su kao dodatak predavanjima u svesku XXII. u seriji 'Rudolf Steiner - zidne ploče za nastavu'. Pozornost na odgovarajuće izvorne ploče skreće se relevantnim odlomcima teksta kroz rubne bilješke. Tablice (14. travnja i 16. travnja) također su korištene za predavanja terapijske euritmije (SD 315) koja su se održavala u iste dane te stoga sadrže i crteže koji nisu iz ovog ciklusa.

POLAZNICI TEČAJA

na medicinskom tečaju u travnju 1921 prema (nažalost nepotpunim) dokumentima iz arhiva Uprave imanja Rudolfa Steinera

Altemüller, Hans, cand. (životni detalji nisu poznati) iz Osnabrücka. Postao članom Antropozofskog društva 1920. 1923. prelazi u Slobodno društvo.

Bachern, Max, Dr. med. (?—1944) liječnik opće prakse u Frankfurt a. M, specijalist fizikalno- dijetetske terapije. Od 1911. drugi predstavnik frankfurtskog ogranka Teozofskog i Antropozofskog društva.

Brauchitsch, Georg von, Dr. phil. (životni detalji nisu poznati) dr. arheologije i slikar iz Gdanjska. Osobno upoznat s Rudolfom Steinerom od 1916/1917. Nekoliko godina intenzivno se bavio medicinskim pitanjima, a tečaj je pohađao na preporuku dr. Friedricha Husemann.

Deutsch, Maria, Dr. med., kasnije gospođa Dr. Glas (1897-1983) liječnica u Beču. U vrijeme ovog tečaja postala je članom Antropozofskog društva i s posebnim je zanimanjem sudjelovala u tečaju terapijske euritmije koji se održavao u isto vrijeme.

Deventer, Hendrik van, cand. med. (životni detalji nisu poznati) studirao medicinu u Utrechtu. On je - zajedno sa svojom zaručnicom, euritmičarkom Ernom Wolfram i njezinom kolegicom Elisabeth Baumann-Dollfus - dao odlučujući poticaj za stvaranje tečaja euritmije.

Deventer, Madeleine van, cand. med. (1899-1983) Studirala medicinu u Utrechtu od 1918 - 1925. Značajno sudjelovala u stvaranju liječničkog tečaja 1924. Kasnije suradnica dr. Ite Wegman.

Doehl, Hans, Dr. med. (životni detalji nisu poznati) liječnik opće prakse u Münchenu. Rudolfu Steiner osobno poznat od oko 1912.

Ederle, Robert, Dr. med. (životni detalji nisu poznati) 1921. suradnik na kliničko- terapijskom institutu u Stuttgartu. Napisao je 'Nove smjernice za osjetilnu fiziologiju', Stuttgart 1921. i 'Teorija relativnosti i fizikalni pogled na svijet Rudolfa Steinera' (1920. neobjavljeno).

Fridkyn, Henriette Ginda, Dr. med. (1879-1943) liječnik iz Rusije. Došla u Dornach 1914. godine, gdje je nakon početka Prvog svjetskog rata medicinski nadgledala takozvani 'samaritanski tečaj'. Radila je na obnovi Goetheanuma do 1918. i u to vrijeme liječila bolesne zaposlenike.

Glas, Norbert, cand. med. (1897-1986) studirao u Beču. Povezan s antropozofijom od 1920. Aktivan u antropozofskom pokretu mladih. Emigrirao u Englesku 1939.

Grosheintz, Emil, Dr. med. dent. (1867-1946) Zubar u Baselu. Član Teozofskog društva od 1906. Godine 1913. osigurao je zemljište u Dornachu za izgradnju Goetheanuma.

Grunelius, Helene von, cand. med. (1897-1936) bila je posebno vezana uz antropozofski pokret mladih i mlade liječnike.

Hans, Hedwig, Dr. med. (1896-1980) živio u Meißenu.

Hermann, Max, Dr. med. (rođen u Austriji - 1935) liječnik opće prakse u Breslau, kasnije u Münchenu. Povezan s znanošću duha Rudolfa Steinera od 1907. Godine 1911. sudionik praškog ciklusa 'Okultna fiziologija'. Suradnja s proizvođačem lijekova Marie Ritter u Breslau, na prijedlog Rudolfa Steinera, posebno na području terapije imelom. Nažalost, njegov rad o stablima domaćinima imele, o kojima je održao predavanje na prvom medicinskom tečaju 1920. godine, nije zabilježen u pisanom obliku.

Husemann, Friedrich, Dr. med. (1887-1959) specijalist psihijatrije. Član Teozofskog i Antropozofskog društva od 1910. 1921-1924 liječnik na kliničko- terapijskom institutu u Stuttgartu. Osnovao sanatorij 1925, isprva u Freiburg-Günterstal, a od 1930. u Wiesneck.

Jaerschky, Paul, Dr. med. (1864-1941) doktor dijetetike i naturopatije u Berlinu.

Kacer-Krajca, Clementine, Dr. med. et Dr. med. dent. (1883-1939) praksa u Mannheimu. Čula o antropozofiji preko Marie Ritter 1919.

Kalkhof, Josef, Dr. med. (1886-1952) liječnik opće prakse u Freiburg/Breisgau. S antropozofijom je vezan od oko 1919. Uz medicinski rad držao je brojne uvodne tečajeve te se intenzivno posvetio pokretu Waldorfske škole, biodinamičke poljoprivrede i socijalnoj tročlanosti.

Kehler, Walther, Dr. rer. nat. (1875-?) kemičar. 1921-1924 šef odjela Chemische Werke Schwäbisch Gmünd des Kommenden Tages (kasnije Weleda).

Kiffner, Fritz, cand. med. (životni detalji nisu poznati) iz Breslau. Član antropozofskog društva od 1920.

Knopf, Leo, Dr. med. (životni detalji nisu poznati) iz Leipziga. Prijatelj od prof. dr. Römer.

Koller, Karl, cand. med. (1896-1975) najprije je studirao teologiju, zatim medicinu u Münchenu i Göttingenu od 1917 do 1922. Kasnije je radio kao liječnik u Hannoveru.

Kolisko, Eugen, Dr. med. (1893-1939) član Antropozofskog društva od 1914. Od 1920. učitelj i školski liječnik u Freien Waldorfschule u Stuttgartu.

Kolisko, Lilly (1889-1976) od 1921 u biološkom istraživačkom institutu u Stuttgartu; provela niz pokusa na temelju prijedloga Rudolfa Steinera: 'Funkcija slezene i pitanje trombocita' Stuttgart 1922 i 'Fizički dokaz učinkovitosti najmanjih entiteta' Stuttgart 1923.

Kostytscheff, Olga, Dr. med. (1880-1956) liječnik opće prakse u Moskvi. Napustila je praksu tamo 1913 da bi studirala antropozofiju u Švicarskoj i Njemačkoj.

Kries, Manfred von, cand. med. (1899-1984) Studirao u Freiburg i. Br. Aktivno uključen u antropozofski pokret mladih; Godine 1924 sudjelovao u stvaranju tečaja za mlade liječnike.

Margarete Müller (1889-1980) medicinska sestra u Sopotu. Udala se za gospodina von Brederlow 1922 i postala upravitelj podružnice u Danzigu.

Noll, Ludwig, Dr. med. (1872-1930) liječnik opće prakse u Kasselu. Osobno poznat Rudolfu Steineru od 1902. Zajedno sa svojim šurjakom dr. Otto Eisenberg sam je pravio lijekove. 1911. sudionik praškog ciklusa o 'Okultnoj fiziologiji'. 1921-1924 liječnik na kliničko- terapijskom institutu u Stuttgartu. 1924/25 liječnički nadzornik Rudolfa Steinera kad se razbolio.

Palmer, Otto, Dr. med. (1867-1945) liječnik opće prakse u Hamburgu, povezan s antropozofijom od 1908. Godine 1921 slijedio poziv Rudolfa Steinera da preuzme vođenje kliničko- terapijskog instituta u Stuttgartu.

Peipers, Felix, Dr. med. (1873-1944) član Teozofskog i Antropozofskog društva od 1904. Kao neurolog, oko 1907. utemeljio je privatnu kliniku u Münchenu, u kojoj je često radio terapiju bojama. 1921-1924 liječnik na kliničko- terapijskom institutu u Stuttgartu.

Rascher, Hanns, Dr. med. (1880-1952) prije svega liječnik naturopat. Godine 1908 saznao je o antropozofiji preko proizvođača lijekova Marie Ritter. 1911 sudionik praškog ciklusa o 'Okultnoj fiziologiji'. Liječnik opće prakse u Münchenu.

Rennefeld, Ilse, Dr. med. (1895-1984) liječnička praksa u Berlinu. Nekoliko je puta s Rudolfom Steinerom razgovarala o liječenju svojih pacijenata.

Ritter, Marie (?-1924) Živjela u Breslau. Proizvođač prirodnih lijekova Ritter. Kako je oko 1907 osobno upoznala Rudolfa Steinera, 1908 mu se obratila za savjet kako proizvesti lijek za karcinom. Suradnja posebno s Dr. Max Hermannom na području terapije imelom.

Römer, Oskar, Prof Dr. med. et Dr. med. dent. (1866-1952) profesor stomatologije, isprva u Strasbourgu, 1918 - 1934 u Leipzigu (1920 redoviti profesor, 1925 dekan, 1928 rektor). Rudolfu Steineru poznat od oko 1908, član Teozofskog i Antropozofskog društva od 1910. Napisao je 'O zubnom karijesu s osvrtom na rezultate duhovnog istraživanja dr. Rudolfa Steinera', Stuttgart 1921.

Scheidegger, Edwin, Dr. med. (1867-1949) homeopat. 1918. suosnivač i do 1937. glavni liječnik homeopatske bolnice Merian-Iselin u Baselu.

Scheidegger, Edwin jun., cand. med. (1894-1947) kao i njegov otac postao je doktor homeopatije, a 1937 ga je naslijedio na mjestu glavnog liječnika u bolnici Merian-Iselin u Baselu.

Scheidegger, Walther, cand. med. (1896-1975) godine 1947, nakon smrti svog brata Edwina Scheideggera, preuzeo je upravljanje bolnicom Merian-Iselin koju je osnovao njegov otac 1918.

Schenk, Leonhard, cand. med. (1899-1954) antropozofiju je upoznao tijekom studija. Kasnije je radio kao liječnik u Nürnbergu.

Schmiedel, Oskar, Dr. rer. nat. (1887-1959) kemičar. Njegov laboratorij (osnovan u Münchenu 1912 i u Dornachu 1914) u kojem je u početku proizvodio biljne boje, a kasnije i lijekove, bio je jezgra kasnije Welede.

Schramm, Hedwig, cand. med. (životni datumi nisu poznati) sudjelovao je na prvom medicinskom tečaju 1920.

Schwarz, Friedrich Karl Theo, cand. med. (1900-1971) iz Mannheima. Kasnije je tamo radio kao sportski liječnik.

Stein, Walter Johannes, Dr. phil (1891-1957) član Antropozofskog društva od 1913. Doktorirao je u Beču 1918 na temu 'Povijesno kritički doprinos razvoju moderne filozofije'. 1919-1932 profesor povijesti u Freien Waldorfschule Stuttgart.

Tabuschat, Franz, cand. med. (1893-1927) studirao u Düsseldorfu i umro 1927. nedugo nakon što je započeo svoj praktični medicinski rad, od dugotrajnih posljedica ratne ozljede.

Tuyt, W. A. A., Dr. med. (?-1944) radio je kao liječnik ili stručni liječnik u Nijmwegenu i Vlissingenu. Osobni učenik Rudolfa Steinera od oko 1912.

Walter, Hilma, Dr. med. (1893-1976) s antropozofijom se upoznala tijekom studija. U vrijeme ovog tečaja radila je kao asistent volonter u bolnici u Mannheimu. Kasnije zaposlenica dr. Ite Wegman.

Wegman, Ita, Dr. med. (1876-1943) član Teozofskog i Antropozofskog društva od 1903. U početku je imala liječničku praksu u Zürichu i osnovala kliničko-terapijski institut u Arlesheimu 1921. Koautor knjige 'Osnove za proširenje vještine liječenja' (1925).

Zbinden, Hans Werner, cand. med. (1899-1977) radio kao liječnik opće prakse u Zürichu. Od jeseni 1935. jedan od četvorice upravitelja u upravi Medicinskog odjela u Goetheanumu. Dugogodišnji predsjednik Iprave imanja Rudolfa Steinera i urednik medicinskih spisa i predavanja u Rudolf Steiner Gesamtausgabe.

Zeylmans van Emmichoven, Willem, Dr. med. (1893-1961) radi kao mladi liječnik u Maasoordu kod Rotterdama. Godine 1920 postaje članom Antropozofskog društva, u kojem je kasnijih godina bio vrlo aktivan. Osnovao 'Rudolf Steiner Klinik' u Scheveningenu 1927/8.

U arhivi nema dokumenata o sljedećim ličnostima koje su navedene u popisu sudionika:

Mathieu, Fräulein Dr.

Bernauer, cand. med., Heidelberg

Weber, Gerhard, cand. med., Kiel

Schutt, cand. med., Hamburg

Hochuli, stud. med., Zürich